

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi

En fenomenologisk studie av kvinnor som migrerat till Sverige från Mellanöstern

Avin Botani & Camilla Wahlfrid

Psykologexamensuppsats. Vol. X (2008):10

Handledare: Roger Sages

Examinator: Sven Ingmar Andersson

Abstract

The aim of this study was to investigate the individual meaning of experiences of migration and day-to-day life experiences before and after migration, of women that had migrated from the Middle-east area to Sweden. This was to be done with a psychological health perspective looking for stressors and salutogenic factors. A phenomenological approach was used. Eleven women were interviewed with three open questions on a trajectory theme. The analysis was supported by software Sphinx Lexica and software MCA-Minerva. The result indicated that the women had experiences of identity threats through stressors such as many simultaneous large changes, not knowing the language, breaking up of social networks, interruptions of work projects, conflicts between inner values and pressure for change from society, feelings of alienation and experiences of prejudice. Many of the women also suffered from stressors from traumatic pre-migration experiences. Important salutogenic factors were family, access to work, to be able to establish a new social network, to have a strong self-esteem from childhood and to have coping strategies like goal setting and placing the responsibility for life changes on one self. It was also concluded that different stressors interacted with each other and also with salutogenic factors and individual coping strategies.

Nyckelord: migration, middle-east, trajectory, culture, women's health, refugee-health, refugees

Denna uppsats dediceras till de kvinnor som låtit sig intervjuas av oss. Tack för att ni så öppenjärtigt har delat med er av ert liv och er vardag till oss. Vi är mycket tacksamma för att vi har fått ta del av detta, dels för att det har gjort vårt arbete med vår uppsats möjligt, men också för att ert berättande har berört oss djupt personligen. Ni har förmedlat både glädje och sorg till oss. Vi har uppskattat varje möte med er.

Innehållsförteckning

Inledning	8
Bakgrund och syfte	8
Forskningsansats	9
Fenomenologi	9
Hermeneutik	11
Teori	12
Kultur och psykologi	12
Tidigare forskning	13
<i>Individualism – kollektivism</i>	13
<i>Akulturation</i>	14
<i>Kulturskillnader och psykisk hälsa</i>	15
<i>Interkulturell kommunikation</i>	16
<i>Socialt kapital</i>	16
<i>Genusaspekter på psykologisk hälsa bland norska invandrare</i>	18
<i>Premigrationstrauman och postmigrationsstressorer</i>	18
<i>Kulturchock och socialt stöd</i>	19
<i>Narrativ forskning om flyktingars och immigranternas mentala hälsa</i>	19
Frågeställning	20
Metod	21
Undersökningsgrupp	21
<i>Presentation av kvinnorna som intervjuats</i>	21

Procedur	23
Textanalys	24
<i>Första analysen med datorstödet Sphinx Lexica</i>	24
<i>Fenomenologisk analys med datorstödet MCA-Minerva</i>	27
Resultat	31
Horisont - Svåra upplevelser i ursprungslandet	32
<i>1.Rana</i>	33
<i>2.Nasim</i>	35
<i>3.Suzana</i>	36
<i>4.Moshgan</i>	38
<i>Sammanfattning av horisontent Svåra upplevelser i hemlandet</i>	40
Horisont - Migration	40
<i>1.Evin</i>	40
<i>2.Sharooz</i>	42
<i>3.Suad</i>	43
<i>4.Nasim</i>	44
<i>5.Zeineb</i>	46
<i>6.Moshgan</i>	47
<i>Sammanfattning av horisont Migration</i>	48
Horisont - Språket	49
<i>1.Melika</i>	50
Horisont - Det sociala livet	51
<i>1.Selma</i>	51

2.Evin	53
3.Nasim	54
4.Zeineb	56
<i>Sammanfattning av horisont Det sociala livet</i>	57
Horisont - Sysselsättning	58
1.Suad	58
2.Rana	59
3.Nasim	61
4.Zeineb	62
<i>Sammanfattning av horisont Sysselsättning</i>	64
Horisont - Fördomar & diskriminering	64
1.Selma	64
2.Suad	67
3.Moshgan	68
4.Nasim	70
<i>Sammanfattning av horisont Fördomar & diskriminering</i>	71
Horisont - Familj	72
1.Evin	72
2.Rana	74
3.Zeineb	75
<i>Sammanfattning av horisont Familj</i>	76
Horisont - Att vara kvinna	76
1.Nadira	77

Horisont - Stress & ohälsa	79
<i>1.Nadira</i>	79
<i>2.Nasim</i>	80
<i>Sammanfattning av horisont Stress & ohälsa</i>	81
Horisont - Tankar på ursprungslandet	81
<i>1.Suzana</i>	81
Diskussion	83
Diskussion av resultatet	83
<i>Stressorer och salutogena faktorer</i>	91
Validitet och generaliserbarhet	93
Begränsningar i metoden	94
Slutsatser	95
Förslag till vidare forskning	97
Referenser	98

Bilaga 1: Projektbeskrivning

Bilaga 2: Delsteg för Ranas horisont Svåra upplevelser i ursprungslandet

Inledning

Bakgrund och syfte

Författarnas intresse väcktes av att *Folkhälsoenkäten 2006* genomförd av Statens folkhälsoinstitut, rapporterade att symtom på psykisk ohälsa i Sverige genomgående var flest bland kvinnor födda utanför Europa (Statens folkhälsoinstitut, 2006). Denna enkät innehöll frågor om huvudvärk, svåra besvär av ångslan och ångest, svåra besvär av trötthet, sömnsvårigheter, stress, nedsatt psykiskt välbefinnande, dagar med psykisk ohälsa, självmordstankar och självmordsförsök. Författarna ville undersöka vad som kunde ligga bakom dessa siffror. De tänkte sig inte att alla kvinnor födda utanför Europa skulle må psykiskt dåligt. Däremot ville de veta hur kvinnorna själva upplevde sin situation, vad i dessa kvinnors liv som får dem att må bra, respektive dåligt och vad som är viktigt för dem i livet. När det gäller förståelse av subjektivt upplevd mening erbjuder fenomenologin teorier och verktyg för detta. Författarna har därför valt att utgå från en fenomenologisk ansats. Eftersom intervjuerna sker i berättande form ligger detta arbete även inom hermeneutikens och det narrativa perspektivets område. Författarna har också valt att utgå från teorier och aktuell forskning inom tvärkulturell psykologi och migrationsforskning.

Syftet med denna studie är att genom att förstå de fenomen, det vill säga personliga meningsbärande upplevelser som finns hos de enskilda individerna, kunna belysa dessa fenomen så att ytterligare kunskap och förståelse tillförs om vad det kan innebära att vara en kvinna som har migrerat från Mellanösternområdet till Sverige. Författarna vill belysa detta ur ett psykologiskt hälsoperspektiv avseende stressorer och salutogena faktorer. Författarna anser att det är viktigt att sådan kunskap finns hos psykologer och andra yrkesgrupper för att på ett bra sätt kunna bemöta människor som har denna typ av erfarenheter.

Forskningsansats

Fenomenologi

Edmund Husserl (1859-1938) räknas allmänt som grundaren av den filosofiska lära som benämns fenomenologi. Han menade att det är nödvändigt att skilja på föremålet i sig och föremålet så som det uppfattas i medvetandet, det psykologiska fenomenet. Varseblivning hos ett subjekt sker genom apperception, som innefattar perception och tolkning av denna perception. Denna apperception präglas av det subjekt som upplever den, av detta subjekts värld och av detta subjekts avgränsade tid. Vägen till att nå kunskap om den sanna verkligheten går enligt Husserl (1989) genom att förklara *hur* det psykologiska fenomenet det vill säga subjektets upplevande av verkligheten i sitt medvetande, kan översättas till det rena fenomenet det vill säga verkligheten i sig. Detta menade han kan uppnås genom att sätta all kunskap åt sidan som inte är grundad på det som kan ses och förstås direkt. Husserls term för detta är *epoché*. Varje del av kunskapen måste granskas för sig och det som tillhör det egna jaget och världen måste parentessättas.

Uppmärksamheten ska riktas mot tankeakterna själva och göra deras inneboende meningsinnehåll till föremål.

Sander (1999) grundar sig på Husserl när han beskriver hur våra erfarenheter konstitueras av meningsgivande akter, *noesis*. Detta kan vara till exempel tankar varseblivningar eller handlingar. Erfarenheterna består också av mening, *noema* och av *verkliga objekt*. Akten har alltid ett samband med mening. Meningen är aktens innehåll. Detta innehåll är idealt då det inte finns i rummet eller tiden. Aktens mening är ett fenomen, det upplevda objektet såsom det framstår för den som upplever det. Sander beskriver också hur medvetandet alltid har en intentionalitet. Det är alltid riktat mot något, mot något annat än sig självt, som det inte är, men innesluter. Varje akt presenterar ett objekt och en mening till subjektet. Apperceptionen sker både efter yttre och inre horisonter. Inre horisonter är knutna till det apperceperade objektet. Yttre horisonter är knutna till kontexten. Objekten får alltid sin mening i kontexten (Husserl refererad av Sander, 1999).

Sages (2003) påpekar att när det gäller perceptionen av en människa sker en väsensidentifiering mellan den som förnimmer och den förnumna. Vilja, affekt, känslsamhet, tankar, intressen och även sociala situationer uppfattas. Det är vad något betyder, inte orsakssammanhang, som upplevs vara det mänskliga. Han menar också att man inte kan ta bort forskarens intuition från

projektet, men det går att undersöka vad den innebär (Sages, 2003). Vid en fenomenologisk analys tvingas forskaren granska varje del av sin förståelse för sig. Det som tagits för givet blir på så sätt lättare tydliggjort.

En annan viktig aspekt Sages (2003) tar upp är att full samverkan krävs av deltagarna för att uppnå verklig validitet. Det är viktigt att väcka deltagarnas engagemang och vilja att dela med sig av det material som forskningen grundar sig på. Därför är det av stor vikt att lägga upp en studie så att den kan ge nytta eller kan vara intressant för deltagarna.

Sages (2003) beskriver hur individens livsvärld skapas genom och utgår från individens dagliga aktiviteter. Människor som deltar i samma typer av aktivitet delar därigenom livsvärldar med varandra. Han menar också att eftersom mening, situation och process är viktiga begrepp för vetenskapen om människan, bör en valid forskning om människan orienteras mot att förstå meningen i de komplexa interaktioner av meningar som subjektivt uttrycks och erfars av individen själv

Sages (2003) anger att en valid forskning idealt radikalt förändrar forskarnas förförståelse under själva forskningsprocessen. Det blir nästan som att forskaren få en helt ny bild av forskningsobjektet. Denna aspekt av validitet benämner han horisontöppnande validitet (*horizon-opening validity*). Han menar också att det enstaka exemplaret i sig självt innehåller ett begrepp eller en regel. Genom att förstå detta på djupet kan det som är specifikt för ett exemplar också överföras till det som gäller för flera. Detta benämner han exemplarisk validitet (*exemplary validity*) (Sages, 2003). Till exempel tillägnad förståelse på djupet av fenomenet hur det kan kännas att uppleva sig som en främling i en ny kultur för en individ, kan vara till hjälp för att förstå en annan individ som har liknande erfarenheter och befinner sig i en liknande kontext. Kunskap från ett exemplar används för att förstå andra exemplar. Vidare anger Sages (2003) att man inte utan vidare kan generalisera utanför det sammanhang som ett begrepp är konstruerat för. Att göra en generalisering bör vara att systematiskt visa steg för steg från den bevisnivå som finns till en ny mer komplex nivå. Det blir då ett utökande av begreppet och en modifiering av förståelsen. Både begrepp och dess tillämpningar och konsekvenser måste noga analyseras för att få en god *construct validity* (Sages, 2003).

Hermeneutik

Narrativ är ett begrepp från hermeneutiken som används inom psykologin. Ett narrativ utmärks av att ha en början, en mitt och ett slut, som ger narrativet en tidsmässig dimension som utgör grunden för handlingen (Erikson, 1999). Enligt Sarbin (Sarbin refererad till i Erikson, 1999) ger människor struktur åt sina upplevelser enligt denna princip. Narrativa strukturer ligger till grund för människors tänkande och upplevande.

Vanliga antaganden inom hermeneutisk forskning är text och textmetafor. Forskaren ser studieobjektet som en text eller textmetafor. Enligt Erikson (1999) är poängen med att se undersökningsmaterialet som en text att texter har den egenskapen att de är meningsbärande strukturer och det är just meningen man vill undersöka och avtäcka i en hermeneutisk studie. Enligt Erikson (1999) är utgångspunkten att textens innebörd är oklar och förtjänar ett klagörande i form av en tolkning.

När det gäller själva tolkningsakten menar Erikson (1999) att tolkning går ut på att ge en meningsfull innebörd åt ett objekt. Tolkningen sker utifrån ett syfte och en förförståelse, olika läsare läser texten utifrån olika utgångspunkter vilket gör att det kommer att finnas flera olika tolkningar av textens betydelse samtidigt.

Två andra begrepp inom hermeneutiken är *förståelse* och *förståelsehorisont*. I enlighet med hermeneutisk teori beskriver Hallberg (1999) det som att horisonten sätter gränser för vår förståelse. Men den kan röra sig och förändras. Förståelse handlar om två horisonter som närmar sig varandra. Denna rörelse kan ses som en horisontsammansmältning mellan det som ska förstås och den som ska förstå.

Teori

Kultur och psykologi

Matsumoto och Juang (2004) anger att flera studier visar att synen på psykopatologi och behandlingen av psykopatologi varierar med kulturer. Variationer när det gäller gruppfenomen, som relationer mellan in-grupper/ut-grupper, konformitet, lydnad och samarbete har belysts. Inte minst inom området migration och globalisering har den tvärkulturella psykologin varit användbar. Man har bl.a. studerat kommunikation mellan individer från olika kulturer, tvåspråkighet och anpassningsprocesser (Matsumoto & Juang, 2004).

Författarna menar att den psykologiska forskningen traditionellt har visat ganska lite intresse för kulturens betydelse för mänskligt beteende. Trots att psykologin som vetenskap har utvecklats i västvärlden har forskningsfynd och teorier ofta ansetts vara universella. Men i en värld som blir alltmer globaliserad blir de kulturspecifika fenomenen alltmer uppenbara samtidigt som man också med större säkerhet kan fastslå det som är universellt. Inte minst området tvärkulturell psykologi har växt sig starkare och kommit med värdefulla bidrag till psykologin. Ett viktigt bidrag är den socialpsykologiska dimensionen individualism-kollektivism (Matsumoto & Juang, 2004).

Det finns otaliga definitioner av kultur. Författarna har valt att utgå från Matsumotos och Juangs (2004) definition av kultur. Författarna anser att det är en definition som fångar kulturens dynamik och komplexitet på ett bra sätt:

/... /ett dynamiskt system av regler, implicita och explicita, etablerade av grupper för att säkra deras överlevnad, inkluderar attityder, värderingar, uppfattningar, normer och beteenden, delade av en grupp men förankrade olika av de enskilda medlemmarna, kommunicerade mellan generationer, relativt stabila men med potential att förändras över tid (Matsumoto & Juang, 2004, s.10, egen översättning).

Tidigare forskning

Individualism - kollektivism

Matsumoto och Juang (2004) anser individualism/kollektivism vara en av de viktigaste socialpsykologiska dimensionerna när det gäller kultur. De menar att eftersom betydelsen av in-grupper respektive ut-grupper är olika för individualistiska kulturer, respektive för kollektivistiska kulturer, är också beteendemönstret olika vid interagerandet med andra människor. I individualistiska kulturer tillhör människor flera in-grupper. Engagemanget för varje grupp blir därför inte så starkt. I kollektivistiska kulturer är grupperna färre men engagemanget starkare och grupperna påverkar individens identitet i högre grad. Detta innebär även att kollektivistiska kulturer blir mer beroende av att grupperna är harmoniska. Samarbete, sammanhållning och att anpassa sig till gruppen blir viktigt. Att avvika straffas ofta. Individualistiska kulturer däremot är mindre beroende av harmoni och sammanhållning. Att avvika är mer tillåtet. I kollektivistiska kulturer strävas mot gruppens mål framför individens. Individuella skillnader hålls tillbaka för att främja harmonin. I individualistiska kulturer uttrycks personliga mål, behov, känslor och åsikter i högre grad. I kollektivistiska kulturer läggs det mesta engagemanget på in-gruppen. Relationer med individer i ut-grupper blir därför relativt oviktiga. De kan vara reserverade och t.o.m. diskriminerande. Individualistiska kulturer tenderar att behandla individer från in- respektive ut-grupper mer lika. Matsumoto och Juang (2004) tar också upp att betydelsen av arbetsorganisationer kan bli en större del av identiteten i en kollektivistisk kultur. De menar också att arbete här oftare ses som ett uppfyllande av en skyldighet mot den större gruppen. I individualistiska kulturer menar Matsumoto och Juang (2004) att arbetet blir mer avskilt från identiteten. Det blir då lättare att lämna ett arbete och arbetet kan oftare ses som något som görs för pengar.

Matsumoto och Juang (2004) har beskrivit modeller för olika konstruktioner av självet inom kollektivistiska, respektive individualistiska kulturer. Individualistiska kulturer beskrivs ha *oberoende konstruktion av självet (independent construal of the self)*. Självet är separat och oberoende av andra personer. Självkänslan är beroende av hur individen kan uttrycka sig och verifiera sig genom sociala jämförelser med andra. Egna förmågor, personlighet, personliga mål och preferenser blir viktigt. Kollektivistiska kulturer beskrivs ha *beroende konstruktion av självet (dependent construal of the self)*. Här är samhörighet och beroende mellan individer viktigare än

självständighet. Det blir viktigt att ge akt på relationer och de grupper som individen tillhör, att försöka förstå andra, visa sympati, uppfylla rollförväntningar. Självkänslan blir beroende av att passa in och vara delaktig i relationer. Att uppfylla plikter och socialt ansvar blir viktigt. Självet är intersubjektivt och starkt beroende av väl avstämda interpersonella relationer. Självet är inte avgränsat utan istället kontextberoende. Det som är mest utmärkande i medvetandet om självet är det som är kopplat till relationer. Även om individerna i kollektivistiska kulturer också har kunskap om sina interna attribut, som till exempel personlighetsdrag, är dessa inte lika viktiga för individen när det gäller att definiera sig själv. Denna kunskap finns inte lika tillgänglig i medvetandet och påverkar inte tanke, känsla och handling i samma grad. Variationer av oberoende och beroende konstruktion av självet finns också inom kulturer.

Akulturation

Akulturation är den process i vilken individer tar till sig ett nytt kulturellt system. Denna process utgörs av två relaterade, men ändå olika komponenter; *interkulturell adaptation* (intercultural adaption), som rör hur människor förändrar sitt beteende och sitt sätt att tänka i en ny kulturell miljö; och *interkulturell anpassning* (intercultural adjustment), som rör den subjektiva upplevelsen som människan har när hon adapterar sitt beteende och sitt tänkande (Matsumoto & Juang, 2007). En av de vanligast förekommande modellerna när det gäller akulturation är Berrys (Berry, Kim & Boski, 1988). Enligt modellen finns det fyra olika *akulturationsstrategier*. När människor kommer till ett nytt land måste de förhålla sig till kulturen från sitt gamla hemland och till kulturen i sitt nya hemland. I huvudsak ställer sig människor två frågor; den ena handlar om hur mycket man värderar och vill behålla sin kulturella identitet från ursprungslandet och de andra handlar om hur mycket man värderar kulturen i det nya hemlandet. Värderar man den egna kulturella identiteten högt och kulturen i det nya landet lågt leder det till *separation*. Då lever man vanligtvis i områden där det redan bor många landsmän, man umgås mest med dem och talar sitt eget hemspråk. Är inställningen det motsatta leder det till *assimilation*. Då avvisar man kulturen från sitt gamla hemland och anpassar sig helt till den nya kulturen. Värderar man båda kulturerna högt och är mån att tillgodogöra sig båda leder det till *integration*. Då är man van vid att röra sig mellan de olika kulturella sammanhangen och är som regel tvåspråkig. Är man däremot negativt inställd till båda blir *marginalisering* följden. Man lever i utkanten av båda

kulturerna (Berry et al, 1988). Frågan om vilken strategi som är bäst när det gäller en lyckad anpassning är svår att besvara. Enligt Matsumoto och Juang (2007) har studier visat att människor känner sig nöjda med sitt liv och känner sig välanpassade oberoende av akulturationsstrategier. En annan fråga är om det finns psykologiska faktorer som kan underlätta anpassningen till en ny kultur. Matsumoto och Juang (2007) refererar till studier som pekar på ett samband mellan kunskap om den nya kulturen och en lyckad anpassning och studier som visar på ett samband mellan hur väl individens personlighet matchar den nya kulturella miljön. Det finns också studier som visar att individens förmåga att hantera stress påverkar hur väl den anpassar sig till den nya kulturen.

När det gäller akulturation, humankapital och identitet visade Colik-Peisker och Walker (2003) i en studie om Bosniska immigranter i Australien, att det inte så mycket handlar om att immigranter väljer vilken akulturationsattityd de har, så som t.ex. Berry m. fl. (1988) anger. Colik-Peisker och Walker (2003) menar att akulturationsstrategier påverkas i hög grad av faktorer som språket, kulturella barriärer, fördomar och diskriminering, samt att de påverkas av hur samhället förhåller sig till de förmågor, kunskaper och erfarenheter som en immigrant har, det vill säga hur immigrantens humankapital tas tillvara, om det förnekas eller valideras. Detta är inget som immigranter själva kan styra över i någon större utsträckning (Colik-Peisker och Walker, 2003).

Kulturskillnader och psykisk hälsa

Matsumoto och Juang (2004), har visat att det kan vara skillnaderna mellan de personliga kulturella värderingar som individen har och de kulturella värderingar som finns i samhället, som skapar stress hos individen. De fann att större skillnader mellan egna och samhällets kulturella värderingar gav ökad upplevelse av stress och därmed större behov av copingstrategier. Detta ledde också till större grad av ångest och depression (Matsumoto & Juang, 2004).

Interkulturell kommunikation

Enligt Matsumoto och Juang (2004) skapas svårigheter vid interkulturell kommunikation då de kommunicerande inte delar samma grundregler för kommunikationen och använder olika regler för inkodning och avkodning. När kommunikationen inte flyter problemfritt och missförstånd uppstår tenderar vi att göra implicita dömanden av personen, till exempel att denna inte vet hur den ska uppföra sig, inte betar sig hövligt eller inte är en bra person. Vanliga hinder när det gäller interkulturell kommunikation är att människor ofta naivt antar att alla fungerar på samma sätt som de själva. När det gäller kommunikation påverkas människor dock i stor grad av sin kultur vilket leder till missförstånd. Dubbla betydelser som också fås utifrån kroppsspråk, intonation och övriga signaler missas också. Interkulturell kommunikation är också ofta förknippad med högre ångest eller spänning, vilket kan leda till dysfunktionella tankeprocesser och beteenden. Stereotypisering kan också komma i vägen för kommunikationen på så sätt att ett överbetonande av stereotypen gör att en selektiv tolkning görs av budskapet

Socialt kapital

Statens folkhälsoinstitut (2007) anger i sin rapport *Socialt kapital och psykisk hälsa* att kvinnor födda utanför Europa uppvisar fördubblad förekomst av psykisk ohälsa jämfört med svenskfödda kvinnor. Rapporten visar också att både kvinnor och män med socialt kapital uppvisar mindre psykisk ohälsa än de som inte har socialt kapital. Socialt kapital mäts här genom frågor om tillgång till emotionellt stöd, tillgång till personer som kan ge praktisk hjälp och hur delaktig eller aktiv man är i samhällsaktiviteter. För kvinnor födda utanför Europa halveras symtom på psykisk ohälsa för dem som har socialt kapital jämfört med dem som inte har det. Rapporten anger också att bland dem som har socioekonomiska problem uppvisar de som har socialt kapital drygt hälften så mycket symtom som de som inte har socialt kapital. I rapporten dras slutsatsen att det sociala kapitalet kan ha en bufferteffekt mot annan stress (Statens folkhälsoinstitut, 2007).

Cohen och Wills (1985) har visat att tillgång till ett nätverk och socialt stöd har positiva effekter på hälsan generellt. Detta kallar de *huvudeffektmodellen*. De har även visat att socialt stöd påverkar själva tolkningen av en stressande situation så att den kan uppfattas som mindre stressande. Detta kallar de *buffertmodellen*.

Ferlander (2007) har gjort en översikt utifrån aktuell forskning om socialt kapital och dess påverkan på hälsan. Hon tar upp olika indelningar av socialt kapital. En indelning är utifrån begreppen *bonding* och *bridging* (Gittel & Vidal; Naryan; Putnam refererade av Ferlander, 2007). En annan indelning är *linking* (Woolcook; Field refererade av Ferlander, 2007). Bonding och bridging kan vara antingen starka eller svaga. Bonding avser horisontella kontakter med dem som är lika avseende till exempel klass, religion och ålder. En stark bonding kan vara nära vänskapsrelationer och familj. En svag bonding kan vara kontakter genom till exempel föreningsverksamhet. Bridging är horisontella kontakter med dem som är olika avseende till exempel klass, ålder och kön. En stark bridging kan vara familjemedlemmar med olika ålder, kön, etnicitet m.m. En svag bridging kan vara kontakter genom till exempel föreningsverksamhet med olika åldrar, kön, etnicitet m.m. Linking är vertikala kontakter uppåt eller nedåt i hierarkier. En stark linking kan till exempel vara nära arbetskollegor med annan hierarkisk position. En svag linking kan till exempel vara kollegor som inte är så nära och har annan hierarkisk position eller kontakter hos myndigheter. Ferlander (2007) tar upp att stark bonding och stark bridging är viktiga för emotionellt stöd och välmåendet. Svag bridging och linking kan vara viktiga för att få information, få arbete och få tillgång till resurser utanför det egna nätverket. Bonding nätverk är vända inåt mot gruppen, är homogena och kan stärka exklusiva identiteter som till exempel klasstillhörighet. Dessa nätverk kan också verka uteslutande gentemot de som inte tillhör gruppen. Bridging nätverk däremot vänder sig utåt, är heterogena, inkluderar olika sorters människor och ger bredare identiteter.

Ferlander (2007) sammanfattar också att det finns bevis på att socialt kapital är ojämnt fördelat över klass, kön, ålder, etnicitet och geografi. Välutbildade har ofta mer socialt kapital. Fattigare områden och människor har oftare mer bonding och mindre bridging och linking medan välprivilegerade har mer linking och bridging. Detta kan bidra till att förstärka ojämlikheter avseende hälsa (Ferlander, 2007).

Genusaspekter på psykologisk hälsa bland norska invandrare

Thapa och Hauff (2005) har gjort en undersökning av genusskillnader avseende faktorer som orsakar psykologisk stress hos invandrare i Norge. De anger att 25 % av gruppen invandrare i Norge uppvisade symtom på psykologisk stress. Det fanns inga signifikanta skillnader mellan män och kvinnor totalt sett. Att komma från Mellanöstern eller att sakna arbete var faktorer som ökade stress hos både män och kvinnor. Invandrare från låg- och medelinkomstländer har en arbetslöshet i Norge på 10-17 % jämfört med invandrare från höginkomstländer, som har en arbetslöshet på 5 %. Även efter justering för trauma och flyktingstatus låg Mellanöstern högre än andra områden avseende psykologisk stress. Kvinnor från Mellanöstern var signifikant mer stressade än män från Mellanöstern. Thapa och Hauff (2005) har hypotesen att detta kan orsakas av status- och rollskillnader mellan män och kvinnor från dessa länder. Hög ålder, att vara ensamstående eller att vara flykting orsakade signifikant högre stress hos kvinnor jämfört med män. Negativa upplevelser i nutid och tidigare traumatiska upplevelser orsakade stress hos både män och kvinnor i lika stor utsträckning, även om män oftare varit utsatta för händelser som tortyr och varit fängslade av politiska skäl. Att inte ha ett hem upplevdes signifikant mer stressande av kvinnor. Att ha kontakter med och få besök av normän var en skyddande faktor för män.

Premigrationstrauman och postmigrationstressorer

Lindencrona, Ekblad och Hauff (2008) har studerat psykisk ohälsa och posttraumatisk stress bland flyktingar från Mellanöstern som nyligen anlät till Sverige. De kom fram till att posttraumatisk stress, depression och ångest är de vanligast förekommande psykiska problemen inom gruppen flyktingar. Att ha blivit utsatt för allvarliga traumatiska händelser har setts som förklaring till den högre förekomsten av psykisk ohälsa i denna grupp. Nyare studier har emellertid visat att även postmigrationstressorer är viktiga faktorer (Lindencrona m.fl., 2008).

I studien deltog 124 flyktingar från Mellanöstern. De hade fått permanent uppehållstillstånd i Sverige några månader tidigare. Förutom en nyligen utarbetad enkät med syfte att både fånga stressorer i samband med flykten och bosättningen i Sverige och exponering av trauma före migrationen, gjordes också olika mätningar av personens förmåga att hantera stress. Man fann

fyra dimensioner av migrationsstress; sociala och ekonomiska påfrestningar; alienation; diskriminering och förlust av status; samt våld och hot i Sverige. Dessa faktorer svarade för 62 % av stressen. Författarna menar att sociala och ekonomiska påfrestningar och alienation är viktiga förklaringar till symptom som depression och ångest. När det gäller posttraumatiska stresssymptom hade trauman före migrationen störst påverkan. Tortyr var det trauma som bidrog mest till posttraumatisk stress. Andra trauman var systematisk psykisk och fysisk misshandel samt erfarenhet av krig och fångenskap. Individens förmåga att hantera stress spelar signifikant, direkt och medierande roll både när det gäller vanligt förekommande symptom på psykisk ohälsa och posttraumatiska stresssymptom

Kulturchock och socialt stöd

Pantelidou och Craig (2006) har studerat sambandet mellan *kulturchock* och socialt stöd. De refererar till Tafts konceptualisering av begreppet kulturchock. Kulturchocken utgörs enligt Taft av sex aspekter; påfrestningen att anpassa sig till den nya kulturen, en känsla av förlust, förvirring i rollförväntan och i sin egen identitet, en känsla av att bli avvisad av medlemmar i den nya kulturen samt ängslan och känslor av maktlöshet till följd av att inte kunna hantera den nya miljön. (Taft, 1977 refererad av Pantelidou och Craig, 2006). I sin undersökning studerade Pantelidou och Craig (2006) grekiska studenter i Storbritannien. De fann att socialt stöd var en viktig salutogen faktor för individer som upplevde kulturchock.

Narrativ i forskningen om flyktingars och immigranternas mentala hälsa

Fördelarna med att se migration ut ett narrativt perspektiv framhålls av många forskare. Till exempel hävdar Miller, Worthington, Muzurovic, Tipping och Goldman (2002), i en studie om bosniska flyktingar i Chicago och exilrelaterade stressorer, att mycket av forskningen om flyktingar och mental hälsa fokuserats på faktorer innan migrationen. De menar att det är viktigt att också undersöka hur dessa faktorer interagerar med aktuella faktorer i exilen för att förstå den höga graden av psykiska problem som det rapporteras om i litteraturen om flyktingars mentala hälsa. En annan fördel med det narrativa förhållningssättet är att det är knutet till det

grundläggande tidsmässiga eller historiska i flyktingupplevelsen. Vidare gör narrativa metoder det möjligt att göra de förtätade beskrivningar som behövs för att förstå det komplexa fenomen som exilen är

Även andra studier inom området migration, flyktingskap och flyktingars hälsa fokuserar på migrationen som en fortlöpande process. Denoux (2007) använder sig av begreppet *trajectory* (kan översättas med *bana* för en projektil till exempel en rakets bana), en interkulturell variabel som inbegriper både tidsmässiga och rumsliga aspekter av migrationen och hur den integreras i familjens planering. Hans studie visar att det finns en koppling mellan hur migrationen integreras i familjens planering och mental ohälsa. Det är således inte nödvändigtvis själva migrationen som sådan som är ett trauma.

Vikten av att se migration som en process och inte som ett statiskt fenomen betonas också av Grillo (2007), som menar att det finns olika sätt att vara transnationell, det vill säga att röra sig mellan olika nationer, och att migration påverkar människor olika till exempel beroende på kön. Liksom Denoux (2007) menar författaren att man vinner på att använda *trajectory* som ett analytiskt begrepp för att förstå migration. Emellertid poängteras att migration också är bundet till klass och nation.

Frågeställning

Detta är en explorativ studie. med avsikt att undersöka individernas egna meningsupplevelser när det gäller deras erfarenheter av migration och hur deras liv och vardag ser ut, samt vilka stressorer och salutogena faktorer detta kan innefatta sett utifrån kvinnornas upplevelsevärld. Detta sätt att arbeta ser författarna som ett sätt att göra individernas röster hörda och att göra de som forskas på delaktiga i forskningen. Fenomenologin erbjuder verktyg för förståelse av meningsupplevelse och är därför väl lämpad som forskningsansats. Utifrån teorier inom tvärkulturell psykologi och tidigare forskning har författarna också tankar om att faktorer som kan påverka upplevelsen av migration kan vara kulturskillnader, socialt kapital, avbrutna livsprojekt, faktorer i ursprungslandet, faktorer i ankomstlandet, tillvaratagandet av individens humankapital, integrationsstrategier m.m. Författarnas avsikt är att diskutera och jämföra den förståelse som utgår från kvinnorna med aktuella teorier.

Metod

Undersökningsgrupp

Författarna har valt att titta på gruppen kvinnor födda och uppvuxna i Mellanöstern med kringliggande länder och som har varit i Sverige i några år. Detta för att erhålla en relativt enhetlig grupp med liknande bakgrund och för att kunna genomföra intervjuer på svenska. Intervjuer har genomförts med elva kvinnor, som är födda i Irak, Iran, Turkiet, Libanon och Afghanistan. De kvinnor som är födda i Turkiet kommer alla från den asiatiska delen av Turkiet. Samtliga kvinnor har levt sitt liv i Mellanöstern eller i Afghanistan tills de uppnått relativt vuxen ålder. Den som flyttade tidigast var 19 år. Kvinnornas ålder vid intervjutillfället varierar mellan lägsta ålder 25 år och högst ålder 50 år. Ingen av kvinnorna var personligen bekanta med författarna innan intervjun gjordes.

Presentation av kvinnorna som intervjuats

Namn och i förkommande fall yrke är ändrat för att kvinnorna inte ska kunna identifieras.

Selma är född i Turkiet. Hon är 42 år och har varit i Sverige i 18 år. Hon är gift och har tre barn. Hon kom hit med sin man av ekonomiska skäl då mannen hade eget företag. Hon studerar på universitetet och bor i Malmö.

Evin är kurd och är född i Turkiet. Hon är 25 år och har varit i Sverige i fyra år. Hon är gift. Hon har inga barn. Hon kom hit med sina föräldrar och syskon av politiska skäl hos pappan. Evin studerar till sjuksköterska. Hon är utbildad inom hälsovård i Turkiet och har arbetat inom detta där. Hon bor i ett mindre samhälle i Småland.

Nadir är en palestinsk kvinna född i Libanon. Hon är 42 år och har varit i Sverige i 19 år. Hon är skild och har fyra barn. Hon kom hit med sin före detta man på grund av kriget i Libanon och de problem som finns för palestinier i Libanon. Hon har arbetat hemma med att sy kläder, men är nu sjukskriven. Hon bor i Malmö.

Rana är född i Afghanistan. Hon är 39 år och har varit i Sverige i sju år. Hon är gift och har fem barn. Hon kom hit på grund av kriget i Afghanistan. Hon arbetar inom bemanning. Rana var utbildad lärare och arbetade som detta i Afghanistan innan talibanregimen tog över. Hon bor utanför Malmö.

Sharooz kommer från Iran. Hon är 47 år och har varit i Sverige i 21 år. Hon är skild och har två barn. Hon lämnade Iran 1986 för att dottern var sjuk och inte kunde få den vård hon behövde. Hon utbildade sig till sjukgymnast i Sverige och bor i Malmö.

Nasim kommer från Iran. Hon är 42 år. Hon flyttade från Iran för 22 år sen och sökte asyl av politiska skäl. Hon har också bott i Danmark och USA. Hon är gift och har två barn. Hon arbetar som arbetsterapeut i eget företag. Hon bor i en småstad i södra Sverige.

Zeineb kommer från Turkiet. Hon är 50 år. Hon är gift och har tre barn. Zeineb har varit i Sverige i 31 år. Hon flyttade på grund av giftermål med en turkisk man som flyttat till Sverige tidigare. Hon är utbildad sömmerska och har arbetat som detta i Turkiet och i Sverige. Hon arbetar nu i familjeföretaget. Hon bor i Malmö.

Suad kommer från Irak. Hon är 50 år och har varit i Sverige i ca 20 år. Hon lämnade Irak av politiska skäl. Hon bodde i ett grannland till Irak innan hon kom till Sverige. Suad har geologutbildning från Irak. Hon arbetar som tolk. Hon är gift och har fem barn. Hon bor i Malmö.

Suzana kommer från Irak. Hon är 33 år och har varit i Sverige i 15 år. Hon lämnade Irak av politiska skäl efter första gulf-kriget. Hon är gift och har tre barn. Hon hoppade av gymnasiet när hon fick sitt första barn. Hon arbetar nu som lärare och läser in gymnasiet och planerar att gå lärarutbildningen längre fram. Hon bor i en småstad i södra Sverige.

Moshgan kommer från Iran. Hon är 42 år och har varit i Sverige i 18 år. Hon lämnade Iran av politiska skäl. Hon utbildade sig till tandtekniker i Sverige och arbetar idag som tandtekniker. Moshgan är ensamstående och har inga barn. Hon bor i Malmö.

Melika kommer från Irak. Hon är 43 år och har varit i Sverige i 16 år. Hon är gift och har tre barn. Hon lämnade Irak under upproren. Melika har teknisk utbildning på universitetsnivå från Irak. Hon arbetar med administration. Hon bor utanför Malmö.

Procedur

Författarna har genomfört sex, respektive fem intervjuer vardera. Intervjuerna genomfördes under vintern 2007 i södra Sverige. Sätten att få tag på kvinnor som ville bli intervjuade har varit genom författarnas kontaktnät eller genom besök på kvinnornas arbetsplatser. Kvinnorna har fått ta del av projektbeskrivningen (se Bilaga 1) innan intervjun gjordes.

Tre breda frågor ställdes till kvinnorna. Dessa gick igenom i början av intervjun för att ge kvinnorna en uppfattning av vad som förväntades under intervjun. Intervjuaren kom sedan tillbaka till frågorna om inte kvinnorna självmant kom in på alla tre områdena. Intervjuaren har inflikat kommentarer främst av bekräftande och speglande karaktär, samt bett om förtydligande om något varit oklart. Ibland har ytterligare frågor fått ställas för att intervjun skulle komma igång, men utgångspunkten har varit att lämna ordet så fritt som möjligt till kvinnorna. Nedan exemplifieras hur frågan såg ut, här med en kvinna från Turkiet:

Intervjun är tänkt att vara i 45 minuter. Jag tänkte att vi först pratar lite om hur ditt liv och din vardag såg ut i Turkiet, sedan lite om hur det var när du lämnade Turkiet och kom till Sverige, och sist om hur ditt liv och din vardag ser ut nu i Sverige.

Frågan ställdes på motsvarande sätt för de som kom från andra länder. Sist om detta inte framkommit tidigare har författarna ställt frågor om ålder, utbildning i ursprungslandet och i Sverige, yrke i ursprungslandet och i Sverige, civilstatus och om kvinnorna har barn.

Textanalys

Intervjuerna spelades in på MP3-spelare av god kvalitet och transkriberades sedan ordagrant. Endast de kommentarer och frågor som intervjuerna tillfogat har tagits bort vid den vidare analysen.

Intervjuerna analyserades med hjälp av två olika datorstöd. En första tematisk analys gjordes med hjälp av datorstödet Sphinx Lexica. Syftet med denna analys var att göra ett urval av textmaterialet som representerade återkommande teman hos flera av kvinnorna.

En andra bearbetning och fenomenologisk analys har sedan gjorts med datorstödet MCA-Minerva. Syftet med denna analys var att djupare analysera meningsbetydelsen i de textstycken som valts ut.

Första analysen med datorstödet Sphinx Lexica

Den första bearbetningen gjordes med hjälp av datorstödet Sphinx Lexica, här efter kallat Sphinx. Den gick till på så sätt att alla elva transkriberade intervjuerna lades ihop till en textfil. Denna matades in i Sphinx. Genom Sphinx kan en lista skapas där alla ord som ingår i texten sorteras efter vilken frekvens de har i texten. Efter varje ord anges också frekvensen av ordet i texten. Ett utdrag ur listan följer som exempel:

från 78

tiden 76

andra 73

går 70

Denna lista lästes sedan manuellt igenom av författarna för att få en uppfattning om de ord som kvinnorna använder mest. Vid denna genomläsning kunde ord som bedömdes tillhöra gemensamma sammanhang urskiljas. Ett exempel på detta är att ord som; pappa, mamma, yster, bror, syskon och familj. Alla kan sägas höra till sammanhanget familjen. I Sphinx finns en grupperingsfunktion som gör att dessa ord kan sammanlänkas till en grupp, som sedan fritt kan

namnges. Genom att sedan klicka på dessa grupper kan de textavsnitt, som innehåller ord från respektive grupp, läsas i ett separat textfönster. Författarna länkade på så sätt ihop 12 grupper av ord. Dessa grupper kan också sägas utgöra ofta förekommande teman i kvinnornas berättelser. För att så långt möjligt minska subjektiv påverkan från författarna gjordes denna gruppering av vardera författare enskilt. Olikheter i gruppering diskuterades sedan och en gemensam gruppering sammanställdes som sedan användes vidare. Efter summering till grupper har texten som presenteras av Sphinx för respektive grupp manuellt lästs igenom av författarna för att granska att den verkligen till största del handlar om ett gemensamt tema. Grupper där texten handlat om många olika saker istället för om ett gemensamt tema har plockats bort. Processen med att summera ihop ord till grupper fortsatte tills dess att de ord som blev kvar enbart var ord som inte kunde grupperas samman eller knyts till någon specifik meningsbetydelse. Exempel på ord som kvarstod är; till, som, därför, kommer och också. När författarna sedan har arbetat vidare med en del av dessa teman i MCA-Minerva har de valt att kalla dessa teman för horisonter för att betona att det rör sig om olika förståelsehorisonter som uppstår i mötet mellan kvinnorna och författarna. De teman som från början utkristalliserade sig i Sphinx presenteras i Tabell 1. tillsammans med exempel på ord som ingår i respektive tema, samt frekvensen av de ord sammantaget, som ingår i respektive tema. Detta för att ge en bild av hur mycket kvinnorna pratar om respektive tema. Ord och frekvens avser förekomst i alla elva intervjuerna sammantaget.

Tabell 1. *Teman som utkristalliserade sig vid bearbetning av materialet i Sphinx*

Tema	Exempel på ord som ingår	Frekvens
Familjen	Mamma, pappa, bror, syster, syskon, familj, dotter, barn, barnen, sondotter, föräldrar, familjen, gifter, familjer	665
Sysselsättning	Studier, affärsman, familjeföretag, jobbat, jobbade, utbildning, studera, yrke, skolor, gymnasieskola, betyg	627
Stress & ohälsa	Läkare, problem, tinnitus, fibromyalgi, ont, smärta, jätteont, mardröm, illa, mädde, psykiskt, spänningar	276
Det sociala livet	Vänner, kompisar, släktingar, föreningen, väninnor, gäst, tillsammans, bekant, varandra, grannar, grannen, vän	207
Migration	Flytta, utomlands, lämnade, uppehållstillstånd, asyl, asylsökande, visum, pass	172

Svåra upplevelser i ursprungslandet	Bomber, raketer, krig, våldsamma, fängelse, avrätta, militären, döda, jättesvårt, chock, dö, kriget, bomben	160
Fördomar & diskriminering	Svartskallar, utlänningar, okunskap, invandrare, svenskarna, invandrarbarn	144
Språket	Språket, svenska, språk, SFI-utbildning,	133
Ekonomi	Pengar, säljer, tjänade, köpte, handla, pengarna, köpa, ekonomi, betalade, ekonomiskt, kronofogden	118
Att vara kvinna	Kvinnor, kvinna, kvinnorna, flickor, tjej, tjejer	113
Tankar tillbaka på ursprungslandet	Längta, hemland, tillbaka, sakna, saknade	108
Religion	Barkat, Burka, sjal, muslim, muslimer, sjalen, koranen	65

Författarna har sedan utgått från dessa teman för att välja ut textavsnitt från intervjumaterialet att analysera i MCA-Minerva. Själva urvalet av textavsnitten gjordes genom manuell genomläsning av intervjuerna. Vid detta urval har textavsnitt som handlar om ovanstående tema valts ut. En prioritering av textavsnitt där de intervjuade har förmedlat att det de pratat om är viktigt för dem eller berör dem har också gjorts inom dessa teman. Författarna har utgått både från om kvinnorna verbalt har förmedlat att detta är viktigt för dem genom att till exempel säga, *det här tycker jag är mycket viktigt*, eller om de har förmedlat detta genom affektsmitta, engagemang och vitalitet i berättandet. Textstycken där kvinnorna förmedlar något som handlar om dem själva och deras eget liv har prioriterats framför till exempel beskrivningar av historiska händelseförlopp. En underliggande avsikt hos författarna har hela tiden varit att göra kvinnornas röster hörda. Genom detta urval framtogs 30 textavsnitt inom dessa tio olika teman enligt ovan, ekonomi och religion uteslöts. Ekonomi för att det vid genomläsningen inte fanns några stycken där kvinnorna uttryckte engagemang i detta eller att det var av stor betydelse för dem. Religion föll bort då det fanns förhållandevis lite material om detta. Religion utgjorde det minsta temat räknat i ordfrekvens.

Fenomenologisk analys med datorstödet MCA-Minerva

MCA-Minerva, härefter kallat Minerva, är indelat i tre olika steg för inmatning av texter. I det första steget delas alla satser upp i *minsta meningsbärande enhet*. Här följer ett exempel på detta: Satsen "Jag kommer från Turkiet som är ett mycket vackert land" kan delas upp i två meningsbärande enheter "Jag kommer från Turkiet" och "som är ett mycket vackert land".

I det andra steget av inmatningen analyseras alla meningsbärande enheter avseende *modalitet*. Modaliteterna utgår från fenomenologisk teori och anger på vilket sätt kvinnorna har berättat varje meningsbärande enhet. Författarna har använt de modaliteter med tillhörande kategorier som visas i tabell 2. Dessa modaliteter finns inlagda som funktioner i Minerva

Tabell 2. *Modaliteter och modalitetskategorier som har använts*

Modalitet	Kategorier
Tro	Doxa-affirmation, doxa-negation, sannolikhet, möjlighet, fråga
Funktion	Perceptivt, Signitivt, Imaginativt, perc/sign, sign/perc
Tid	Dåtid, nutid, framtid, alltid-återkommande, ingen tid angiven
Affekt	Positiv-dåtid, positiv-nutid, positiv-framtid, negativ-dåtid, negativ-nutid, negativ-framtid, neutral
Vilja	Engagemang, aspiration, positiv-önskan, negativ-önskan, ingen vilja angiven
Subjekt	Jag, vi, alla/man (allmänt), ospecificerat
Tillhörighet	Min/mina, deras, våra, inte angivet

Här följer en beskrivning av hur författarna definierat och använt modaliteterna och dess kategorier:

Tro: anger hur pass säker den berättande är på sin sak. Doxa-affirmation uttrycker att man är säker, man vet hur det är. Doxa-negation uttrycker att man inte vet. Tro kan även uttryckas som en sannolikhet, en möjlighet eller som en fråga.

Funktion: anger hur det som berättas fyller sin funktion. Ett perceptivt berättande ger ny kunskap till intervjuaren inom den kontext som frågan är ställd. Innehållet är specifikt mer än allmänt och åskådliggör det som finns i den berättandes upplevelsevärld. Det är ofta konkret och med många detaljer. Ett signitivt berättande åskådliggör inte ny kunskap och kan vara mer allmänt, vagt eller vara utanför den kontext frågan är ställd inom. Det imaginativa är sådant som är den berättandes föreställning om en föreställning. Det kan vara något som framställs i symbolisk eller fantiserad form.

Tiden: kan avse dåtid, nutid, framtid eller inte anges alls. Detta sammanfaller inte alltid med det grammatiska uttrycket. Det som avses är om kvinnan pratar om det som varit, är eller ska komma.

Affekter: avser positiva affekter, som till exempel glädje eller förväntan och negativa affekter som till exempel sorg, ledsnad, ilska eller rädsla. Dessa har också kopplats till tid. När dessa har kategoriserats har även icke verbala uttryck för affekter, som affektsmitta eller gråt kopplat till det som berättats, medräknats.

Vilja: kan uttryckas genom engagemang, aspiration eller önskan. Som engagemang har kategoriserats sådant som utmärks av engagemang, aktivitet, delaktighet. Som aspiration har kategoriserats när det har funnits en strävan mot något. Positiv önskan anger en önskan om att något ska vara på ett visst sätt. Negativ önskan anger en önskan om att något inte ska vara på ett visst sätt.

Subjekt: anger om den berättande uttrycker sig i jag-form, vi-form eller mer allmänt med till exempel man. Det som anges som ospecificerat subjekt har varit alla andra subjekt till exempel om man pratar om någon annan.

Tillhörighet: har här främst använts för att skilja ut det som den berättande anger som sitt det vill säga använder pronomenen min eller mina framför. Detta kan vara relationellt såväl som avse ting.

I det tredje steget av inmatningen i Minerva har slutligen varje meningsbärande enhet delats in i delintentioner. Detta är de olika intentioner som finns i varje meningsbärande enhet. De kan vara explicita eller implicita. Meningsbetydelsen är det viktiga här. Det behöver inte vara grammatiskt

korrekt. Ett exempel på indelning i delintentioner ges som följer:

Meningsbärande enhet: Jag har inga släktingar här i Sverige

Delintentioner:

Jag finns

Släktingar finns

Sverige finns

Jag kan ha släktingar

Jag kan ha släktingar inte

Jag kan ha släktingar i Sverige

Jag kan ha släktingar i Sverige inte

Jag har inga släktingar här i Sverige

För varje delintention har sedan, både en *entitet* det vill säga det som existerar i delintentionen, och ett *predikat* det vill säga det som utgör den berättandes meningsbetydelse eller *intentionella noema* för denna entitet, angivits.

Exempel på entitet och predikat ges som följer:

<i>Entitet</i>	<i>Predikat</i>
Jag	som existerar
Släktingar	som existerar
Sverige	som existerar
Jag	som kan ha släktingar
Jag	som kan ha släktingar inte
Jag	som kan ha släktingar i Sverige
Jag	som kan ha släktingar i Sverige inte
Jag	som har inga släktingar här i Sverige

Minerva ger sedan möjlighet att kunna titta på kopplingar mellan entiteter, predikat, modaliteter och modalitetskategorier. Olika typer av statistik kan också fås ut på frekvenser och fördelningar. Författarna har med utgångspunkt i de analysmöjligheter Minerva ger konstruerat ett narrativ utifrån varje horisont. Detta kan sägas utgöra ett narrativ om det narrativ som det obearbetade intervjumaterialet utgör. I författarnas narrativ har fokuserats på de erfarenheter kvinnan har, hur hon upplever sin värld, vad som finns i hennes livsvärld och fyller den med mening.

En temporalisering har också gjorts där tiden införs som faktor och det utifrån horisonten anges vad som kan tänkas förväntas när det gäller kvinnan framöver. Detta kan sägas motsvara begreppet *prediktion* inom positivismen. Författarna använder sig även här av det fenomenologiska analysmaterialet för att utifrån respektive kvinnas berättande uppnå förståelse även framåt i tiden.

Efter detta har författarna, för de horisonter där mer än en kvinna ingår, också gjort en sammanfattning för varje horisont det vill säga för de kvinnor sammantaget som ingår i varje horisont. Här sammanfattas bland annat likheter och skillnader mellan kvinnorna. Analysen i MCA Minerva har gjorts varje horisont för sig och på en individ i taget. Den författare som har intervjuat respektive kvinna har också genomfört analysen. Detta för att kunna ta tillvara icke verbal kommunikation som till exempel affektsmitta.

I resultatdelen har författarna medvetet använt sig av ett skriftspråk som ligger närmare talspråkets och det litterära snarare än det akademiska. Författarna har ofta exemplifierat vad kvinnorna har sagt. Detta för att tyngdpunkten här ligger på att förmedla meningsupplevelsen i respektive horisont. Hur något sägs är en del av denna meningsupplevelse till exempel vid upprepningar av ord i meningen *snö snö det fanns ingenting mer än snö*.

Resultat

Resultatet presenteras på följande sätt. Det är indelat i tio horisonter som utgår från de teman författarna har funnit i kvinnornas berättelser. Författarna har använt beteckningen horisont för att understryka att det handlar om författarnas förståelse utifrån mötet med det som kvinnorna har berättat under intervjuerna. Horisonterna är i den ordning de presenteras:

- 1) *Svåra upplevelser i ursprungslandet*
- 2) *Migration*
- 3) *Språket*
- 4) *Det sociala livet*
- 5) *Sysselsättning*
- 6) *Fördomar & diskriminering*
- 7) *Familj*
- 8) *Att vara kvinna*
- 9) *Stress & ohälsa*
- 10) *Tankar på ursprungslandet*

Under varje horisont presenteras avsnitt från de kvinnor som har berört respektive tema. Alla kvinnor är därmed inte representerade i varje horisont. Under varje ny horisontribrik presenteras också ett citat från någon av kvinnorna. Avsikten med citaten är att levandegöra resultatet.

För varje horisont och kvinna presenteras en sammanfattning och temporalisering i narrativ form, som är ett resultat av hur författarna har förstått kvinnan och hennes livsvärld genom den fenomenologiska analysen i just denna horisont. Detta kan sägas utgöra författarnas narrativ om det narrativ som respektive avsnitt av kvinnornas berättelser utgör.

För att tydliggöra hur denna sammanfattning har kommit till finns också i Bilaga 2 en presentation avseende första horisonten *Svåra upplevelser i ursprungslandet* och första kvinnan *Rana*, av de delsteg som lett till sammanfattningen enligt följande:

Först kommer en sammanställning av de entiteter som finns hos kvinnan i horisonten, se Tabell 1. Entiteterna utgör de företeelser som existerar i den delen av kvinnans livsvärld som horisonten utgör.

Sedan följer i Tabell 2 en sammanfattning av entiteter med tillhörande predikat hos kvinnan i horisonten. Predikaten kan sägas utgöra den intentionella meningsbetydelsen som är kopplad till entiteterna för just denna kvinna.

Därefter följer Tabell 3, som innefattar modalitetskategorier hos kvinnan i horisonten. Denna tabell utgör en sammanfattning av det som är mest utmärkande för kvinnan när det gäller modaliteter i just denna horisont.

Efter detta kommer även ett diagram, Figur 1, utdrag från MCA Minerva, som visar kvinnans frekvens av modalitetskategorier inom horisonten. Tillhörighet har uteslutits från diagrammet eftersom författarna enbart har analyserat innehåll, inte frekvens av denna modalitet.

Efter de olika kvinnorna inom varje horisont följer också en sammanfattning av respektive horisont. Denna sammanfattning görs dock bara för de horisonter som innehåller avsnitt från fler än en kvinna.

Horisont - Svåra upplevelser i ursprungslandet

...men du vet det enda samhället gör är att säga du den här unga har blivit utsedd till det här så i stort sett det enda de gör är att de tar dig till fängelse och dödar dig. Så det är helt plötsligt du lär känna den grymmaste sida, ansiktet av världen. Det är därför att sedan jag åkte från Iran har jag aldrig återvän. (Nasim).

1. Rana

Rana berättar med säkerhet och utan att tveka om vad som har hänt. Hon beskriver konkreta händelser och berättar detaljerat. Detta stycke handlar om hur det var i Afghanistan men också om hur detta påverkar henne i nutid. För Rana handlar det mycket både om henne som person men också om vi i familjen, vi kvinnor, vi i kvinnoföreningen och vi lärare.

Rana har erfarenhet av att befinna sig mitt i kriget. Hon har erfarenhet av att bomber och raketer ständigt kommer och att de kastas mot hennes lägenhet och hennes barn. Ett hot att bomber hela tiden kan komma beskrivs. Hon födde alla sina barn samtidigt som det kom bomber och raketer. Hon har erfarenhet av att behöva gömma sig i en källare under bombanfall och vara instängd utan mat och utan eld. Hon beskriver hur de kunde vara instängda i två veckor och att de var mycket trötta och ledsna när de kom ut. Hon har också erfarenhet av att ha förlorat tre av sina bröder i kriget. Hon förlorade även sina föräldrar när de hela tiden skrek av sorg efter broderns död och fick en hjärtattack. Hon har erfarenhet av att hennes dotter blivit träffad två gånger av bomber. Hon berättar hur hennes dotter och hennes kusin blev träffade av en bomb när de lekte i lägenheten. Hennes man hade då redan flytt till Sverige så hon var ensam i Afghanistan med sina barn. När hon skulle hämta medicin till sin skadade dotter blev hon stoppad av säkerhetspolisen för att ha visat ansiktet. Hon berättar hur de slog henne mycket, mycket hårt flera gånger trots att hon förtvivlat skrek att hon behövde hjälp och att hon skulle gå till apoteket och hämta medicin åt sin skadade dotter. Hon har erfarenhet av att bli kränkt och av att inte få hjälp när den som mest behövdes. Rana berättar hur hennes dotter fortfarande har bitar av bomben kvar i benet. Dottern kan komma hem från skolan och ha ont efter att ha sprungit. Läkarna säger att de inte kan operera för det är en muskel och det är farligt. Det finns mycket ledsnad hos Rana över detta. Hon beskriver sitt liv i Afghanistan som mycket, mycket tråkigt. Livet var mycket ledsamt. Hon säger att det var en mycket farlig tid. Rana har erfarenhet av att tider kan vara farliga eller inte. Hon mår inte bra när hon tänker på hur det varit. Hon säger att hela hennes liv inte är bra. Det finns mycket ledsnad och sorg hos Rana över det som hänt.

Rana har också erfarenhet av att ha utbildat sig och arbetat som lärare i grundskolan i Afghanistan. Hon berättar att på vintern när skolorna var stängda i Afghanistan engagerade hon sig i hjälparbete. Hon har arbetat som Röda Kors-hjälpare och hjälpt skadade människor, gett sprutor och passat barn. Hon beskriver att hon var ungefär som en arbetsledare och hade hand om

personal och schema för hur de skulle arbeta. Hon har engagerat sig i kvinnoföreningen och har hjälpt kvinnor och barn att studera. Hon har också hjälpt skadade elever i skolan när bomber föll i skolan. Hon säger att hon hjälpte kvinnor och barn hela tiden. Hon uttrycker att hon hade kunnat stanna hemma på vintrarna men valde att inte göra det. Hon har erfarenhet av att vara en person med mycket resurser som kan hjälpa andra och som har uträttat många olika saker även under pågående krig. Det finns i Ranas livsvärld kvinnor och barn som behöver hjälp. Hon har mycket omtanke om andra människor. Hon uttrycker mycket engagemang i att hjälpa andra.

När talibanerna och Mujahedin kom till Kabul inskränktes kvinnors frihet. Rana har erfarenhet av att vara kvinna och inte tillåtas gå ut utan burka. Burka är något som påtvingas henne. Hon har erfarenhet av att inte längre få arbeta som lärare, av att inte behöva hjälpa till och av att inte ha tillåtelse att studera. En erfarenhet av att inte vara behövd uttrycks. Hon beskriver också hur kvinnor inte kunde gå ut och handla det de behövde. Kvinnor och flickor och barn skulle bara stanna hemma. Det blir tydligt att i Ranas livsvärld skulle kvinnor, flickor och barn kunnat göra så mycket mer. Detta varade för Rana i fem år från det att talibanerna och Mujahedin kom till dess att hon lämnade landet.

Rana berättar också att nu när hennes arbetskamrater frågar varifrån hon kommer vill hon inte säga att hon är från Afghanistan. Hennes land som hon uttrycker som *mitt land* vill hon inte längre ska vara hennes land. Hon säger att det är för att hela hennes liv inte är bra. När hon tänker på det som varit mår hon inte bra. Hon har erfarenheter av att bli sviken av sitt land.

Det som Rana uttrycker tillhöra henne är mina barn, min dotter, min man, min kusin, mina bröder, min bror, min mamma, min pappa, mitt liv. Det är till största delen relationellt och handlar mycket om familjen.

Det som kan förväntas av Rana utifrån denna horisont är att hon är en person med stora resurser. Hon har klarat av många mycket svåra påfrestningar i sitt liv men också haft resurser att kunna engagera sig i att hjälpa andra under tiden. Det finns mycket styrka hos Rana. Hon kan också tänkas ha ett fortsatt behov av att hjälpa andra och av att känna sig behövd. Hon har levt en lång period av sitt liv under en mycket hög stressnivå vilket kan tänkas göra henne mer sårbar för hot och osäkerheter av olika slag. Rana har fått utstå flera förluster av nära familjemedlemmar och andra. Detta kan tänkas göra henne mer sårbar för förluster. Hon har också fått utstå kränkningar

och inskränkningar i sin frihet som kvinna. Rana kan tänkas inte må bra av att bli utsatt för liknande inskränkningar igen. Hon har behov av att få vara aktiv och självständig. Rana visar stort engagemang i andra och uttrycker sig mycket i vi-form. Hon uttrycker också att familjen är viktig för henne. Hon uttrycker ett behov av grupptillhörighet och kan fortsatt tänkas ha stort behov av gemenskap med andra.

2. Nasim

Nasim uttrycker sig med stor säkerhet om hur det är i denna horisont. Hon berättar också gärna och med många konkreta händelseförlopp.

Nasim har erfarenheter av att tvingas bli vuxen plötsligt. Hon beskriver hur revolutionen i Iran fick henne att börja tänka mycket analytiskt. Hon tvingades tänka på ett annat sätt än barnets. Livet blev mycket allvarligt. Hon blev engagerad i andra människors tillvaro, fattigdom och skillnader mellan länder. Hon blev engagerad i politik och samhällsfrågor. Barndomens ovetskap och oskuld avbröts abrupt. Hon beskriver det som att hon hoppade över sin tonårsperiod och att det var ett dåligt sätt att bli vuxen på. En besvikelse över en missad tonårstid uttrycks. Det finns i hennes livsvärld att hon hade kunnat bli vuxen på ett annat bättre sätt. Hon har erfarenheter av att livet plötsligt kan ändras. Det kan bli revolution och livet kan plötsligt bli mycket allvarligt. Hennes engagemang i politik beskrivs hela tiden i vi-form. Det blir tydligt att detta var något hon var engagerad i tillsammans med andra.

Nasim beskriver det som att det var givet för henne att bli politisk aktiv när hon fick tillgång till mer vetskap om världen. Hon säger att hon tänkte att hon skulle göra något åt saker och att hon som ung bestämde sig. väldigt spontant. Hon gick fram utan att vara rädd för något som helst. Hon har erfarenheter av att känna starkt engagemang i andra människors levnadsvillkor och av att engagera sig i samhällets orättvisor och politiken. Hon har också erfarenheter av att vara ung, spontan och orädd. Hon berättar sedan hur hon genom detta kom att sätta sig själv i allvarlig fara. Det fanns planer för hur saker skulle utföras men när problem uppstod fanns det inga planer för hur hon skulle kunna ta sig ur det hela. Hon uttrycker en önskan om att hon skulle ha fått hjälp även med planering att ta sig ur situationen. Hon uttrycker en besvikelse över detta. Hon berättar

att hennes föräldrar är de enda som så klart hjälpte henne. Hon har erfarenhet av att samhället inte har något medkännande med henne. Hon beskriver hur samhället bara säger att den här unga personen har blivit utsedd till det här och tar unga och politiskt aktiva till fängelset och dödar dem. Hon har erfarenheter av att känna en stark rädsla för att bli dödad av samhället. Hon beskriver detta som att hon fick lära känna den grymmaste sidan av världens ansikte. I detta finns mycket sorg och besvikelse hos Nasim över erfarenheten att världen även har en grym sida. Det finns i hennes livsvärld också en annan sida av världens ansikte. Hos henne själv finns mycket omtanke och engagemang i andra människor och i samhället. Hon får erfarenheter av att samhället inte har någon omtanke om henne.

Det som kan förväntas av Nasim utifrån denna horisont är att Nasim är en person som har förmågan att bry sig om andra människor och kunna engagera sig i hur andra har det. Det finns mycket styrka och aktivitet hos Nasim. Hon är också någon som utsatts för stora påfrestningar genom att ha försatts i en situation då hon fick uppleva hot om att bli dödad av samhället. Detta kom för henne också väldigt plötsligt. Hon hade knappt hunnit inse vad som fanns i den vuxna världen förrän den hotade att förinta henne. Hon fick också hjälp av andra att ta sig in i engagemanget men ingen hjälp att ta sig ur. Detta kan tänkas leva kvar som en stressfaktor och osäkerhetsfaktor, men även som en kvarvarande sorg och besvikelse hos henne.

3. Suzana

Suzana berättar om livet i Irak under Irak-Irankriget och under första Gulf-kriget. När hon talar om tiden under Irak-Irankriget beskriver hon hur det politiska läget påverkade livet för familjen och andra vanliga människor i Irak. Hon berättar att kontrollen var väldig. Vem som helst fick inte ha telefon hemma för att då skulle man kunna ringa fritt till vem som helst och berätta vad som helst, som hon uttrycker det. Hon berättar att man kunde rädda sig själv genom att spionera på andra och på det sättet visa sin lojalitet mot regeringen. Suzana har erfarenhet av att leva i ett land utan yttrandefrihet. Hon har också erfarenhet av att inte kunna lita på sina medmänniskor. Hon berättar att om man hade någon i släkten som var fängslad eller hade flytt utomlands blev man stämplad av regeringen. Suzanas och familjen hade förlorat kontakten med pappan som levde utomlands. De varken träffade honom eller pratade med honom under nio år. Då hon

berättar om hur det var att vara skild från pappan och leva i ovisshet angående honom är hon starkt känslomässigt berörd. Suzana uttrycker hur gärna hon hade önskat att få träffa honom. Hon uttrycker inte den graden av vilja någon annanstans i berättelsen. I samband med att hon berättar om pappan berättar Suzana om de svårigheter som kvinnor och flickor utan en man i familjen mötte, till exempel att hon inte kunde få ID-kort för att pappan var utomlands för att man måste ha antingen en pappa eller en storebror för att kunna få ID-kort. Hon tydliggör också kvinnors utsatta situation genom att berätta att tjejer kunde bli satta i fängelse, torterade och våldtagna och få barn i fängelset utan att veta vem pappan var.

Suzana har upplevt många separationer och förluster. Hon förlorade flera kusiner och andra släktingar i Irak-Iran kriget. Hon berättar att hennes familj inte var de enda. I nästan varje hus i området var det sorg, säger hon. Antingen för att man förlorat någon i kriget eller för att myndigheterna fängslat eller dödat någon av ens anhöriga. Suzana berättar att man däremot inte märkte så mycket av Irak-Iran kriget i det vardagliga praktiska livet. Det var inte brist på mat, olja eller el.

Suzana berättar också om första Gulf-kriget. Det beskrivs som något som hände utan förvarning och gick väldigt fort. Hon åskådliggör det genom att säga att plötsligt fick Saddam för sig att ta över Kuwait. Sedan berättar hon om natten då USA började bomba Irak. Jag kommer ihåg att det var mitt i natten. Det var midnatt och då började det, säger hon. Hon beskriver det dramatiska i händelsen genom att säga det var mitt i natten, men det blev som dag. Det blev så ljust av alla bomber vi fattade ingenting, alla var ute och tittade. Hon berättar att broar och el-centraler bombades. All kommunikation stoppades och människor blev helt avstängda. Det fanns heller inget vatten. Alla stora byggnader i hemstaden förstördes och alla skolor stängde. Till följd av bombningarna tvingades familjen lämna staden och flytta ut på landet. Medan man under Irak-Irankriget inte lidit brist på förnödenheter var läget annorlunda nu. Plötsligt så har man ingen mat och det som fanns kvar att överleva på det var dadlar, säger hon. Hon tydliggör bristen på mat genom att säga: stackars hundar, till och med hundar har börjat äta dadlar, så att de skulle kunna överleva. När hon berättar om sitt liv under Gulf-kriget uttrycker hon negativa affekter. Vi är inte vana liksom, plötsligt började vi tvätta våra kläder i floderna. Det var förfärligt, berättar hon. I den här delen av berättelsen beskriver Suzana sina egna direkta upplevelser av krig, oro, drastiska omställningar och separationer i högre utsträckning än vad hon gör i början av berättelsen. Hon

har erfarenheter av svårigheter på ett praktiskt och vardagligt plan som hur man ska gå tillväga för att skaffa tillräckligt med mat, tvätta sina kläder och sköta sin hygien i en situation då hela samhällets infrastruktur fallit samman.

Suzana talar bara i jag-form när det handlar om att hon förlorat anhöriga, till exempel jag blev av med en kusin eller blev av med min mammas kusin. Annars talar hon antingen i vi- eller man-form. Hon refererar då till sig själv och sin familj. Det som hon uttrycker som tillhörande henne är främst släkt och familjemedlemmar. Suzana är säker på hur det hon berättar förhåller sig, förutom när det gäller pappan och var han befinner sig. Hon berättar oftast på ett konkret och tydligt sätt. Hon ger inte mycket uttryck för affekter, förutom i vissa partier, trots att innehållet i det hon berättar är väldigt starkt.

Det som kan förväntas av Suzana utifrån denna horisont är att Suzana kan tänkas ha stora resurser att klara av svåra situationer. Utifrån det hon berättar är hon en mycket stark och handlingskraftig person. Hon kan hitta sätt att anpassa sig, både känslomässigt och praktiskt, i situationer då livsvillkoren förändras drastiskt. De påfrestningar som Suzana erfarit kan också tänkas finnas kvar som en sårbarhet hos henne och reaktiveras i pressade situationer. Utifrån det Suzana berättar om att leva i ett repressivt samhälle utan yttrandefrihet och att inte kunna lita på sina medmänniskor kan det tänkas att Suzanas tillit till samhället och sina medmänniskor påverkats negativt och att hon kommer behöva positiva erfarenheter för att bygga upp den. Banden till familjen och särskilt pappan kan tänkas att vara starka och viktiga även i framtiden.

4. Moshgan

Moshgan berättar att hon under gymnasietiden var engagerad i en förbjuden politisk organisation. Det tyder på självständighet, oräddhet och ett behov av att vara delaktig i samhällsutvecklingen. Hon har också haft en tro på att människors engagemang gör någon skillnad. Moshgan berättar att under ett möte blev vännerna i organisationen arresterade. Hon hade planerat att vara med på mötet. Men eftersom hon och hennes familj varit med i en bilolycka dagen innan hamnade de på sjukhuset istället. Det blir tydligt att Moshgan levde i stor fara och att hon var en hårsman från att själv bli arresterad, satt i fängelse och kanske till och med

dödad. Hon berättar att hon därefter tappade kontakten med organisationen. Hon slapp fängelse för att myndigheterna inte hade direkta bevis mot henne. Men de hade sina misstankar och det fick till följd att Moshgan stängdes av från skolan under ett helt år.

Moshgan upplevde det som att hela hennes liv kom att påverkas av att hon engagerat sig politiskt och att myndigheterna fått reda på det. Hon beskriver det som att hon blev stämplad och att hon inte kunde göra någonting. Moshgan beskriver det som en mycket svår tid. Hon berättar om hur gärna hon ville tillbaka till skolan och ta studenten. Här blir hennes vilja att utbilda sig och utveckla sig själv tydlig för första gången i berättelsen. För att få komma tillbaks till skolan och avsluta sina studier var hon tvungen att gå igenom mycket. Hon var tvungen att betala, dels ekonomiskt, dels genom att övertyga myndigheterna om att hon inte längre var politiskt aktiv och inte längre tillhörde organisationen. Hon fick bl.a. göra olika tester för att visa att hon ångrat sig. För Moshgan var det inte heller lätt att komma tillbaka till skolan. Det var svårt att komma tillbaka till samma skola. Jag hade inte klasskamraterna, jag hade dåliga minnen, berättar hon. Hon berättar att trots att hon var noggrann med sina studier påverkades hennes betyg eftersom hon fick lågt betyg i uppförande. Efter gymnasiet tilläts hon inte fortsätta utbilda sig på universitetsnivå. Hon fick inte heller jobba inom den offentliga sektorn. Hon upplevde det som att hon inte kunde göra någonting. Hon avslutar med att säga att hon inte var sån att hon ville gifta sig och skaffa barn. Jag ville främst utveckla mig själv, upprepar hon. Det var den främsta anledningen till att hon valde att lämna landet.

Det som kan förväntas av Moshgan utifrån denna horisont att hon också i fortsättningen kommer att ha ett stort behov av att utveckla sig själv och att hon kommer att uppleva det svårt när hon upplever att hon hindras att göra det. Hon kan också tänkas ta egna initiativ och fatta självständiga beslut även om de inte överensstämmer med vad hon upplever att andra förväntar sig av henne. I och med de svåra minnena hon har från den tiden då hennes kamrater blev fängslade och hon själv riskerade att bli det kan det tänkas att hon bär på en sårbarhet som kan komma till uttryck i svåra situationer. Det kan också tänkas att hon bär på mycket besvikelse och ilska efter de upplevelser hon haft och att det kan påverka hennes mående. Det kan förväntas att hon behöver nya positiva erfarenheter för att väga upp det. Trots det Moshgan tvingats gå igenom tycks hon ha mycket styrka inom sig. Hon har en god förmåga att hantera svårigheter och gå vidare i livet, något som hon kan tänkas ha nytta av i framtiden.

Sammanfattning av horisont Svåra upplevelser i ursprungslandet

Dessa fyra kvinnor har alla blivit utsatta för hot om att förlora livet, allvarliga kränkningar och svåra umbäranden i det dagliga livet. Kvinnorna bär alla med sig svåra upplevelser och minnen. De har alla blivit utsatta för förluster. Kvinnorna har också i flera fall blivit utsatta för tvång, begränsningar och hot för att de är kvinnor. De har fått uppleva ett samhälle som inte erbjuder ens basal trygghet. Två av dem har varit politiskt aktiva i sitt engagemang för ett bättre samhälle och en av dem har varit aktiv med att hjälpa andra i nöd och att hjälpa kvinnor och barn att studera när regimen förbjöd detta. Kvinnorna har alla också på ett aktivt sätt löst de problem som uppstått i deras liv. Trots att de utsatts för mycket stora påfrestningar har de också haft en styrka att kunna fortsätta att vara aktiva var och en på sitt sätt.

Horisont - Migration

Ett nytt land. Jag kände mig alltid vilsen. Inget språk. Och så var det en by vi kom till och ingen affär och ingenting och november, snö mycket snö, mörkt. Vi mådde jättedåligt. Alltid grät och grät bara och sedan på vintrarna blev det tidigt kväll. Jag sov till morgonen och vaknade sedan vid 14-15, sov sedan på kvällen igen. Ingen balans och jättedåliga tider var det (Evin).

1. Evin

Evin berättar hur hon fick lämna Turkiet plötsligt utan att riktigt få veta varför eller vart de skulle. Hon kunde inte förstå varför de skulle lämna Turkiet. Detta fick hon inte reda på förrän de var i Sverige. Hon hade ett bra jobb, som hon hade haft i tio månader och hade vänner från gymnasietiden som hon fortfarande höll kontakten med. Hon ville stanna hos släktingar men hon ville också vara med sin familj. Avskedet från släktingar var svårt och Evin var ledsen hela vägen på resan från Turkiet. Evin har erfarenheter av att ofrivilligt utan förklaring få bryta upp från sin

miljö, sina vänner och sitt arbete. Hon slits mellan en önskan att vara kvar och att vara med sin familj. Hon uttrycker att det är svårt för människor att lämna sitt land, sin kultur, sin familj.

Hon kom till en helt ny miljö i Sverige. Hon kunde inte språket. Hon säger att det fanns bara snö och mörker överallt. Kvällarna kom tidigt. Evin sov mycket. Det fanns ingen balans. Hon kände sig alltid vilsen. Hon frågade sig vad är det här? Hon upplevde att hon inte visste var hon var. I byn som de kom till fanns inte ens en affär. Hon vill inte komma ihåg första tiden. Hon mådde jättedåligt. Hon beskriver också hur resten av familjen också mådde jättedåligt. Alla grät och grät bara. Det var som en mardröm hela tiden. Evin har tidigare erfarenheter av att komma från en större stad. Dessa erfarenheter av att komma till en liten by med ett helt annat klimat blir starkt kontrasterande till det Evin är van vid. Hon har upplevelser av att ha haft balans i livet men denna rubbas. Det finns mycket osäkerhet, frågande och vilsenhet i denna del av Evins berättande. Evin uttrycker också en vilja att vara någon annanstans.

Det var viktigt att familjen måste åka tillsammans. Mamman fick problem med visum under resan och blev kvar i Ryssland som de passerade. Det var mycket svårt för Evin och familjen att tvingas vara åtskilda. Det fanns mycket oro för hur mamman som var sjuk och ensam med två av barnen hade det. Först efter det att mamman återförenades med familjen började en normalisering ske. Evin anlände med pappan och två av småsyskonen till Sverige. Evin fick vara som en mamma för två av sina småsyskon första tiden. Hon hade svårt att klara av att de var ledsna. Hon hade velat hjälpa pappan mer att baka och laga mat men kunde inte eftersom hon också måste vara i skolan. Evin har erfarenheter av att tvingas vara åtskild från delar av sin familj och sedan få återförenas igen. Det blir tydligt att familjen är mycket viktig för henne och att det är viktigt för henne att alla mår bra. Detta kan också ses på att det hon uttrycker som tillhörande henne främst är familjemedlemmar.

Förutom familjemedlemmar är det som uttrycks som tillhörande Evin hennes arbete. Att detta är också viktigt för henne visas över hennes besvikelse över att behöva bryta upp från det arbete hon hade i Turkiet.

Evin beskriver ofta att det var svåra tider, jättesvåra tider i Sverige i början. Men hon återkommer också alltid till att det nu är bra. Det är bättre nu. Ledsnad och sorg finns över det som var då, men det finns också en glädje och hopp över det som är nu och ska komma.

Det som kan förväntas av Evin utifrån denna horisont är att hon är en person som familjen fortsatt kommer att betyda mycket för. Hon kan förväntas vilja göra vad hon kan för att hennes familjemedlemmar ska må bra. Hon har också erfarenheter av att komma till en helt ny miljö men har kunnat anpassa sig till detta trots mycket svårigheter. Hon uttrycker att det är bra nu. Det kan förväntas att hon har en god anpassningsförmåga och att hon har goda möjligheter att fortsatt anpassa sig väl till Sverige. Att ha ett arbete kan också förväntas betyda mycket för henne. Det är troligt att hon vill ha ett arbete som hon trivs med framöver och att detta kommer att vara viktigt för henne.

2. Shaaroz

Sharooz berättar att hon inte hade några politiska problem i Iran och inte heller några andra problem med att leva där. Anledningen till att hon fattade beslutet att lämna Iran var att hennes yngsta dotter blev sjuk och inte kunde få den vård hon behövde i Iran och att Sharooz tyckte att hennes barn skulle få bättre möjligheter i ett annat land. Hon säger att hon hade stannat kvar i Iran om hennes dotter inte hade blivit sjuk. Hon berättar också att hon bott utomlands under studietiden. När hon var ung lämnade hon Iran första gången för att studera i Europa. Då tänkte hon inte så mycket på framtiden utan tog en dag i sänder. Hon berättar också att hon inte hade några problem med att myndigheterna bestämde att kvinnor måste ha sjal och vara osminkade. Hon säger att hon respekterade vad myndigheterna bestämde. Hon kände sig inte nertryckt av dem. Hon tycker att man ska följa normerna i det land man lever. Hon frågar sig varför man ska motsätta sig. Sharooz berättar att hon inte har några negativa erfarenheter av asylprocessen. När jag kom till Sverige var det lätt att få uppehållstillstånd i Sverige, säger hon.

Sharooz är säker på hur det hon berättar om förhåller sig. Enda gången hon uttrycker sig frågande är när hon undrar varför människor motsätter sig regimen. De gånger hon visar mycket affekter och engagemang i sitt berättande handlar det om beslutet att lämna Iran för att ge barnen, särskilt den sjuka dottern, bättre möjligheter. Hon visar också ett visst engagemang när hon talar om att hon tycker att man bör följa normerna i det land man bor i.

Det som kan förväntas av Sharooz utifrån denna horisont är att hon även i framtiden ser sina barns välbefinnande som en viktig faktor. Det kan tänkas att erfarenheten att inte kunna ge sin sjuka dotter den vård hon behövde finns kvar som en sårbarhet hos Sharooz. Sharooz tycks ha lätt för att anpassa sig till förändringar och nya sammanhang, hon kan förväntas ha det även i fortsättningen. Det kan tänkas att hennes erfarenheter av att ha levt utomlands innan hon kom till Sverige har varit till nytta och kommer fortsätta vara det. Att hon inte har några dåliga erfarenheter av asylprocessen kan tänkas ha en positiv inverkan på hennes mående, efter som hon sluppit den ovisshet och stress som väntan på uppehållstillstånd annars kan innebära. Det kan också tänkas att Sharooz känner sig välkommen och delaktig i det svenska samhället på ett annat sätt än om det hade varit svårt för henne att få uppehållstillstånd.

3. Suad

Suad berättar att den första känslan hon fick när hon satte sin fot i Sverige var sorg. Vad innebär då att känna sorg för Suad? Hon åskådliggör känslan av sorg genom att säga att hon kände sig som en främling i ett annat land för första gången. Det var inte samma känsla, som jag haft i andra närliggande länder, som har samma språk, kultur och religion som ursprungslandet, berättar hon. Hon har varit utomlands förut och inte känt sig som en främling. Att vara främling tycks för Suad innebära att befinna sig i en ny och främmande kulturell kontext. Hon säger att hon hade sina barn och fullt upp med att ta hand om dem men att det ändå kändes väldigt ensamt. Suad berättar att det var svårast den första tiden i Sverige men att det blev bättre med tiden. Hon har erfarenhet av att ha förlorat sitt kulturella sammanhang men också av att ha lyckats anpassa sig till ett nytt.

Suad berättar att hon hade läst mycket om Sverige innan hon kom till Sverige, men att bilden hon hade var mycket annorlunda jämfört med den verklighet hon mötte. Hon beskriver inte bilden närmare förutom att hon hade läst att det finns mycket skogar i Sverige och att man som kvinna får en lång ledighet när man blir mor.

Suad är säker på hur det hon berättar om förhåller sig. Hon börjar med att uttrycka sig allmänt och åskådliggör kontinuerligt. Hon talar oftast i jag-form. De gånger hon använder talar i vi-form

talar hon om sig själv och andra geologer. De gånger hon talar om det som tillhör henne är det barnen.

Det som kan förväntas av Suad utifrån hennes erfarenheter är att hon är en person som har ett stort behov av att känna sig som en del av ett sammanhang. Det tycks också som hon har ett behov av och en förmåga att tillägna sig kunskap och att detta är nära knutet till språket. Det kan därför tänkas att språket är en viktig faktor för Suads välmående. Det kan förväntas att det kommer att vara viktigt för henne att fortsätta utveckla sina kunskaper i svenska. Det kan tänkas att hon även i framtiden kommer att sakna det kulturella sammanhang hon lämnat. Det kan förväntas att hon är intresserad av kulturen i Sverige och att hon gör ansträngningar att lära sig mer om den. Suad berättar att det var svårast den första tiden i Sverige men att det blev bättre med tiden. I hennes livsvärld finns alltså möjligheten att det kan bli bättre med tiden, vilket kan förväntas vara en resurs om hon möter nya svårigheter framöver. Utifrån Suads berättelse är barnen viktiga för Suad men det är tydligt att hon också har andra behov.

4. Nasim

Nasim berättar här om hur viktigt hon tycker det är att om man tvingas lämna sitt land och kommer till ett nytt, så ska man i stort sett stänga om det förflutna om man ska kunna gå vidare med livet. Hon säger att det finns två val. Det ena är att man kan vara kvar i det förra landet i tankarna och det andra är att man vill gå vidare i livet. Om du vill gå vidare i livet som asylsökande, säger hon, så ska du inte sitta här på ditt andra ställe och tänka på hur det skulle kunna vara om du var där på ditt förra ställe och på vad du skulle göra då och att livet skulle kunna vara annorlunda då. Om man vill få det bästa ut av livet så kan man inte bara sitta och vara deprimerad säger hon. Det finns i Nasims livsvärld saker som man skulle kunna bli deprimerad av att tänka på. Det finns ett förflutet som skulle kunna överskugga det nuvarande. Men hon har valt att stänga om detta. Hon ser det som hennes eget och individens ansvar att göra detta val.

Nasim säger att oavsett från vilken samhällsklass man kommer från så är det mycket, mycket viktigt att man ska göra sig själv stark. Nasim har erfarenhet av att det kan spela roll från vilken samhällsklass man kommer, men inte när det gäller att tvingas lämna sitt land och komma till ett

nytt. Betydelsen av samhällsklass finns inte längre då. Man kan inte dra nytta av den styrka som finns inbyggt i detta längre utan måste göra sig själv stark.

Hon uttrycker också att man inte ska vara negativ mot det folk som i stort sett är värd till de samhällets gäster som flyttat in. Hon beskriver sig här som en gäst i samhället och hon beskriver det folk som är infödda i landet som värdar. Detta antyder att Nasim ser sig som någon som är på besök. Hon är inte hemma. Det står i kontrast till hennes vilja att integrera sig i samhället. Hon uttrycker också att man inte ska vara negativ mot sin värd. Detta antyder en tacksamhetskänsla hos Nasim över att få vara gäst i samhället. Det antyds också en känsla hos Nasim av att det finns andra som inte är tillräckligt tacksamma. Hon berättar vad man ska och inte ska göra som asylsökande. I hennes berättande finns det underförstått de som gör andra val. Det finns de som inte går vidare, inte tar till sig det som är bra i samhället och bara sitter och är deprimerade.

Nasim har erfarenheter av att tvingas lämna sitt land och att komma till ett nytt land. Hon understryker att man måste göra sig stark. Hon har erfarenheter av att det behövs en styrka när man tvingas lämna sitt land och kommer till ett nytt. Hon uttrycker en stark önskan att få ut det bästa av livet och har också strategier för hur detta ska gå till. För henne finns det i det nya samhället bra saker som stämmer överens med hennes behov och som kan vara till hjälp för henne. Det finns också saker som inte är bra och inte stämmer med hennes behov och inte är till hjälp. Nasim ser det som ett aktivt val att ta till sig de saker som är bra och låta de andra vara.

Nasim uttrycker sig med stor säkerhet i detta stycke. Hon har mycket klara idéer om hur man kan göra för att det ska bli så bra som möjligt. Hon uttrycker detta med starkt engagemang. Det är något som är betydelsefullt för henne. Nasim har gjort aktiva val. Hon har erfarenheter av svårigheter men har gjort sig stark.

Vad kan förväntas av Nasim utifrån denna horisont? Nasim kan förväntas vara en person med mycket styrka inom sig. Hon kan förväntas ha tillgång till många problemlösande strategier. Trots att hon har svårigheter bakom sig tycks hon ha kunnat göra sig själv stark och kunnat gå vidare i livet. Hon styr sitt tänkande mot det som är positivt. Hon kan förväntas vara en person som lever i nuet, strävar mot framtiden och inte lever i det förflutna. Hon kan förväntas vara en person som tar ansvar för sig själv och sitt liv. Hon har en stark strävan att få ut det bästa möjliga

av livet. Hon sätter upp mål att sträva mot. Detta kan förväntas öka hennes möjligheter till ett bra liv. Det finns också en känsla hos henne av att inte känna sig hemma som kan vara en sårbarhet.

5. Zeineb

Zeineb beskriver hur hon kom som väldigt ung till Sverige från Turkiet. Hon var bara 19 år. Hon kom hit för att hon gifte sig med sin man som hade växt upp i Sverige. Mannen hade varit på besök i Turkiet över sommaren. De blev kära och förlovade sig. Zeineb uttrycker glädje och engagemang i mannen när hon berättar om honom och att de blev kära. Nästa sommar gifte de sig. De kände varandra innan men inte så mycket, de var inte vänner. De hade inte gått ut så mycket utan bara träffats några gånger innan de gifte sig. Det var svårt för henne att lämna allt, familjen och vännerna. Hon saknade föräldrarna och vännerna jättemycket. Det finns väldigt mycket ledsnad hos Zeineb över detta. När hon kom till Sverige bodde hon med mannen och hans föräldrar i ett hus. Hon upplevde att hon fick anpassa sig till mannens föräldrar. Hela de två första åren bodde de tillsammans. Hon blev gravid också och beskriver det som att det var allt på en gång. Hon säger också, med mycket ledsnad, att allt förändrades efter att äldsta sonen fötts. Hon var ensam hemma när de andra gick till jobbet. Hon uttrycker en stark önskan att det inte hade varit så. Det var så hela de två första åren. Zeineb upplevde detta som jättesvårt denna första tid i Sverige och hon uttrycker mycket ledsnad över detta. Hon säger också att det inte är så att hon är ledsen att hon kom till Sverige men det var mycket svårt att lämna allt. Zeineb har erfarenheter av att lämna allt som betydde något för henne och flytta till ett nytt land samtidigt som hon gifte sig med en man som hon inte kände så väl och flyttade ihop med mannen och hans föräldrar. Hon fick göra flera väldigt stora förändringar i sitt liv på en gång. Hon utsattes för många krav på anpassning samtidigt. Hon har tidigare erfarenheter av att ha sin familj och vänner omkring sig. Nu tvingades hon under två år att vara ensam hela dagarna med sitt barn utan att ha någon annan vuxen att umgås med. Zeineb har erfarenheter av att känna sig väldigt ensam och av att sakna familj och vänner väldigt mycket.

Hon beskriver också att det nu är så att när de är på semester i Turkiet, där de brukar stanna i sex veckor, så saknar de Sverige. Hon saknar vännerna, kompisarna och hemmet. Avståndet är långt. Hon vet inte riktigt vad det är hon saknar. Kanske är det trygghet, säger hon. Detta är enda

gången Zeineb inte uttrycker sig med säkerhet. Det tycks finnas en undran hos henne över vad det är hon saknar. En undran över att nu kunna känna sig hemma också i Sverige. Det finns också glädje hos henne över detta. Zeineb har erfarenheter av att ha två olika länder som kan kännas som hemma för henne och som hon kan sakna. Hon har också erfarenheter av att ha tagit sig igenom den första svåra tiden efter att ha lämnat Turkiet och att ha hittat ett sätt att anpassa sig i och trivas i Sverige.

Zeineb talar om sig själv i både jag-och vi-form. Det som hon här uttrycker tillhör henne är hennes man och hennes föräldrar.

Det som kan förväntas av Zeineb utifrån denna horisont är att hon är en person med stort behov av sällskap. Familj, vänner och kompisar är viktigt för henne. Hon kan förväntas må dåligt om hon är för mycket ensam. Hon kan också förväntas vara en person med god anpassningsförmåga. Hon har hittat ett sätt att känna sig hemma i två länder. Zeineb kan förväntas fortfarande ha mycket ledsnad kvar inom sig från den smärtsamma separation det innebär att lämna allt. Detta kan vara en sårbarhet hos henne.

6. Moshgan

Moshgan har erfarenhet av att komma till ett land där hon inte kan språket och där hon inte känner någon. Hon börjar med att berätta att det var svårt med ovissheten hon levde i under de två första åren i Sverige. Hon levandegör känslan genom att uttrycka sig i frågor. Hon frågar sig vad kommer att hända? Kommer jag att stanna kvar kommer jag gå? Sedan berättar Moshgan om livet på flyktingförläggningen. Det fanns inget att göra. Varje dag var den andra lik. Hon beskriver en upplevelse av sysslösheten och maktlösheten på flyktingförläggningen. Hon säger att det var särskilt svårt när de hamnade på en flyktingförläggning i Norrland. Det var mycket snö, man vaknade på morgonen och det var mörkt, sen några timmar efter det var mörkt också, berättar hon. De gånger hon uttrycker positiva affekter handlar det om den gemenskap hon hade med andra iranier på flyktingförläggningen. Det blir väldigt tydligt hur svår första tiden i Sverige var när hon säger att hon inte tycker att det är konstigt att människor blir psykiskt sjuka.

Moshgan är säker på hur det hon berättar om förhåller sig. I beskrivningen av sin första tid i Sverige börjar hon ofta med att uttrycka sig i allmänt och sen fylla på med exempel för att konkretisera och åskådliggöra. Moshgan varierar mellan att använda jag, man och du när hon talar om sina egna erfarenheter. När hon berättar i vi-form talar hon om sig själv och de andra på flyktingförläggningen. Hon uttrycker ingen tillhörighet i den här horisonten.

Det som kan förväntas av Moshgan utifrån denna horisont är att Moshgan har ett behov av sociala kontakter och gemenskap och förväntas ha det även i framtiden. Hon är också en person som inte trivs med sysslöshet. Det kan förväntas bli viktigt för Moshgan att ha en meningsfull sysselsättning. Det är svårt att säga hur ovissheten och maktlösheten under den första tiden i Sverige påverkat Moshgan och hur det kan tänkas inverka på hennes liv i fortsättningen. Utifrån det Moshgan berättar var den första tiden mycket svår och påfrestande. Det kan tänkas att dessa upplevelser finns inom henne som en sårbarhet som kan komma till uttryck i pressade situationer. Utifrån Moshgans berättelse är hon en stark person som klarar av stora omställningar och förändringar. Det kan tänkas att hon även i framtiden kommer att ha nytta av den styrkan.

Sammanfattning horisont Migration

Utifrån kvinnornas berättelser blir det tydligt att de haft olika anledningar till att lämna sitt land och att deras upplevelser av migrationen skiljer sig åt. Moshgan och Nasim var politiskt aktiva. Även Suad lämnade landet av politiska skäl, men det framgår inte i detta textstycke. Sharooz berättar att hon inte hade några politiska problem utan att hon lämnade landet för att hennes dotter var sjuk och inte kunde få den vård hon behövde i ursprungslandet. Zeineb lämnade landet sedan hon gift sig med en man som var bosatt i Sverige. För Evin var familjens beslut att lämna Turkiet en överraskning. Hon visste inte riktigt varför eller vart de skulle resa.

Kvinnorna hade olika erfarenheter med sig när de kom till Sverige. De kom hit i olika åldrar. Vissa hade barn medan andra inte hade det. Vissa hade själva varit med och tagit beslutet att komma hit medan andra inte hade varit delaktiga i beslutet. Vissa kom från landet medan andra kom från storstäder. De kom från olika sociala bakgrunder. De hade olika erfarenhet av att leva utomlands. Suad och Nasim hade erfarenhet av att leva i andra länder mellan det att de lämnat sitt

ursprungsland och att de kom till Sverige. Suad hade läst om Sverige innan hon kom hit och hade en bild inom sig av Sverige. Sharooz hade levt i Europa som ung student.

Det finns både likheter och skillnader i kvinnornas erfarenheter av den första tiden i Sverige. Kvinnornas erfarenheter skiljer sig åt beroende på om de bodde på flyktingförläggning eller inte, om de hamnade i en småstad eller i en storstad, om de var tillsammans med vänner och familj eller ensamma.

Att det var svårt att inte kunna språket framkommer i de flesta berättelserna. I många av berättelserna beskrivs också den första tiden som mycket ensam och sysslolös. Kvinnorna har erfarenhet av att känna sig främmande i en ny och ovan miljö. Evin och Zeineb berättar hur svårt det var att leva skilda från familj, vänner och släktingar. Både Moshgan och Evin hamnade i svenska småstäder. De berättar om snön och mörkret den första tiden i Sverige och om sysslösheten. Moshgan berättar om livet på flyktingförläggningen och den ovissa väntan på uppehållstillstånd. Sharooz däremot berättar att när hon kom till Sverige var det inte svårt att få uppehållstillstånd

Kvinnornas förhållningssätt till den första tiden varierar. De har skapat sig olika strategier för att klara sig igenom de svårigheter de mött. För samtliga har familjen varit betydelsefull. För Nasim är det viktigt att inte låta det förflutna överskugga nuet, det är viktigare att se framåt än tillbaka på det svåra som varit. Det framkommer i både Nasims och Sharooz berättelser att de tycker att man ska försöka anpassa sig till det nya samhället utan att för den skull förlora sig själv. Det tycks också som att de flesta kvinnorna upplever att livet i Sverige har blivit lättare med tiden och att alla lyckats anpassa sig väl trots stora omställningar och förluster.

Horisont - Språket

Till sist bestämde jag mig att nej det hjälper inte att jag sitter och gråter eller att jag sitter och blir arg på den lille pojken. Jag måste satsa på mig själv och då började jag. Jag började när jag var gravid, för jag ville inte ha tolk varje gång jag var där. Jag började med de medicinska orden så att säga. Du vet

gravid, hosta urinprov allt som har med vården att göra. Jag började därifrån och det hjälpte mig väldigt mycket (Melika).

1. Melika

Melika börjar sin berättelse med att säga att man kunde inte språket och man har längtat efter sitt jobb. I Melikas livsvärld hänger språk och arbete ihop. Den positiva önskan om att ha ett arbete blir således också ihopkopplad med att kunna språket. För att kunna arbeta som Melika längtar efter måste hon kunna språket vilket hon inte kan ännu. Vägen dit var emellertid inte lätt för Melika. Hon använder just vägen som en metafor. Hon säger att hon mådde jättedåligt och inte hade hittat någon väg. Oavsett vad hon gjorde var det hopplöst. Hon hade ingen tidigare erfarenhet av att inte kunna språket som talas i landet där hon bor. Men däremot hade hon erfarenhet av att ha lärt sig ett främmande språk tidigare. Hon lärde sig engelska i skolan i Irak.

Utifrån hennes berättelse verkar det som hon provat många olika ingångar till att lära sig språket. En av dessa ingångar var att titta på barnprogram, en annan var SFI. Hon får därigenom erfarenhet av att det finns olika ingångar och strategier när man ska lära sig språket och att vissa fungerar bättre för henne än andra. Det tycks också som Melika var öppen för att ta emot hjälp och råd eftersom hon säger att hon blev rekommenderad att titta på barnprogram och hon följde rekommendationerna hon fick. Det var emellertid inte förrän hon själv bestämde sig för att satsa på sig själv, som hon uttrycker det, som hon lyckades gå framåt. Att hon bestämde sig för att satsa på sig själv och språket tycks vara kopplat till att hon blev gravid. Hon säger att hon inte ville behöva tolk varje gång hon skulle ha kontakt med sjukvården. De medicinska orden var för Melika en ingång till språket och hon tycker sig haft mycket hjälp av dem

I början använder Melika både jag och man när hon talar om sig själv. Vi tycks hon använda när hon talar om sig och sin man. Hon säger att vi kunde engelska, eftersom man läser engelska i ursprungslandet. Men i och med att vi inte använde den blev den inte helt perfekt Sedan när hon kommer in på hur hon själv gick tillväga för att lära sig språket berättar hon uteslutande i jag-

form. Det kan tänkas att det att inte kunna språket delar hon med någon, men processen att lära sig det är något som är hennes eget.

Det som kan förväntas av Melika utifrån denna horisont är att språket är viktigt för hennes välmående och att hon även i fortsättningen kommer att ha ett behov av att kommunicera med sin omgivning. Det kan förväntas att hon söker sig till arbeten där det finns vissa krav på språkkunskaper. Melika har erfarenhet av att må väldigt dåligt men har också upplevt att hon kan komma ur den känslan. Det kan tänkas att hon i framtiden kan se det som en positiv erfarenhet att få styrka ifrån även i framtiden. Utifrån det hon berättat är hon en person som är villig att ta emot råd och hjälp utifrån när hon behöver det. Hon är också handlingskraftig och har tilltro till sig själv. Melika har lyckats lära sig två främmande språk, i hennes livsvärld finns att hon kan lära sig nya saker. Utifrån den erfarenheten kan det tänkas att Melika även i fortsättningen vill lära sig nya saker. Melika är en person som är målmedveten och handlingskraftig. Hon är en person som fortsätter kämpa fastän det känns hopplöst till en början.

Horisont - Det sociala livet

Vi har en kultur vi tycker om att dela med oss med andra även om de inte är fattiga, med vänner. Att äta något ensam det är inte så gott. Det smakar ingenting. Jag hade en gäst idag i morse till frukosten. Det var en jätterolig frukost. Vi hade jätteroligt tillsammans. Maten smakade godare. Om jag tycker om någonting vill jag dela det med mina vänner. Något som är gott eller fint (Selma).

1. Selma

Selma uttrycker hur viktigt det är för henne att göra saker för andra och att hon blir glad och nöjd av att till exempel baka bakelser till dottern och hennes vänner och göra dem glada. Hon vill gärna dela det som är gott med andra. Hon beskriver hur maten smakar bättre i sällskap. En

frukost med en gäst är en jätterolig frukost. Av sina föräldrar har hon lärt sig att man ska dela med sig. För Selma är det givet att hjälpsamhet är något man kan lära av andra. Hon blev uppfostrad så. Det är också något hon med sitt beteende vill lära vidare till andra. Selma uttrycker mycket glädje och engagemang när det gäller att hjälpa andra. Selmas berättar om andra som behöver hjälp. Hon har erfarenheter av vänner och bekanta som har mått psykiskt dåligt eller haft problem. Hon har hjälpt dem och blivit glad av detta. Hon har fått också uppskattning av andra. Detta engagemang sträcker sig till att Selma även vill hjälpa andra yrkesmässigt. Ett hjälparyrke är det hon utbildar sig för och strävar efter i framtiden.

Selma beskriver erfarenheter av att ha växt upp tillsammans med många familjer som har umgåtts, delat med sig till och hjälpt varandra. Hon beskriver också erfarenheter av att ha haft syskon, många vänner, grannar och familjemedlemmar omkring sig under uppväxten. Hon beskriver hur de när de hade fest bjöd in alla vänner. De hade jätteroligt tillsammans. Vänskapen är jättebra i Turkiet säger Selma. Att ha dessa erfarenheter är något som gör Selma glad. Det framgår också i analysen av det Selma säger att det skulle kunna vara så att man inte är som släktingar och vänner och inte bjuder på mat och fika eller äter tillsammans. Det finns de som inte delar med sig till dem som behöver, som inte hjälper grannar eller vänner. Man skulle kunna leva bara för sig själv och sin familj. Selma beskriver hur hon ingår i en kultur där man tycker om att dela med sig till vänner. När hon växte upp var det aldrig någon som sa att det inte är vårt problem. Det finns i Selmas livsvärld en kontrast till att dela med sig till andra. Det finns i hennes livsvärld en annan kultur där man inte delar med sig på samma sätt.

Selma har också erfarenheter av att vara ensam. Hon beskriver hur ensam hon kände sig när hon, hennes man och hennes lilla dotter kom till Sverige själva. Hon beskriver att ensamheten inte var rolig. Den var jättejobbig. Hon säger att hon hade allt i Turkiet och fick lämna det. Hon hade också det jättejobbigt innan hon lärde sig svenska. Hon hade inga vänner eller bekanta i Sverige och kände sig jätteensam först. Hon hade sin man och sin lilla dotter men hade velat ha fler bekanta omkring sig. Tre i familjen är ensamhet för Selma. Hon uttrycker också en längtan efter att det skulle ha funnits åtminstone en turkisk bekant. Det finns mycket saknad efter föräldrarna hos Selma. Det finns också mycket ledsnad hos henne när hon tänker på hur det var att lämna sitt land.

Selma beskriver också livet tillsammans med vännerna i Sverige, hur de brukar samlas och diskutera böcker och föreläsningar. Hur de träffas hemma hos varandra och fikar och småpratar om allt möjligt. De har jätteroligt inne hos varandra. Hur viktiga vännerna är blir förståeligt mot bakgrund av uppväxten och de erfarenheter som gjorts av att vara ensam första tiden i Sverige. När hon pratar om det som tillhör henne handlar det också nästan uteslutande om familjemedlemmar och vänner. Selma talar i lika stor grad om sig själv utifrån individ som utifrån sig själv som grupptillhörig.

Vad man framöver kan tänkas förvänta av Selma utifrån denna horisont är att hon är en person som har stort behov av många sociala kontakter. Hon behöver ha fler kontakter än sin familj. Hennes livskvalitet kan förväntas vara hög om hon har andra runtomkring sig som hon kan dela livet och det hon uppskattar med. Hon har också ett behov av att hjälpa andra och kan förväntas göra detta även yrkesmässigt. Hon kan förväntas trivas med ett hjälparyrke, som kan ge henne inre belöning. Hon kan förväntas inte må bra om hon inte får ha många sociala kontakter. Ensamhet är plågsamt för henne. Hon kan också förväntas vara en person som kan skapa sociala kontakter då hon har många vänner, trivs med vänner och ger mycket av sig själv. Hon kan förväntas ha stort behov av grupptillhörighet.

2. Evin

Evin har erfarenheter av att flytta från ett annat land och behöva bryta upp från sina vänner. Hon hade kompisar kvar från skolan och gymnasietiden som hon höll kontakten med. Hon hade också sina släktingar i Turkiet. Evin beskriver hur det tidigare alltid fanns en längtan tillbaka till hennes land. Hennes land fanns alltid i tankarna. Det fanns mycket ledsnad hos Evin förenat med detta. Det enda som Evin beskriver som sitt i detta stycke är också *mitt land*. Hon har vänner och släktingar men de är inte här. Nu är det emellertid annorlunda. Hon längtar inte mer och vill inte flytta tillbaka. Hon säger att hon kanske kan åka tillbaka för att hälsa på släktingarna. Hon är inte säker på om hon kommer att kunna åka tillbaka, men när hon nämner framtiden är det detta hon tar upp. Det finns en skillnad hos Evin mellan nuet och hur det varit den första tiden i Sverige. Det finns uppskattning av nuet hos Evin.

Evin har också erfarenheter av att komma från en stor stad i Turkiet och flytta till ett litet ställe i Sverige. Hon beskriver hur de alltid bodde på stora ställen i Turkiet. På ett litet ställe finns inte så många att ta kontakt med. Hon saknar andra invandrare, kurder och turkar. Hon har erfarenheter av att det är svårt att få kontakt med svenskarna. Hon tror att det kanske beror på att hon själv är lite blyg. Att ta kontakt kan vara något som är svårt för Evin. Hon är dock inte säker på om svårigheterna att få kontakt beror på att hon är blyg. Hon berättar att hon inte har någon enda vän i Sverige trots att hon bott här i fyra år. Det finns hos Evin ledsnad över detta och saknad efter vänner. Hon är någon som kan ha vänner och som har haft vänner, men nu har hon inga. För henne står hennes sociala situation nu i kontrast till hur den såg ut tidigare i Turkiet. Hon berättar både om hur det är nu och hur det var tidigare i detta stycke. Evin beskriver också att det varit svårt med språket tidigare men nu är det bättre. Hon har erfarenhet av att behöva lära sig ett nytt språk. Hon har också erfarenhet av att det kan vara svårt att inte ha språket. Hon har även erfarenheter av att det kan bli bättre med språket.

Vad kan förväntas av Evin utifrån denna horisont? Evin har fått bryta upp från det sociala nätverk hon hade innan hon flyttade och hon har inte kunnat återupprätta det. Detta kan förväntas göra henne mer sårbar. Hon har en mindre fördelaktig situation att utgå från eftersom banden med barndomskamrater och skolkamrater klippts av. Det blir mycket upp till Evins egna förmåga att skapa nya kontakter om det ska lyckas att upprätta ett nytt socialt nätverk. Men det beror också på hur hon blir mottagen av svenskarna. För Evin är det dock svårare att ta kontakt eftersom hon är lite blyg. Att det har blivit bättre med språket och att Evin upplever att det totalt är bättre nu visar ändå på att Evin har kunnat anpassa sig till sin nya situation. Evin kan förväntas försöka återupprätta sitt sociala nätverk. Att Evin trivs bättre och har det bättre med språket är faktorer som kan öka möjligheten att lyckas.

3. Nasim

Nasim berättar hur hon försöker skapa så mycket sociala kontakter som möjligt i Sverige. Hon tycker det är viktigt med sociala kontakter med svenskar och upplever sig som någon som kan skapa sociala kontakter. En anledning till att detta är viktigt för henne anger hon är att hon i sitt arbete har mycket fysisk kontakt med sina patienter, vilket också gör det viktigt att kunna

upprätta en psykisk förbindelse med dem. Hon vill inte bara behandla sina patienter, säger hon. Hon beskriver hur hon för att kunna upprätta denna psykiska förbindelse, behöver kunna förstå och bli förstådd av sina patienter. Hon har erfarenheter av att det krävs en ytterligare förståelse utöver den rent språkliga, för att kunna upprätta en psykisk förbindelse med andra människor. Hon har erfarenheter av att hon kan tillägna sig möjligheten att förstå svenska patienter bättre, genom att ha många sociala kontakter med svenskar. Nasim uttrycker mycket engagemang i sitt arbete och i att kontakterna med patienterna ska vara så bra som möjligt.

Hon säger också att om man har valt att bo i ett land så ska man integrera sig själv ordentligt i det landet. Livet blir enklare om man kan förstå varandra ordentligt. Hon har erfarenhet av att livet kan vara svårare om man inte förstår varandra ordentligt. Hon har kommit till ett nytt land, en ny kultur, där denna förståelse inte fungerar på precis samma sätt som i hennes tidigare land och tidigare kultur. Hon har erfarenheter av att hon själv kan åtgärda detta genom att skaffa sig sociala kontakter med svenskar och tillägna sig mer förståelse av svenskarna. Hon ser det som ett val hon har gjort, att bo i Sverige, och som ett ansvar hon har, att integrera sig i Sverige. Hon uttrycker också ett engagemang i att integrera sig själv i Sverige.

Nasim är väldigt säker på det hon berättar om och uttrycker sig specifikt och konkret. Hon uttrycker sig här som jag och man, hon berättar vad hon tycker, både om vad hon själv ska göra och om hur det allmänt är. Hon berättar gärna vad hon tycker.

Det som kan förväntas av Nasim utifrån denna horisont är att hon har förmåga att skapa sociala kontakter och tycker att detta är viktigt. Nasim kan också förväntas vara någon som har förmågan att anpassa sig till nya sammanhang, en ny kultur och ett nytt sätt att förstå andra människor. Hon kan också förväntas vara någon som ser det som sitt ansvar att uträtta detta arbete. Hon kan förväntas ha goda förutsättningar för att skapa kontakter med människor även i framtiden. Hon kan också förväntas vara någon som är mycket engagerad i sitt arbete och kommer att fortsätta att vara detta. Hon kan förväntas ha mycket goda möjligheter att integrera sig i Sverige, förutsatt att hon blir väl mött av svenskarna.

4. Zeineb

Zeineb beskriver här hur hon har växt upp i en liten stad i Turkiet. Hon säger att hon haft en jättebra barndom. De var en stor familj med mammans och pappans tolv syskon, mor- och farföräldrarna och många kusiner, du kan själv tänka dig hur många, säger hon. De bodde alla grannar med varandra och umgicks mycket. Hon berättar att hon också hade många vänner. Staden var liten, så det fanns inte så mycket att göra, bara en bio, ingen teater och inget café. Det var så på den tiden. De hade inte heller det så stort. Men detta gjorde inget. De blev mycket lyckliga av små saker som att gå på bio. De fikade hemma hos varandra, dansade och lyssnade på den tidens populära musik. De behövde inte duka fram och bjuda på något om de ville umgås och behövde prata, det vara bara att komma. De kunde dricka kaffe och te och snacka bara. Hon beskriver att de alltid hade många omkring sig och alltid var mycket lyckliga. Hon växte inte upp ensam. Det finns mycket glädje hos Zeineb över hennes barndom och uppväxt och över alla som fanns runt omkring henne. Det framgår att detta är väldigt betydelsefullt för henne. Det som Zeineb uttrycker som tillhörande henne är också familjen med släktingarna och hennes barndom och hennes stad. Detta står henne nära. Hon berättar också om barndomen och uppväxten mestadels i vi-form. Det märks att hon känner tillhörighet till sin stora familj och sina vänner när hon pratar om denna tid. Hon hade mycket socialt stöd omkring sig. Hon säger att man kan behöva någon att prata med och att det alltid fanns någon att prata med.

Hon berättar också om nutiden. Det första året i Sverige upplevde hon som svårt. Hon uttrycker ledsnad över detta, men säger att hon annars är jätteglad. Hon har många vänner i Sverige både svenska och turkiska. Hon har en bra man och friska barn. Hon beskriver sig som en mycket stark och positivt tänkande kvinna. Hon säger att det inte är bra att sitta för mycket i hemmet och tänka. Det finns i detta berättande en antydning om att något saknas. Det finns ett behov av att vara stark och att tänka positivt. Erfarenheterna i nutiden är inte lika självklart positiva som i dåtiden. Det antyds att det kan finnas det som man skulle kunna sitta hemma och tänka på. Zeineb uttrycker sig också om nutiden mer i jagform. Det verkar inte finnas en lika självklar grupptillhörighet för henne här och nu. Hon har dock många saker som gör henne glad. Hon nämner mannen, barnen och vännerna som är både svenska och turkiska. Hon använder sin styrka och sin förmåga att tänka positivt till att se det som är bra.

Det finns hos Zeineb i hennes berättande en annan för det mesta uttalad kontrast. Vi växte inte upp ensamma. Vi behöver inte duka fram något eller bjuda på något om vi behöver prata. Det är inte så, det är bara en kopp te eller kaffe vi snackar bara. Mina vänner säger att det är så i stora städer, att det är samma i Istanbul, de umgås inte så mycket, sitter mycket inomhus och hälsar knappt. Min stad är liten vi har det inte så. Zeineb antyder en nyare erfarenhet av ett annat sätt att umgås där man inte bara kan komma och prata utan måste bjuda och duka fram. Hon antyder också en nyare erfarenhet av att man kan vara mer ensam och en saknad över något som finns i hennes lilla stad men inte i stora städer. Hon uttrycker en önskan att umgås mer, att inte människor sitter så mycket inomhus och att människor hälsar mer. Zeineb berättar med säkerhet förutom att hon tvekar när hon berättar om att hennes vänner säger att det är så i stora städer, det är samma i Istanbul, folk hälsar knappt och sitter mest inne. Kanske finns det en undran hos henne om det verkligen är så i Istanbul också.

Vad som kan förväntas av Zeineb utifrån denna horisont är att hon har ett starkt behov av att tillhöra en grupp. Hon vill gärna tillhöra en stor familj och ha många vänner. Hon vill ha många människor runtomkring sig, kunna umgås spontant och kunna prata mycket med andra. Detta ger henne tillfredsställelse. Hon har det bra med sin familj och har vänner i Sverige men det verkar finnas en saknad efter en annan umgängeskultur. Zeineb har också mycket styrka inom sig och en förmåga att fokusera på det som är bra i hennes liv även då hon saknar saker. Det kan tänkas att Zeinebs lyckliga barndom har bidragit till detta och att hon har en stark självkänsla. Även om Zeinebs alla behov inte tillfredsställs har hon troligen en stor förmåga att kunna hantera detta och att kunna må bra och vara glad ändå.

Sammanfattning av horisont Det sociala livet

Kvinnorna uttrycker alla att det är mycket viktigt för dem med en social gemenskap. De har också alla erfarenheter av att bli avskurna från de sociala band de haft och har blivit tvungna att upprätta nya. Detta har varit olika svårt för dem. Evin har efter fyra år inga svenska vänner, Nasim har sina kontakter främst genom arbetet. Selma och Zeineb har många nya vänner. Flera kvinnor berättar att de har upplevt en mycket svår period av ensamhet första tiden i Sverige. Faktorer som att komma från en liten stad till en stor eller tvärtom har också haft inverkan på att

deras sociala liv blir annorlunda. Det sociala fyller flera viktiga funktioner för kvinnorna. Det kan hjälpa till att öka möjligheten att förstå svenskarna bättre. Det kan innebära att kunna få hjälp av andra och att kunna hjälpa och dela med sig till andra. Det kan vara att ha någon att prata med. Det kan vara att glädjas med andra och att dela det som är gott och fint med andra, att äta och fika tillsammans så det smakar bättre. Det kan vara vänskap och att ha roligt tillsammans. Det kan vara att lära av varandra och att känna tillhörighet med andra. Det kan förmedla mening i livet att leva för andra och inte bara för sig själv. Det finns också i flera kvinnors berättelse en upplevelse av en kontrast när det gäller hur det sociala livet ser ut i deras ursprungskultur och i den kultur de lever i idag.

Horisont - Sysselsättning

Jag har inte uppfyllt mina drömmar om att läsa vidare och få någon slags doktorsexamen och jobba inom det område jag utbildade mig i hemlandet. Fortfarande fastän jag inte är ung längre, men jag tänker fortfarande ibland kanske det är värt att söka till högskola. Men jag vet inte, tiden går fort. Men tanken på det försvinner aldrig (Suad).

1. Suad

Suad börjar med att berätta att hon ofta tänker på sitt arbete och sin utbildning. För henne är det svårt att inte ha möjlighet att jobba med det hon har utbildat sig till, trots att hon trivs med sitt nuvarande jobb, där hon träffar mycket folk. Arbete för Suad är något som är nära förknippat med utbildning, man kan antingen arbeta med det man är utbildad till, eller arbeta med något man inte är utbildad till. I Suads livsvärld kan man trivas på sitt arbete eller inte, man kan träffa mycket folk på arbetet eller inte. Att träffa mycket folk i arbetet är för Suad något positivt. I Suads livsvärld kan man antingen uppfylla sina drömmar eller inte uppfylla dem. Hon upplever att hon inte fått chansen att uppfylla sina drömmar. Hon hade velat vidareutbilda sig inom geologin och kanske doktorera. Att ha haft chansen tycks vara ihopkopplat med ekonomin. Suad

har inte gett upp sina drömmar helt och hållet. Hon berättar att hon letat efter en utbildning med koppling till sitt ämnesområde och att hon hittat en sådan utbildning på annan ort. Men det hade varit svårt för mig att lämna familjen, avslutar hon. Det finns alltså i Suads livsvärld att det fortfarande går att söka till högskolan. Det tycks däremot inte vara helt självklart att det är värt att göra det.

Suad är oftast säker på hur det hon berättar om förhåller sig. Men i de fall där hon resonerar kring möjligheterna till vidareutbildning uttrycker hon sig mer osäkert och frågande. Hon uttrycker positiva önskningar om att arbeta med det hon är utbildad till. Hon uttrycker också positiva önskningar om att vidareutbilda sig. Suad använder *jag* som subjekt.

Det som kan förväntas av Suad utifrån denna horisont är att utbildning och arbete även i fortsättningen kommer att vara viktigt för Suad. Det kan förväntas att Suad har ett behov av att utveckla sig själv och att hon kommer att fortsätta ha det framöver. Det kan tänkas att om hon inte bestämmer sig för att läsa vidare eller på annat sätt får en möjlighet att arbeta med det hon är utbildad till kan det komma att påverka hennes mående negativt. Hon säger visserligen att hon trivs på sitt jobb, hon ser det som positivt att hon träffar mycket folk. Det kan vara så att det räcker för henne att träffa mycket folk för att även i fortsättningen trivas på jobbet, men det kan också vara så att det i längden visar sig inte vara tillräckligt. Det tycks vara så att både utbildningen och familjen är viktig för Suad. Det kan förväntas att det även i framtiden kommer vara viktigt för Suad att balansera mellan dessa två områden.

2. Rana

Rana har erfarenheter av att vara utan arbete. Hon sökte många jobb utan att få något. Hon sökte via arbetsförmedlingen som sa att det inte fanns jobb. Hon ringde runt själv och fick ständiga svar att det inte fanns jobb. Hon hade inte rätt utbildning för jobben och inte tillräcklig SFI-utbildning. Telefonräkningen för dessa samtal uppgick för en månad till 2000 kr. Rana visar mycket engagemang i sitt sökande. Hon har en stark vilja att få ett jobb. Hon blir också utsatt för mycket besvikelse då hon ständigt får nej. Hennes upprepning i sin berättelse av finns inga jobb finns inga jobb och inget jobb inget jobb illustrerar känslan av att ständigt få nej på nej. Det finns

mycket ledsnad och förtvivlan hos Rana över detta. Hon upplevde det som att sitta i fängelse att vara den enda som var hemma och att vara ensam i lägenheten när mannen var på jobbet och barnen i skolan. Hon var instängd mot sin vilja. Det fanns också mycket osäkerhet hos Rana när det gällde om det skulle gå att hitta ett jobb eller inte. Rana har erfarenheter av att det är svårt att få arbete i Sverige utan full SFI-utbildning och utan specifika utbildningar för de platser hon söker. Hon har erfarenheter av att det är svårt i Sverige att inte ha tillgång till språket fullt ut. Hon har också erfarenheter av att besöka en arbetsförmedling som inte har något arbete att förmedla till henne.

Men sedan träffar hennes man Anna i affären. Anna är en kvinna som Rana träffade på arbetsförmedlingen då Ranas man också var med. Mannen berättar att Rana sökt jobb men inte fått något och Anna erbjuder då Rana att komma till henne eftersom hon är arbetsledare nu. Rana får en provanställning. Rana har erfarenhet av att få ett arbete genom en kontakt. Det finns både glädje och oro hos Rana över att ha fått provanställningen. Hon är glad att ha fått ett jobb men också orolig över att inte få behålla det. Hon hanterar det genom att jobba mycket och kämpa mycket. Hon uttrycker hur hon jobbade mycket jobbade, jobbade, jobbade. Arbetsledare kom ofta och kontrollerade jobbet och Rana var orolig att inte bli godkänd. Hon var orolig över att inte kunna språket tillräckligt bra. Hon har också problem med eksem och reumatism i händerna. Hon nämner problemen med händerna i sin berättelse, men pratar inte så mycket om det. Det finns mycket osäkerhet kring arbetet om hon ska få stanna eller inte. Hon undrar om de ska hjälpa henne eller inte. Hon blir också skickad till olika platser eftersom det är ett bemanningsföretag.

En dag kommer en arbetsledare och säger att Rana är duktig på jobbet och att hon får vara kvar. Rana blir mycket glad. Hon skriker och gråter och kramar arbetsledaren. Arbetsledaren blir förvånad och undrar varför hon varit orolig. Han säger att de hela tiden tyckt att hon varit duktig och kan klara jobbet. Rana är nu mycket glad att hon har ett jobb. Hon trivs med sina arbetskamrater och sin arbetsledare, de är alla snälla. Hon beskriver det som mycket bra och mycket, mycket skönt att ha ett jobb. Det finns mycket stolthet och engagemang hos Rana över att ha hittat ett jobb. Hon berättar att hon arbetar åtta timmar och är stark nu och är mycket glad på jobbet. Hon säger att hennes liv nu är bra.

Vad kan förväntas av Rana utifrån denna horisont? Det kan förväntas att Rana är en stark person som har en förmåga att inte ge upp trots stora påfrestningar. Hon visar mycket engagemang och

har en stark vilja. Hon kan också fortsatt förväntas ha behov av att ha ett arbete. Arbetet är något som ger Ranas liv mening. Hon har behov av de sociala kontakter det ger och behov att kunna få uträtta något, att ha något att känna sig stolt över. Att tvingas vara hemma när andra jobbar eller är i skolan är en mycket dålig upplevelse för Rana. Hon jämför det med att sitta i fängelse. Jobbets betydelse visas också av hur glad Rana blir när hon får besked på att hon får stanna och vilken lättnad detta är för henne. Rana har inte själv varit övertygad om att kunna klara av jobbet trots att arbetsledaren varit det. Detta blir förstående mot bakgrund av de många avslag Rana fått på sitt jobbsökande. Hon har fått höra att språket och utbildning i det specifika arbetet är viktigt. Efter att hon fått besked på att hon klarar jobbet bra kan hon förväntas få en ökad tilltro att hon kan klara ett arbete också i Sverige. Rana är utbildad lärare och har arbetat som lärare i Afghanistan. Ranas erfarenheter som beskrivs i horisonten *Svåra upplevelser i ursprungslandet*, där hon beskriver hur kvinnor inte fick arbeta efter det att talibanerna kom till Kabul, kan också vara en bidragande faktor till att Rana upplever det som att sitta i fängelse när hon inte kan gå ut och arbeta i Sverige.

3. Nasim

Nasim uttrycker allt hon säger med stor säkerhet. Hon tvekar inte. Hon beskriver hur hennes vardag på arbetet och med barnen går till konkret och detaljerat. Hon berättar gärna om detta. Hon pratar om hur det är nu och om planer för framtiden.

Nasim har erfarenheter av att ha startat och att ha ett eget företag. Hon arbetar tre dagar i veckan. Då arbetar hon långa dagar och tar så mycket patienter hon kan. Detta för att sedan kunna vara ledig två dagar i veckan och kunna hinna med sådant hon inte hinner de andra dagarna. Hon bor ganska långt från sin arbetsplats och kör barnen till skolan på vägen. Hon beskriver hur hon därför vaknar tidigt och gör i ordning saker till barnen. Nasim är mycket upptagen på arbetet. Hon gör många olika saker som egenföretagare, förutom att ta hand om sina patienter. Hon sköter marknadsföring, bokar och svarar i telefon, köper in saker. Hon uttrycker att hon får göra allt själv ju. När man har ett eget företag så är det så. Hon har hittat ett nytt ställe att ha sin praktik på och ska snart flytta. Hon har ett ekonomiskt mål att utveckla företaget 20 % var tredje månad. För henne är det givet att man kan ha sitt eget företag om än inte självklart. Man måste dock vara

beredd att göra mycket och många olika saker. Det kräver också mycket energi att starta ett eget företag. Nasim ger intryck av att ha denna energi. Hon uttrycker ett starkt engagemang och glädje i alla göromål och i sin verksamhet. Hon säger att det tillsvidare går bra att uppnå målet för företaget. Det är ingen självklarhet att uppnå målet för henne men hon uppnår det och uttrycker glädje över detta.

Nasim tänker hela tiden på vad hon kan göra för att förbättra sin och barnens livskvalitet. Hon tänker på vad hon kan göra för att göra sina barn glada. Det är viktigt för henne att barnen är glada. Hon är engagerad i deras liv. För Nasim innebär livskvalitet en balans mellan arbetet och barnen. Hon har arrangerat sin arbetstid för att hinna med att göra andra saker än arbetet.

Det som kan förväntas av Nasim utifrån denna horisont är att det är viktigt för henne både att ha ett arbete och att hennes barn mår bra och är glada. Hon uttrycker engagemang och glädje i båda dessa delar. Det kan förväntas fortsatt vara så. Bägge dessa delar av livet förser Nasim med inre tillfredställelse. Hon är också en person som reflekterar över sin situation och ständigt försöker hitta sätt att förbättra sin livskvalitet. Detta kan förvänta öka hennes livskvalitet. Nasim uttrycker mycket energi, vilja och engagemang i sitt företag och kan förväntas fortsätta göra detta. Hon är en person som gör mycket, tar egna initiativ och är självständig. Hon har också klara och bestämda uppfattningar om hur saker och ting är. Hon kan förväntas vara en person som fortsatt har stort behov av utrymme för egna initiativ, att få styra sig själv i sin verksamhet och i sitt liv.

4. Zeineb

Zeineb berättar här om hur hon fick sitt första jobb i Sverige och hur det sedan var på hennes arbete. Hon är säker på det hon berättar och berättar gärna med konkreta händelseförlopp.

Hon beskriver hur de var mycket ute och promenerade tillsammans, hon och hennes man, efter det att mannen slutat jobbet för dagen. Hon berättar att hon ville komma ut men att hon inte kunde någon svenska, inte ett ord. Zeineb uttrycker en ledsnad över att inte ha fått komma ut och en tvekan över om det skulle gå när hon inte kunde svenska. Zeineb uttrycker en känsla av att vara instängd i det att hon inte har ett arbete att gå till. Zeineb har erfarenheter av att vilja komma ut i arbetslivet men inte veta om det var möjligt.

En dag när de var ute och promenerade fick mannen syn på en annons utanför en butik. Han sa titta! De behöver en sömmerska, ska vi fråga? Zeineb sa Åh! Ska vi fråga? Mannen frågade och sa att Zeineb är sömmerska och vill jobba men inte kan svenska. Ägaren sa att språket inte spelar någon roll, här syr vi bara och Zeineb fick komma och prova. Hon berättar hur hon fick sy shorts och att detta var mycket enkelt för henne eftersom hon var utbildad riktig sömmerska i Turkiet. Hon jobbade sedan där i tio år. Zeineb uttrycker en glädje och förväntan över att kanske få ett jobb. Hon uttrycker också yrkesstolthet över sitt kunnande, hon betonar att hon var riktig sömmerska. Det finns i hennes livsvärld också att man kan kunna sy utan att vara riktig sömmerska, men det är inte samma sak. Hon uttrycker också en oro över språket. Zeineb har också erfarenhet av att ha en man som gärna vill att hon ska jobba, uppmuntrar henne och hjälper henne att få ett jobb. Hon har erfarenhet av att bli anställd för sin kompetens i det hon gör utan att språket behöver spela någon roll. Hon har erfarenhet av att kunna fortsätta att ta tillvara sin yrkeskompetens, och glädjen och stoltheten i denna, även i Sverige.

Zeineb berättar att hon tyckte det var ett ganska roligt jobb och beskriver också en gemenskap med de hon arbetade tillsammans med. De var fem stycken i ateljén. De sov över i butiken ibland. De fick träffa många kunder. Det var mycket att göra och affärerna gick bra. Hon säger att hon aldrig glömmer hur det var. Hon uttrycker mycket engagemang och glädje över arbetet och gemenskapen. Detta har betytt mycket för henne.

Zeineb uttrycker sig lika mycket som jag och som vi. Hon uttrycker en stark tillhörighet med andra såväl med sin man som med arbetskollegor.

Det som kan förväntas av Zeineb utifrån denna horisont är att hon fortsatt kommer att ha ett stort behov av tillhörighet med andra. Hon vill ha gemenskap för att må bra. Zeineb kan också förväntas fortsatt ha ett behov av att vara ute i arbetslivet. Hon blir glad av att kunna använda sin kompetens och av att arbeta tillsammans med andra. Att inte få komma ut och göra detta skulle förmodligen få henne att känna sig instängd. Hon kan också förväntas bära med sig som en tillgång att hon har kunnat fortsätta att använda den kompetens hon hade i Turkiet också här i Sverige. Hon har fått känna sig behövd och välkommen att arbeta i Sverige.

Sammanfattning horisont Syssetsättning

För samtliga kvinnor är syssetsättning viktigt. Kvinnorna skiljer sig åt vad gäller utbildning och yrkeserfarenhet. Samtliga har i dag arbete, men de har varit olika svårt för dem att få arbete i Sverige. För Suad är det svårt att inte ha möjlighet att jobba med det hon har utbildat sig till. Hon känner att hon inte uppfyllt sina drömmar. Rana har idag ett arbete efter mycket sökande och besvikelse. Språket och en utländsk utbildning var för henne ett hinder. Arbetet är en del av det som ger hennes liv mening. Nasim har erfarenheter av att starta och att ha eget företag. Hon uttrycker ett starkt engagemang och glädje i alla göromål och i sin verksamhet. För Nasim innebär livskvalitet en balans mellan arbetet och barnen. Zeineb har varit sömmerska och kände stolthet över sitt yrke. Hon fick arbete utan att kunna ett ord svenska och har kunnat fortsätta att tillvarata sin yrkeskompetens även i här i Sverige. Hon uttrycker mycket engagemang och glädje över arbetet och gemenskapen.

Horisont - Fördomar & diskriminering

Jag blir inte påverkad av andras dåliga tyckande om mig. De bara hindrar min fart. De blir farthinder men inte hinder för att gå min väg. Man kan bara sakta lite sen börja igen att få fart. I skolan hände det att jag träffade vissa elever, men jag blev inte påverkad av dem. Jag lyfte fram de som var fina trevliga, kursare. Jag tänkte de som var negativa det är deras oönskade beteende tycker jag. Jag började gå min väg igen (Selma).

1. Selma

Selma uttrycker sig för det mesta säkert om det hon berättar. Hon berättar också gärna specifikt och med konkreta exempel. Denna horisont handlar om nutiden om hur hon har det i Sverige.

Hon beskriver att de flesta människor hon möter är trevliga, fina och hjälpsamma människor men det finns också de som är otrevliga. Hon säger att det alltid finns två vägar att välja på. Man kan

välja att lyfta fram det positiva eller att överdriva det negativa. Hon har gjort sitt val. Hon väljer att lyfta fram det fina och positiva. Hon beskriver detta målande med ett ordspråk som på svenska ungefär blir: Man kan se antingen en fin port eller en dålig port. Man väljer själv vilken man ska se. Man kan välja att se det vackra och fina hos människor och själv titta vackert mot andra människor. Det finns ett starkt engagemang hos henne i att göra personliga val när det gäller hur hon tittar ut genom sin port. Selma har också många positiva erfarenheter som hon uttrycker tacksamhet över. Selma har en väldigt stark inre övertygelse att det är hon som väljer vad hon låter sig påverkas av.

Hon säger också att hon har ägnat sig åt en väg som hon fullbordar utan att bli påverkad av andra. De som är otrevliga och negativa mot henne kan vara som farthinder på hennes väg men de kan inte hindra henne från att följa vägen. De saktar ner henne ett tag men hon får snart upp farten igen. Hon säger både att de som är otrevliga inte påverkar henne, men också att hon brukar återhämta sig fort. Det blir här tydligt att de som behandlar henne illa tar en del av hennes energi eftersom de saktar hennes fart. Selma uttrycker att hon har ett tydligt mål i livet, som finns åskådliggjort i hennes inre som en väg hon fullbordar. Det finns ett mycket starkt engagemang och en strävan hos Selma i att fullborda sin väg, sitt mål.

Hon säger också att man blir utpekad som invandrare, att de till och med kallar utlänningar för svartkallar. Hon säger att det inte är så lätt att leva utomlands, folk har ofta fördomar, men hon tar inte illa upp. Hon håller ut. Hon bryr sig inte om dem. De som betar sig illa är kanske 10 % eller 7 % av samhället, men hon ser inte dem. Hon ser det som att de som betar sig negativt själva får ta ansvar för sitt oönskade beteende. Problemet tillhör dem. Hon säger att hon inte låter sig påverkas av negativa tankar och att det måste finnas negativa människor också, man kan inte peka ut ett folk som fina människor och ett folk som dåliga, onda människor. Det finns överallt. Vi människor är olika. Man kan välja vilka människor man vill ha. Selma ser det som ett val man kan göra av vilka människor man ska låta påverka sig. Det blir tydligt att i Selmas livsvärld har var och en ansvar för sitt beteende och även för hur man reagerar på andras beteende. Det blir också tydligt att även om Selma säger att hon bara ser det som är positivt och inte påverkas av dem som är otrevliga så har hon också erfarenheter av att inte bli väl behandlad i Sverige. Hon låter inte detta hindra henne att göra det hon vill men det blir tydligt att det ändå har en inverkan på henne. Selma har erfarenheter av påfrestningar från att bli behandlad annorlunda och till och

med otrevligt p.g.a. att inte bli uppfattad som svensk. Selma hanterar andras dåliga beteende genom att intala sig att hon inte ser dem. Hon försöker ignorera dem för att skydda sig själv så långt det går. Det uttrycks hos Selma också en stark önskan att inte bli utpekad som invandrare eller svartskalle, inte bli utsatt för fördomar och rasism och inte bli illa behandlad. Det uttrycks hos henne också en ilska, besvikelse och ledsnad över att andra människor gör så mot henne. Hon anstränger sig för att inte låta detta uppta för mycket av hennes tankar och ger intryck av att lyckas med detta.

Hon beskriver också hur hon har en stark personlighet, som hon inte är beredd att ändra såvida hon inte skadar andra eller gör andra ledsna. Hon beskriver att hon fått en stark självkänsla från uppväxten och barndomen. Inget kan göra stor skada då, säger hon. Selma berättar mycket om hur viktigt det är för henne att inte ändra på sina grundläggande värderingar eller att ändra på sig för att bli accepterad av samhället eller för att passa in i en grupp. De måste acceptera mig som jag är säger hon, annars skulle jag inte längre vara mig själv. Jag skulle bli en ny person. Hon är villig att anpassa sig till samhällets regler och lagar. Hon ser andra säger hon som gör allt för att passa in i samhället. Selma uttrycker att hon har erfarenheter av att utsättas för krav från samhället på att ändra på sig och anpassa sig för att bli likadan som alla andra. Hon har också en upplevelse av att vara olik, annorlunda. Det finns också en upplevelse hos Selma av att om hon ändrade på sig för mycket så skulle hon försvinna som person och bli någon annan, hennes identitet skulle hotas. Hon har också erfarenheter av att ha fått en inre trygghet som gör att hon kan hålla emot för dessa krav. Detta hjälper henne att behålla sin inre styrka och sin identitet. Selma säger också att det är mycket viktigt för en invandrarkvinna att stå på sina egna ben annars är det inte så lätt att leva i Sverige eller var som helst utomlands. Det finns ett starkt engagemang hos henne i att behålla sin särart, vara självständig och följa sina grundläggande värderingar.

Selma berättar också om sin stadsdel Rosengård där hon bott i 18 år. Där trivs hon och känner sig trygg. Men hon upplever att massmedia överdriver vad som händer på Rosengård och sprider rykten som för det mesta inte alls stämmer. Kanske något stämmer men inte mycket, säger hon. Detta gör henne upprörd. Det finns ett engagemang hos henne i hennes stadsdel. Hon har erfarenheter av att massmedia och andra pekar ut hennes stadsdel som mindre bra än andra stadsdelar. Detta är också enda gången hon visar tveksamhet i sitt berättande om hur det är. Det är som att massmedia och de rykten hon får höra nästan får henne att tvivla på sitt eget

upplevande. Hon uttrycker också outtalat en önskan att det inte var så att massmedia sprider rykten om Rosengård.

Det som kan förväntas av Selma utifrån denna horisont är att hon har och fortsatt kommer att ha en god självkänsla och mycket styrka inom sig. Hon kan förväntas vara någon som fokuserar på det positiva i livet så långt det är möjligt. Hon kan inte förväntas äta motgångar. Hon kan förväntas vara någon som har en stark känsla av att kunna styra vad som händer i hennes liv genom sitt eget beteende och tänkande. Hon kan förväntas fortsätta sträva mot sitt mål att fullborda sin väg. Denna strävan kan förväntas skapa mening i hennes liv. Hon utsätts också för mycket påfrestningar då hon blir dåligt behandlad och också av att tillhöra en grupp, invandrare, som hon upplever blir dåligt behandlade av många andra människor. Detta kan förväntas ta en del av hennes energi och kan även tänkas skapa stress och en sårbarhet hos henne.

2.Suad

Suad börjar med att uttrycka en positiv önskan om någon typ av förståelse mellan invandrare och svenskar. I hennes livsvärld är förståelsen inte tillräcklig. Suad har mycket erfarenhet av fördomar. Hon illustrerar det genom att berätta om det som hon upplever som det typiska mötet mellan en svensk och en invandrare. I Suads beskrivning frågar svensken invandraren var den kommer ifrån det första den gör. Om invandraren talar svenska så uppskattas det av svensken. Sedan fortsätter svensken genom att börja prata om slöja. Svensken säger att det är varmt med slöja och undrar hur invandraren orkar med det. Svensken undrar också vad meningen med slöjan är. Suad säger att vissa säger att det är ohälsosamt, att man tappar håret och att man får vitaminbrist. Ja, så ibland försöker jag säga att mitt hår fortfarande är okej, att det inte så tjockt som innan men det är ok, berättar Suad. Samtidigt som Suad beskriver sina erfarenheter av stereotypa möten mellan invandrare och svenskar finns det i hennes livsvärld att det finns möten som inte är typiska och att de ser ut på ett annat sätt än det hon berättar om här. Hon har erfarenhet av svenskar som inte är fördomsfulla. Suad upplever att det är mycket okunskap när svenskar diskuterar religion. Det är mycket fördomar om misshandel, säger hon. Första tiden när vi var här i Sverige hörde vi talas om att svenskar tror att invandrare slår sina fruar varje fredag, varje vecka. Det var väldigt skrattretande att få höra detta, berättar Suad. De har en sån

uppfattning att alla är förtryckta, alla blir misshandlade kanske någon gång. Jag säger att det är bara okunskap från deras sida. Samtidigt finns det också okunskap från andra sidan, avslutar Suad. Hon menar då okunskap från invandrarnas håll.

Suad är för det mesta säker på hur det hon berättar om förhåller sig. De gånger hon uttrycker sig i frågor är det retoriskt på så sätt att det för berättandet vidare. Suad pendlar mellan att uttrycka sig konkret och allmänt. När det gäller svenskars stereotypa bild och bemötande av invandrare åskådliggör hon genom att ge exempel. Men när det gäller invandrares fördomar mot svenskar exemplifierar hon inte. Suad är mer saklig än känslomässig i sitt berättande. Suad uttrycker en positiv önskan om någon typ av förståelse mellan invandrare och svenskar.

Det som kan förväntas av Suad utifrån denna horisont är att hon även i framtiden kommer att vara känslig för stereotypt bemötande och fördomar. Det kan förväntas att det kommer vara viktigt för Suads välbefinnande att i fortsättningen bli sedd som den person hon är istället för att bli bemött med fördomar. Att inte bli bemött med fördomar är också nödvändigt om Suads bild av svenskar som fördomsfulla skall kunna ändras i framtiden. Att ha blivit utsatt för fördomar kan finnas kvar som en sårbarhet hos Suad. En sådan sårbarhet kan förväntas göra sig gällande i situationer som Suad upplever som stressande eller svåra på något annat sätt. Utifrån det Suad berättar är hon en stark person som kan hitta strategier för att hantera att bli bemött med fördomar, en strategi är att skratta åt dem, en annan är att komma med motargument i mötet med fördomsfulla personer. Det kan förväntas att hon även i fortsättningen kan använda sig av dessa strategier eller utveckla nya.

3. Moshgan

Utifrån det Moshgan berättar blir det tydligt att hon har mycket erfarenhet av utanförskap och främlingskap, både här i Sverige och när hon åker tillbaka till Iran. Moshgan berättar att nu känner hon sig varken svensk eller iransk. Hon säger att när hon är i Iran känner hon sig inte hemma och när hon är i Sverige känner hon sig inte svensk. Utifrån det som Moshgan berättar tycks det som om att känna sig iransk eller svensk för henne är kopplat till att känna sig hemma och känna gemenskap. Hon kallar visserligen Iran för hem men säger i samma mening att hon

inte känner sig hemma där. Hem i Moshgans livsvärld kan vara en plats där man inte känner sig hemma. När hon umgås med sina gamla vänner i Iran upplever hon att de har gemensamma minnen men inget gemensamt från nutiden. En annan aspekt av att känna sig hemma verkar ha att göra med förståelse, att bli förstådd och att förstå sina vänner och deras liv. Hon känner sig inte förstådd och känner inte att hon förstår sina vänner i Iran riktigt heller. Även i Sverige har hon denna upplevelse av att inte ha tillräckligt gemensamt med sina vänner och att inte bli förstådd. Hennes erfarenhet av svenskarna är att de är kalla. Hon berättar också om att hon upplever det som ett krav att man som invandrare förväntas anpassa sig till svenskarna. Man förväntas anstränga sig för att förstå dem utan att de gör motsvarande ansträngning.

I beskrivningen av svenskarna synliggörs också känslan av att vara annorlunda och uppfattas som annorlunda som ett annat viktigt tema i berättelsen. I Sverige upplever hon att hon blir betraktad som invandrare. Hon berättar att i andra länder, till exempel i Spanien och USA, frågar ingen henne var hon kommer ifrån. Där känner hon sig inte som en invandrare. Saknaden och behovet av att känna sig accepterad tydliggörs genom beskrivningen av att man uppfattas som konstig om man är glad och pratar med någon i Sverige, även om man känner den.

Hon uttrycker i viss mån en önskan om att saker hade varit annorlunda. Hon säger att det saknas något. Detta åskådliggörs när hon beskriver svenskar och deras mentalitet och kontrasterar den mot mentaliteten i engelskspråkiga länder och i Spanien. I Sverige är människorna kalla och söker inte kontakt, medan i andra länder är människor öppna, kontaktsökande, inkluderande och välkomnande. I samband med detta säger hon att hon gärna vill arbeta i ett annat land, gärna ett engelskspråkigt land. Det är enda gången i berättelsen som hon vänder sig mot framtiden och ger uttryck för någon slags positiv vilja och förväntan. Det är också i samband med beskrivningen av människor i andra länder och det bemötande hon erfarit utomlands som hon uttrycker positiva affekter. Annars är de affekter som uttrycks i denna horisont mestadels negativa. Det är tydligt att hon inte är nöjd med situationen som den är idag.

Moshgan är säker på sina egna upplevelser. Hon är tydlig med att framhålla att hon är medveten om att andra människor kan ha andra erfarenheter. Hon beskriver sina upplevelser genom att referera till många olika erfarenheter och ge exempel. Hon börjar genom att uttrycka sig allmänt och sedan åskådliggör hon kontinuerligt.

Det som kan förväntas av Moshgan utifrån denna horisont är att hon har ett stort behov av att bli accepterad och inkluderad och att hon till följd av sina erfarenheter har en stor sårbarhet för att känna sig utanför och inte bli accepterad som hon är. Hon tycks fundera en del över sin egen identitet även om hon inte direkt uttrycker det i termer av identitet. Hon har också ett stort behov av att känna gemenskap och känna sig förstådd och uttrycker stor saknad av just detta. I hennes livsvärld finns emellertid också att hon kan bli förstådd, accepterad och inkluderad vilket öppnar upp möjligheten att bygga vidare på dessa positiva erfarenheter.

4. Nasim

Nasim beskriver hur hon först kom från Iran till Danmark som ung. Hon kunde inte språket och ovanpå detta upplevde hon rasism. Hon upplevde att hennes identitet i stort sett försvann. Hon började förlora sin självförtroende när hon inte kunde språket och kunde därför inte säga emot vid rasistiska påhopp. Hon var inte van vid att behöva hantera denna typ av problem. De kom plötsligt för henne. Hon upplevde att danskarna hade ett visst sätt mot utlänningar. Hon fick inte heller tillgång till något socialt liv när hon hade, som hon säger, status som politisk asylsökande. Dessa erfarenheter har varit svåra för Nasim. Hon upplevde mycket press på många sätt i samhället. Detta väckte när hon var ung mycket osäkerhet och utgjorde angrepp på hennes självkänsla och identitet. Nu när hon berättar om dem har hon tillgång till känslor av ilska och irritation men det framgår också att det var svårt för henne då.

Hon har sedan efter att ha vistats i USA återvänt till Danmark. Hon hade nu en annan social status men upplevde sig fortfarande bli behandlad på samma sätt. Hon har tidigare erfarenheter av att social status kan ha betydelse, men får uppleva att för henne i Danmark har det inte det. Hon upplever också rasism från arbetskollegor vilket gör henne extra irriterad. De menade att patienterna inte kunde förstå henne och att det var ett problem att hon inte var dansk. Hon ställer sig frågande till detta och refererar också i sin berättelse till hur hennes svenska patienter nu i Sverige inte har några problem att förstå henne trots att hon pratar bättre danska än svenska. Hon tycker det är konstigt eftersom man bara pratar med patienter om vissa bestämda saker. Nasim uttrycker sig genomgående med säkerhet i sin berättelse förutom när hon pratar om vad kollegorna sa. Det finns fortfarande en fråga här. Sa patienten verkligen så? Kan det verkligen

vara så att patienterna inte förstår mig? Trots jämförelserna med Sverige och att svenska patienter inte har några problem att förstå henne så finns osäkerheten över detta kvar.

Att komma tillbaka till Danmark väckte hos Nasim till liv de gamla erfarenheterna. Alla de gamla sakerna kom tillbaka till henne. Den andra gången väckte det mest irritation. Hon hade nu självtilliten att kunna vara lite arrogant och säga ifrån, men upplevelsen är inte desto mindre ledsam och svår för henne. Nasim hanterade pressen, rasismen och svårigheterna genom att ha ett mål. Hennes mål var att det är okej det är inte bra nu men det är jag som ska arbeta mig igenom det och det blir bra. Hon har ett positivt mål i framtiden som hon arbetar mot. Hon visar stark vilja och engagemang i detta och förlägger ansvaret hos sig själv.

Vad kan förväntas framöver av Nasim utifrån denna horisont? Nasim har tagit sig igenom många svårigheter. Hon har kommit till ett land utan att ha språket och har samtidigt blivit utsatt för rasism. Hon har hittat sin identitet igen och fått självtilliten tillbaka. Hon har mer resurser nu att kunna hantera saker annorlunda. Hon kan ändå förväntas vara fortsatt sårbar för rasistiska attacker. Att kunna försvara sig hjälper inte mot ledsnad och besvikelse även om det kan skydda självkänslan till viss del. Det visar hennes andra vistelse i Danmark. Nasim valde att byta land att flytta till Sverige. Hon har också ett positivt framtidsmål att själv arbeta sig igenom det tills det blir bra. Hon förlägger ansvaret hos sig själv även om det är andra människor som betar sig rasistiskt mot henne. Hon tar på så sätt kontroll över situationen. Hon har strategier att hantera pressen och att arrangera sitt liv så att det blir bättre. Hon kan förväntas fortsatt vara en person som hittar strategier för att hantera problem som uppstår.

Sammanfattning horisont Fördomar & diskriminering

Samtliga kvinnor som presenteras under denna horisont har erfarenheter av fördomar och diskriminering. De har utarbetat olika strategier för att hantera det. Selma har som strategi att inte låta fördomsfulla personer att uppta mer av hennes tid och energi än nödvändigt. Hon försöker lyfta fram det positiva, till exempel att hon har träffat många trevliga och hjälpsamma svenskar. En annan strategi har varit att ha tydliga mål i livet och inte låta sig stoppas av fördomar. Även Nasim som upplevt mycket fördomar och rasism i Danmark har hanterat svårigheterna genom att

sätta upp målet att det är hon som ska arbeta sig igenom svårigheterna. Hon har även bytt land och bor nu i Sverige. Både Selma och Nasim menar att man kan välja hur man ska reagera på om människor är fördomsfulla, på så sätt undviker de att göra sig till offer och får en större känsla av kontroll. Moshgan som har mycket erfarenhet av att känna sig annorlunda i Sverige drömmer om att flytta till ett annat land. Hon har positiva erfarenheter av Spanien och USA där hon upplevde att hon inte blev betraktad som en invandrare och där hon kände sig mer välkommen och inkluderad. Suad säger att det finns mycket okunskap och fördomar i Sverige från båda hållen och hoppas på mer förståelse mellan svenskar och invandrare. Förutom erfarenhet av fördomar berättar kvinnorna att de upplever krav från samhället att anpassa sig. Selma är villig att anpassa sig till samhällets regler och lagar, men hon vill inte ändra sin person. Moshgan berättar att hon upplever att man som invandrare alltid förväntas anpassa sig till svenskarna.

Horisont - Familj

Jag säger till dem (mina barn) de ska inte tänka på pappa och mamma, på pappas och mammas liv. Hela livet är över för pappa och mamma. De har ett mycket glatt liv. Vi hela tiden, vi 100 % tänker på mina barn. När de är glada och pigga kommer till mamma och springer och sjunger och så, så är vi glada. Ja hela mitt hela liv är mina barn (Rana).

1. Evin

Evin uttrycker sig med stor säkerhet om det hon berättar. Hon berättar också gärna och med konkreta detaljer och händelseförlopp.

Hon beskriver hur hon har det och har haft det med sin familj. Hon tycker att det är och har varit jättebra med relationen till familjen. Hon har erfarenheter av att bli förstådd och av att få bestämma själv och är glad över detta. Hon har alltid först frågat sina föräldrar men sedan har hon fått bestämma själv. Hon beskriver föräldrarna som jättesnälla och säger att de aldrig tvingat

henne till någonting. Hon säger att för henne har detta varit bra. Hennes pappa har varit som en vän för henne och är det fortfarande. Hon understryker att hon aldrig har tvingats till någonting av sina föräldrar och att hon fått lov att gå ut med kompisar och besöka kompisar.

Hon beskriver också att det finns många tjejer i Turkiet som har det svårt. Många föräldrar i Turkiet är jättestränga och utövar tvång på sina döttrar. Det finns döttrar som inte får gå ut med kompisar eller besöka kompisar. Det finns de som tvingas att gifta sig med någon de inte vill eller inte kan berätta för någon om de älskar någon. Hon säger att alla föräldrar inte är som hennes. Det finns en erfarenhet hos Evin som lärt henne att det inte behöver vara så som det är i hennes egen familj. Hon uttrycker tacksamhet och glädje över att det är som det är i hennes familj. Detta blir förståeligt mot den kontrast som finns att jämföra med i hennes livsvärld.

Evin beskriver också hur viktig familjen är för henne. Hon uttrycker mycket engagemang i familjen. Hon säger att familjen kommer först, före släktingarna. Det som hon uttrycker tillhör henne i horisonten är också enbart familjemedlemmar och familjen. Hon berättar också att hon inte längtar efter något mer nu när hon kan se sin mamma, sin pappa och sina syskon. De är viktigast. De är här och de mår bra. Hon beskriver hur de har det bra i Sverige. Syskonen kan studera och skolorna i Sverige är jättefina. Evin har erfarenheter av att längta efter delar av sin familj. I horisonten *Migration* berättar hon om hur de tvingades vara åtskilda och hur de alla hade det svårt och var mycket ledsna. Hon har också erfarenheter av att nu vara återförenad med sin familj. Detta är mycket betydelsefullt för henne, familjens betydelse kan tänkas ha ökat ännu mer efter en svår period där de varit åtskilda. Evin berättar att hon nu också har sin egen familj eftersom hon har gift sig.

Evin berättar i denna horisont mycket med familjemedlemmarna och familjen som subjekt. Hon uttrycker sig annars mest i jag-form. Hon pratar om vad som är viktigt för henne. När hon pratar i vi-form handlar det om vi i familjen eller om pappa och jag.

Vad som kan förväntas av Evin utifrån denna horisont är att det fortsatt kommer att vara mycket viktigt för henne att ingå i en familj, att vara nära sin familj och att hennes familj har det bra. Att kunna vara med sin familj och att ha det bra tillsammans är något som får Evin att må bra. Hon har en styrka i att ha en familj. Hon uttrycker också mycket glädje och tacksamhet över att vara förstådd av sin familj och få frihet av sin familj. Det finns en kontrasterande bild hos henne om

hur det annars skulle kunna vara. Hon kan förväntas tycka det är viktigt att unga kvinnor får bli behandlade av sina familjer så som hon själv blivit.

2. Rana

Rana är säker på det hon berättar om. Hon berättar det mesta på ett konkret sätt och med detaljer men hon använder också målande uttryck för att förmedla känslor.

Rana beskriver i detta stycke hur glad hon är över att barnen har det bra och mår bra. Hon tänker 100 % på sina barn. Hon beskriver hur hon och mannen är glada när barnen är pigga och glada och kommer till mamma och springer och sjunger. Hon beskriver hur barnen har ett mycket glatt och bra liv nu. De kan göra allt vad de vill. De studerar. De är mycket glada. Då är vi också glada säger Rana om sig själv och hennes man. Detta står i kontrast till Ranas och familjens erfarenheter av att inte ha ett bra liv i Afghanistan. Rana har erfarenheter av att livet inte behöver vara bra. Hon har mycket ledsnad kvar över detta inom sig. Hon berättar att hon säger till barnen att aldrig att de har glömt sitt land, deras land är här i Sverige. För Rana är det viktigt att ha ett land att kalla sitt. Hon vill att barnens land ska vara Sverige. Men det finns också i hennes livsvärld att barnens land skulle kunna vara Afghanistan och att de skulle kunna ha glömt sitt land. Hon säger också till barnen att de inte ska tänka på mammas och pappas liv som är över nu. Rana uttrycker ledsnad över hur hennes liv har varit. Hon berättar också att hela hennes liv är hennes barn. Ranas liv finns också här och nu med hennes barn. Det finns mycket glädje och engagemang hos Rana som handlar om barnen och deras liv. Barnen ger hennes liv mening i nutiden.

Rana berättar också hur hon uppmuntrar sina barn och säger till dem att de kan, pojkar och flickor kan allt. Hon visar en önskan och ett engagemang i att ge både flickorna och pojkarna möjlighet att göra allt. Rana har tidigare erfarenheter av att kvinnor och flickor inte får göra vad de vill, inte arbeta, inte studera eller gå ut utan burka. Detta beskrivs i Ranas horisont *Svåra upplevelser i ursprungslandet*. Att det är viktigt för Rana att både hennes flickor och pojkar kan göra allt blir ytterligare förståeligt mot denna bakgrund.

Rana berättar mycket med barnen som subjekt. I övrigt berättar hon mer i vi-form än i jag-form. Hon tänker utifrån familjen mer än utifrån sig själv som individ. Det som tillhör henne är hennes barn och hennes liv. Hon säger också att hela hennes liv är hennes barn. Rana har erfarenhet av att kunna känna glädje och hitta mening med att vara i Sverige genom det positiva det har gett hennes barn. Med detta kan hon i alla fall delvis kompensera för den sorg och ledsnad hon har inom sig över det liv som varit i Afghanistan.

Vad kan förväntas av Rana utifrån denna horisont? Rana kan förväntas fortsatt vara någon som tänker mycket utifrån sin familjs behov och mående. Hon kan förväntas även fortsatt ha ett mycket högt engagemang i att barnen har det bra och i att både pojkarna och flickorna kan få utvecklas och växa som människor. Detta är viktigt för henne och ger henne mycket glädje. Hon har stort behov av familjetillhörighet. Barnen kan förväntas även fortsatt ge henne en mening med sitt liv trots att hon också har många sorgsna och ledsamma känslor inom sig efter svåra erfarenheter i Afghanistan som hotar att göra hennes liv meningslöst.

3. Zeineb

Zeineb uttrycker sig mycket säkert om det hon berättar. Hon uttrycker en del specifikt om sitt eget liv och en del allmänt om hur det är.

Zeineb beskriver hur hon gjorde allt för sin familj och för sina barn som bebisar. Hon tycker detta är viktigt. Hon är någon som kan göra allt för sin familj. Hon berättar att hon har tre underbara söner som är mycket fina och snälla människor. Det finns mycket glädje, kärlek och engagemang hos Zeineb när det gäller familjen och sönerna. Hon har erfarenheter av att ha gett mycket till sin familj när det gäller engagemang och kärlek men också av att få mycket tillbaka i form av tillfredsställelse och glädje över att ha fina och snälla söner.

Hon berättar också att hon och andra österländska kvinnor inte har mycket tid över för sig själva. Hon säger att vi tänker först på våra barn, sedan på vår man, sedan på hemmet och sist tänker vi på oss själva. Hon antyder att det kan finnas andra sätt att tänka men så här tänker vi. Det är något som ger intryck av att vara självklart för Zeineb och som hon trivs bra med och är stolt över. Hon understryker att det är så, här lever vi som vanligt, som österländska kvinnor gör.

Underförstått finns det i Zeinebs livsvärld att man skulle kunna leva på något annat sätt, inte leva som vanligt. Trots att hon säger att hon har lite tid för sig själv ger hon inte intryck av att sakna tid för sig själv. Det är inte detta som är viktigast för Zeineb utan det viktigaste är familjen och sönerna. Hon uttrycker också att hon känner tillhörighet och har värderingar gemensamt med gruppen österländska kvinnor.

Vad kan förväntas av Zeineb utifrån denna horisont? Zeineb kan förväntas vara en person som tycker och fortsatt kommer att tycka att sönerna och familjen är mycket viktiga. Att sönerna och familjen har det bra ger henne mycket glädje, tillfredsställelse och mening med livet. Hon kan förväntas vara en person som inte skulle sätta sig själv i första rummet framför familjen. Hon kan förväntas vilja fortsatt ha det så. Hon uttrycker en nöjdhet och stolthet med att leva som vanligt, som vi österländska kvinnor gör.

Sammanfattning av horisont Familj

Alla tre kvinnorna uttrycker att familjen är mycket viktig för dem. Detta framstår som en självklar värdering för dem. Evin är lycklig nu när hon ser sin familj efter att de varit åtskilda under migrationen. Rana uttrycker att hon lever 100 % genom sina barn. Detta ger hennes liv mening. Zeineb säger att familjen kommer före allt för henne. Hon har gjort allt för sina barn som små. Det finns också erfarenheter av att vara skild från delar av sin familj och att familjen har varit utsatt för faror. Det kan hos kvinnorna tänkas förstärka familjens betydelse ytterligare. Fastän de alla understryker hur viktig familjen är har dock samtliga dessa kvinnor också satsat på sitt arbete. Innebörden av familjens vikt är inte familj eller arbete för dem. Det är bägge delarna. Evin pratar också mycket om vikten av den egna ursprungsfamiljen, sina föräldrar och syskon. Hon är också yngst och har inte egna barn.

Horisont - Att vara kvinna

Jag vill lära mig köra bil, måste lära mig köra bil. Det finns många kvinnor som kör bil. Han sa till mig lyssna, om du ska köra

bil betyder det att du inte behöver mig. Varför ska du bli lika som en man. Han sa till mig om du ska köra bil ska vi skiljas (Nadira).

1. Nadira

Nadira är mycket säker på det hon berättar om. Hon berättar gärna och ger konkreta exempel på vad hon menar. Hon pratar mycket om det som varit med före detta mannen men också om hur det är att vara kvinna för henne.

Hon beskriver hur före detta mannen inte ville hjälpa till hemma med matlagning, diskning och städning. Hon säger att han sa, nej tyvärr det går inte för en man att jobba hemma, bara för kvinnor. Om hon var mycket sjuk så var hon tvungen att laga mat ändå. Hon har erfarenhet av att förväntas utföra hemarbete för att hon är kvinna. Hon berättar också hur mannen inte ville att hon skulle börja skolan eller jobba för att han trodde att hon skulle få självförtroende då. Hon beskriver det som att han blev glad när hon fick sluta skolan för att hon var sjuk. Hon säger att han inte ville att hon skulle gå ut i världen i Sverige och se vad som finns. Nadira berättar också att hon ville lära sig köra bil. Hon beskriver en stark önskan att kunna göra detta, men mannen sa, lyssna! om du ska köra bil betyder det att du inte behöver mig, om du ska köra bil ska vi skiljas. Nadira tycker att mannen har varit dum. Hon berättar också hur mannen frågat varför en kvinna ska bli precis som en man. Hon har erfarenheter av att begränsas i det hon vill göra och i sin utveckling för att hon är kvinna. Hon har också erfarenhet av begränsning på grund av sjukdom. Hon har också haft en förväntan på sig att vara någon som ska behöva en man för att klara sig. Hon uttrycker mycket ilska, frustration och besvikelse över hur hon blivit behandlad och över hur det är att vara kvinna. Nadira uttrycker en stark önskan att före detta mannen inte skulle ha varit så som han har varit. Hon beskriver hur hon skulle vara som en betjänt eller som en bonde. Hon berättar att i hennes land säger de att bonden är ute på landet hela tiden och håller på med grönsaker. Bonden är också någon som inte förstår något. Bonden är bara hemma och lagar mat.

Hos Nadira uttrycks en önskan att gå i skolan och jobba, att inte bara vara hemma och städa, diska och laga mat. Hon uttrycker en önskan att träffa andra, att komma ut i världen och Sverige

och upptäcka saker. Hon vill kunna köra bil och ta sig fram själv. Hon berättar att hon har självförtroende. Hon uttrycker ett engagemang i att vilja lära sig saker och att komma ut i världen. Det finns mycket vilja, självförtroende och inre styrka hos Nadira.

Hon berättar också att unga kvinnor idag är duktigare än hon själv, hennes systrar och hennes mamma. De unga kvinnorna säger ifrån. Hon säger också att hennes barn säger till henne att hon är gammaldags. Att de unga kvinnorna gör annorlunda är något som Nadira uttrycker glädje över. Hon uttrycker sig också positivt om att det finns duktiga män som hjälper till och menar att de är män vars mammor har lärt dem hur de ska leva. Nadira har erfarenheter av att det kan vara på ett annat sätt än så som hon själv har haft det. Detta kan både ge henne glädje men det blir också en kontrast till hur det varit som kan väcka en frustration och besvikelse över att hon själv haft det annorlunda.

Nadira pratar mest med före detta mannen som subjekt. Hon uttrycker sig också en del med jag som subjekt. Endast en gång använder hon vi och det är när hon berättar vad vi i mitt land säger om bonden. Detta visar på att hon har en känsla av tillhörighet med andra i sitt land. Hon uttrycker ingen annan sådan tillhörighet i nutid. Det hon uttrycker tillhöra henne i denna horisont är min syster och min mamma som alla befinner sig i Libanon.

Vad kan förväntas av Nadira utifrån denna horisont? Nadira kan förväntas vara någon som har bra självförtroende, en stark vilja och inre styrka. Nadira skulle kunna tänkas använda sin styrka och vilja till många saker nu när hon inte längre är gift, men hon begränsas också av sjukdom. Det finns också mycket besvikelse och frustration hos Nadira som fortfarande tar upp mycket av hennes energi. Denna besvikelse och frustration kan också förväntas bidra till hennes sämre mående. Om Nadira kan ta sig ur denna besvikelse och frustration kan det tänkas att Nadira kan använda sina resurser mer. Hon känner en tillhörighet till människor i Libanon och till sin mamma och syster som också finns där. Detta antyder en saknad hos Nadira som också gör henne sårbar.

Horisont - Stress & ohälsa

Allt var okej men när jag kom hit till Sverige efter fyra till fem år blir han sambo med en annan kvinna han inte är gift med. Jag ville inte säga någonting, för först så har jag inte släkt och familj här. Men jag blev som att jag kokade. Det var mycket jobbigt. Det är jobbigt för en kvinna (Nadira).

1. Nadira

Nadira beskriver hur hon fick mycket problem efter det att hon kom till Sverige. Efter en olycka fick hon värk och fibromyalgi. Hon har också problem med tinnitus, spänningar i nacken och knäproblem. Hon tar mycket mediciner och beskriver livet som mycket jobbigt. Hon försökte också börja skolan flera gånger, men blev hemskickad när hon hade för ont. Nu har hon sjukersättning. Nadira har tidigare haft glädje i att kunna sy, men kan nu inte på grund av värken och fibromyalgin. Nadira har erfarenheter av mycket kroppsliga besvär.

Nadira kom till Sverige med sin man. Efter några år lämnade mannen henne för en annan kvinna. Det var ett dubbelt svek eftersom kvinnan också var hennes kompis. Nadira fick veta att den andra kvinnan var gravid. Hon beskriver hur hon blev chockad och kände det som att hon kokade, men hon hade ingen hon kunde berätta det för eftersom hennes familj eller släkt inte fanns där. Nadira har erfarenheter av att ha haft en egen familj och ha förlorat den. Hon har också erfarenheter av att ha blivit sviken och inte ha haft någon att prata med när hon behövde det. Hon hade inget sätt att få ut sin ilska. Nadira berättar hur hon innan när hon var gift hade många kompisar. Mannen och hon gick från familj till familj. Hon var glad då. Hon uttrycker med viss tvekan att hon tror att vännerna sedan blev rädda att umgås med henne för att hon skulle kunna ta deras män för att hon inte har någon man. Hon känner det som att hon blir stoppad. Detta gör livet jobbigt och tråkigt för henne. Hon saknar kompisar. Hon har erfarenheter av att ha haft vänner men också av att ha förlorat dem. Nadira hade velat ha sin familj här, sin mamma och sina systrar. Hon saknar också sin släkt. Hon har sin bror här men han riskerar att skickas tillbaka till Libanon, eftersom han inte har fått uppehållstillstånd. Nadira berättar att det är svårt för palestinier att åka tillbaka till Libanon och att detta får henne också att må mycket dåligt. Det enda som Nadira här nämner om framtiden är rädslan att brodern ska skickas tillbaka. Familjen är

viktig för Nadira. Nadira beskriver hur det blir sak efter sak efter sak som får henne att må dåligt. Hon blir som full av problem. Hon känner det också som att hon är ensam i livet ensam i hela världen.

Vad man kan tänkas förvänta av Nadira utifrån denna horisont är att hon är en person som har stort behov av att ha sin familj, släkt och vänner omkring sig. Hon kan förväntas må sämre om brodern skickas tillbaka till Libanon. Hon behöver ha någon nära att kunna prata med, men har inte haft detta när hon har behövt det. Det kan tänkas att hennes somatiska problem skulle minska om hon hade det. Nadira beskriver många påfrestningar, som att ha gått igenom en skilsmässa, fysiska symptom, ensamhet, att vara långt från släkt och familj, att vara kvinna och behöva göra hemarbetet själv, att ha en bror som riskerar avvísning. Nadira beskriver själv hur dessa summeras och hon blir full av problem. Nadira kan förväntas behöva någon form av avlastning när det gäller hennes problem.

2. Nasim

Nasim beskriver en erfarenhet av en återkommande mardröm. Hon drömmer att hon är tillbaka i Iran men vet inte varför. Hon springer och någon letar efter henne. Hon drömmer att hon vill tillbaka till Sverige men kan inte komma tillbaka. Hon upplever en stark rädsla och stress i drömmen och vaknar upp väldigt orolig. Denna stress och oro kvarstår också på dagen efter drömmen, då det finns en oro och osäkerhet över dagen som ska komma. Nasim har en känsla av att något ska hända.

Hon har drömt denna dröm återkommande i 22 år i Sverige, efter det att hon flytt från Iran. Hon tycker att hon har tur, för nu kommer mardrömmen inte lika ofta. Tidigare kom den varje vecka. Efter att hon har fått barn har det blivit bättre. Hon har den nu bara vartannat eller vart tredje år. Hon beskriver hur den nu bara kommer om hon har haft en hög stressnivå på dagen av någon annan anledning. Det spelar ingen roll vad för slags stress det är. Det finns också en förundran hos Nasim över att denna mycket stressfulla dröm återkommit under så lång tid. Hon tänker att den faktiskt måste finnas mycket djupt inne i henne. Hon säger också att hon inte kunde märka något då när hon flydde ifrån Iran.

Vad kan förväntas av Nasim utifrån denna horisont? Nasim kan förväntas ha kvar minnen av hur det var, och de rädslor och den stress hon kände när hon flydde från Iran och var rädd för sitt liv. Dessa minnen tycks också ha en kroppslig koppling när det gäller stressnivå. När Nasim upplever en hög stressnivå i sitt dagliga liv av någon annan anledning så kommer denna dröm tillbaka. Drömmen bidrar då till att öka stressbelastningen ytterligare eftersom drömmen i sig också utlöser oro och stress dagen efter. Nasim kan förväntas ha en sårbarhet kvar inom sig efter tiden i Iran. Denna kan förväntas märkas mer om Nasim utsätts för stress.

Sammanfattning av horisont Stress & ohälsa

Båda dessa horisonter visar hur faktorer som har med migrationen och dess orsaker att göra påverkar måendet, som för Nadira att ha förlorat tillgång till släkt, vänner och bekanta och för Nasim att ha upplevt förföljelse. Även faktorer i det nya landet påverkar dock, som för Nadira att gå igenom en skilsmässa och bli sviken och för Nasim att uppleva en dag med hög stressnivå. De olika faktorerna förstärker varandra. Det finns en ökad sårbarhet efter migrationen. Ökad stress i nutid kan också påverka så att denna sårbarhet aktualiseras. Deras inverkan påverkas också av den förmåga att hantera svårigheter som finns hos kvinnorna.

Horisont - Tankar på ursprungslandet

På våren och på somrarna så brukar man sova på taket och det är en upplevelse. Och det vill jag jättegärna uppleva igen. Då ser man alla stjärnor alltså det är så klart där uppe i himlen. Det vill jag uppleva igen (Suzana).

1. Suzana

Suzana säger att hennes mål är hemlandet. Hon vill åka dit och starta någon slags verksamhet för handikappade barn. Hon säger att det knappt finns något för handikappade barn där. Hon menar

då skolor, förskolor och barnhem. Hon är mycket kritiskt till människosynen i hemlandet, särskilt vad gäller handikappade barn. För Suzana har detta också en personlig aspekt eftersom hennes dotter är handikappad. Hon säger att hon undersökt möjligheterna att återvända till Irak. Men eftersom dottern behöver opereras regelbundet och det inte finns möjligheter för det i Irak så är det inte möjligt i nuläget. Hon uttrycker dock förhoppningar om att det ska ändras i framtiden.

Suzana uttrycker sig väldigt bestämt, hon är helt säker på hur det hon berättar om förhåller sig. Hon pendlar mellan att berätta på ett konkret och åskådliggörande sätt och på ett mer allmänt. De gånger hon uttrycker sig allmänt är när det gäller synen på handikappade barn. Hon har negativa erfarenheter av människosynen i hemlandet. Hon säger att människan fortfarande inte är värd något i hemlandet. Att hon uttrycker det som att det fortfarande är så i hemlandet, tyder på att det finns i hennes livsvärld att det kan bli annorlunda i framtiden

I berättandet utgår hon från nutiden men rör sig både bakåt och framåt. Hon berättar om hur det var när hon besökte Irak och vad hon planerar och hoppas på inför framtiden

I sitt sätt att berätta visar Suzana stort engagemang. Särskilt vad gäller handikappade barn i Irak och även vad gäller sin egen dotter som är handikappad men också vad gäller människosynen i allmänhet i Irak. Hon visar starka känslor när det gäller människosynen i Irak, hon säger att hon får ont i hjärtat av den. Hon ger starka positiva önskningar om vad hon har för mål och förhoppningar inför framtiden

Det som kan förväntas av Suzana utifrån denna horisont är att hon är en person med stort engagemang. Hon tycks vara intresserad av sin omvärld och ha en vilja att vara delaktig. Hon tycks vara handlingskraftig och ha långsiktiga mål. Hon undersöker också om målen går att genomföra i praktiken. Även när det inte verkar vara möjligt i nuläget är hon positiv inför framtiden. Hon tycks inte bli nedslagen så lätt. Det kan förväntas att hon även i framtiden kommer att ha ett starkt engagemang. Hon ser möjligheter till att förbättra sådant som hon inte upplever som bra. Familjen är viktig för Suzana. Hon uttrycker hur viktig dotterns framtid är och är väldigt mån om att skydda henne från den synen som finns på handikappade människor i Irak. Även om Suzanas engagemang går utanför familjen är det ändå självklart att det är familjen som sätts främst när hon hamnar i situationer där hon måste göra ett val.

Diskussion

Diskussion av resultatet

Att det hos kvinnorna finns traumatiska upplevelser från tiden före migrationen är tydligt. Materialet som tillhör horisonten *Svåra upplevelser i ursprungslandet* innehåller upplevelser av krig, bombanfall och att ha tvingats fly eller gömma sig för att överleva. Kvinnorna har lidit brist på basala trygghetsbehov som mat, säkerhet och att kunna klara vardagen. Det finns upplevelser av misshandel från samhällets representanter och politisk förföljelse med risk att bli fängslad och dödad av samhället. Det framstår som ett extra svek att det är samhället som så helt ändrar karaktär och nu hotar med förintelse. Kvinnorna har levt under stor osäkerhet och upplevt fara för sina liv. Kvinnorna har också alla varit utsatta för förluster genom att ha förlorat familjemedlemmar, vänner eller släktingar. De har också upplevt separationer då de tvingats vara åtskilda från familjemedlemmar, vänner och släktingar. De har också varit utsatta för kontrollförlust då de hamnat i situationer som de inte själva har kunnat råda över. De har upplevt en maktlöshet som också har funnits i realiteten. Flera kvinnor uttrycker på flera ställen en känsla av att ha blivit svikna av samhället. Hos Rana finns en känsla av skam kopplad till att komma från sitt land. Andra uttrycker att samhället inte har någon medkänsla. Detta kontrasterar starkt till kvinnornas eget starka engagemang i att hjälpa andra och engagera sig för andra. Detta kan tänkas innebära att de upplever sveket från samhället ännu starkare. Att engagera sig framstår också som något som får dem att känna sig behövda och ger mening åt deras liv, och att kunna upprätthålla ett livsmål även under krig och förföljelse. De har också hittat andra mål att sträva mot som att lära sig ny teknik för att bereda mat eller att ta sig ut från landet. De har också varit utsatta för ett dubbelt förtryck som kvinnor. De har påtvingats olika inskränkningar som att inte få arbeta, att vara tvungen att bära burka, att bli misshandlad för att visa ansiktet eller att inte få ID-kort när inte pappan eller brodern var närvarande. Det är allmänt erkänt att förluster är en vanlig orsak till depressioner. Det är också allmänt känt att svåra trauman kan ge upphov till psykisk ohälsa. Det som också spelar roll är individens sårbarhet och förmåga att hantera stressorer. Lindencrona m. fl. (2008) anger att efter trauma som inträffat före migrationen spelar individens förmåga att hantera stress en signifikant, direkt och medierande roll för uppkomsten av de vanligast förekommande symtomen på psykisk ohälsa och posttraumatiska stressymtom. Kvinnorna visar många exempel på styrka och att ha tillgång till olika copingstrategier. Nasim

stänger helt om det gamla. Rana hittar glädje i att leva genom sina barn. Suzana har satt upp ett långsiktigt mål att åka tillbaka till Irak och göra något för handikappade barn. Det är dock tydligt att de har varit utsatta för många tunga stressorer.

I horisonten *Migration* uppehåller sig flera av kvinnorna vid sina upplevelser och erfarenheter av den allra första tiden i Sverige. Här beskrivs känslor kopplat till ovisshet, ensamhet, vilshenhet, att uppleva en helt ny miljö, avsked från och saknad av vänner, familj och släkt, obalans, sorg, att känna sig långt hemifrån, främlingskänsla, att vara i en främmande kultur med främmande språk, religion och annorlunda umgängeskultur, att vara som en gäst, förlust av klass-status, sysslolöshet, uppbrott. I kvinnornas berättelser blir det tydligt att de upplevde något som kan liknas vid kulturchock så som den beskrivs av Taft (Taft, 1977 refererad av Pantelidou & Craig, 2006).

Kvinnorna beskriver förutom ett känslomässigt möte med det nya landet också ett praktiskt. De har ofta ett förhållningssätt till omgivningen inriktat på att lösa problem. Kvinnornas ansträngning att hantera situationen blir tydlig. De går igenom en process i vilken de försöker hitta ett förhållningssätt både till den nya kulturen och till den gamla. Hur den processen ser ut är individuell. Om det är kvinnornas egen strategi som är avgörande så som Berry m. Fl. (1988) beskriver det, eller om det är samhällets förhållningssätt, som är det viktigaste, så som Colik-Peisker och Walker (2003) beskriver det, kan man inte uttala sig om generellt. Här blir det narrativa och fenomenologiska förhållningssättet till materialet belysande. Så som en del kvinnor upplever det är det deras egen person och deras aktiva val och ställningstaganden som är avgörande. De framhåller visserligen att de påverkas av omgivningen men tillskriver sig själva ansvaret och kontrollen över sin situation. Andra kvinnor talar mer om omgivningens roll än sin egen. I deras livsvärld tycks omgivningens förhållningssätt vara mer av betydelse än deras eget.

Gemensamt för kvinnorna är att deras tillhörighet till olika grupper förändras. Den nya situationen innebär en förlust av delar av den gamla identiteten samtidigt som nya element tillkommer när kvinnorna helt plötsligt tillhör eller anses tillhöra nya grupper, till exempel invandrare, muslimer, förortsbor. De har förlorat sina sociala band med vänner, grannar och släktingar. Det finns också erfarenheter av förlust av social status. Nya positiva grupptillhörigheter uppstår också som sammanhållningen med de andra på flyktingförläggningen och med nya vänner. Utifrån *social identitetsteori (social identity theory)* som den beskrivs av

Forsyth (1998) är den personliga identiteten och uppfattningen om självvärdet sammankopplat till grupptillhörighet. Matsumoto och Juang (2004) anger också hur grupptillhörighet har ännu större betydelse hos kollektivistiska kulturer än individualistiska för självkänslan och välmåendet. Flera kvinnor beskriver en förlust av identitet eller en rädsla för att förlora sin identitet. De beskriver också en strävan efter att behålla sin egen identitet samtidigt som de vill anpassa sig till det nya samhället. Det finns en vilja att ta till sig delar av majoritetssamhällets värderingar, men inte på bekostnad av sin egen personlighet eller den egna kulturen. Det finns ibland en konflikt mellan de egna värderingarna och samhällets värderingar. Detta överensstämmer med Matsumoto och Juangs (2004) slutsatser om att stora skillnader mellan ursprungskultur och den kultur man kommer till kan ge upphov till stress, psykisk och fysisk ohälsa. Även andra faktorer än den kulturella miljön förändras. Exempelvis har Evin som kommer från en storstad hamnat i en småstad i Sverige, medan Zeineb som kommer från en liten stad kommit till en storstad. Detta innebär också stora skillnader för dem när det gäller till exempel umgänge och aktivitet.

Kvinnorna har alla kommit till ett land där de inte kan språket. Mycket i berättelserna handlar om hur svår den första tiden var. Att inte kunna språket var en av anledningarna till detta. Att inte kunna språket skapar ensamhet, osäkerhet, svårigheter att få arbete och en känsla av att deras andra förmågor inte längre spelar roll. Deras identitet hotas. Detta sammanfaller med Pantelidous och Craigs (2006) beskrivning av hur bristande språkförmåga ger upphov till maktlöshetskänslor av att inte kunna hantera den nya miljön. För Rana blir det otillräckliga antalet terminer på SFI ett hinder för att få arbete. När hon slutligen får arbete lär hon sig svenska på arbetet. Zeineb som kom till Sverige många år tidigare får tidigt arbete utan att kunna ett ord svenska. Hur samhället förhåller sig till språkkunskaper påverkar också kvinnornas livskvalitet och deras möjligheter att använda sitt humankapital. Detta stöds också av Coliks-Peiskers och Walkers (2003) teori om vikten av tillvaratagandet av immigranternas humankapital i det nya landet. Kvinnornas upplevelser av språksvårigheter ger också intryck av att förutom att försvåra kommunikationen också bidra till en känsla av alienation. Upplevelsen av alienation är enligt Lindencrona m. fl. (2008) en stressor och viktig förklaring till vanliga symptom av psykisk ohälsa bland flyktingar. Även senare när kvinnorna lärt sig svenska finns upplevelser av stress på grund av olika kommunikationsmönster. Moshgan beskriver sina upplevelser av möten med svenskar som att de är kalla och uppfattar henne som konstig när hon bara är glad och försöker prata. Det liknar

Matsumotos och Juangs (2004) beskrivning av svårigheter vid interkulturell kommunikation då de kommunicerande inte delar samma grundregler för kommunikationen.

I horisonten *Det sociala livet* blir det tydligt att det finns en upplevelse hos flera kvinnor av att komma från en kultur med stor gemenskap, mycket umgänge och stark grupptillhörighet till en kultur med inte lika självklar gemenskap på samma sätt. Flera kvinnor uttrycker hur svårt det var att komma hit och känna sig ensam, även om de kom med sin familj. Kvinnorna kommer alla från länder som har större grad av kollektivism och mindre grad av individualism jämfört med Sverige. Enligt Matsumoto och Juang (2004) påverkas identiteten i större grad av gruppen inom kollektivistiska kulturer. Detta skulle då innebära att kvinnornas identitet utsätts för större hot om upplösning än om de hade kommit från en individualistisk kultur. Självkänslan blir enligt Matsumoto och Juang (2004) mer beroende av att vara delaktig i relationer inom kollektivistiska kulturer. Man kan också se det som att kvinnornas sociala livsprojekt, att skaffa sig och upprätthålla sociala kontakter, blir avbrutet. De tvingas etablera nya kontakter. Detta är olika svårt för dem, till exempel anger Evin att hon är blyg. Men det beror också på i vilken miljö de hamnat, till exempel i en stor eller liten stad. Det finns också en upplevelse hos Evin av att det är svårt att få kontakt med svenskarna. Det kan också vara så som Matsumoto och Juang (2004) anger, att missförstånd på grund av kulturella skillnader, språkliga problem även när det gäller kroppsspråk och intonation, kan ge upphov till stereotypisering som blir hinder för kontakt med svenskarna. Även den högre anspänning som kommunikation vid kulturella skillnader ger upphov till kan bidra till detta enligt Matsumoto och Juang (2004). Forsyth (1998) anger också hur identiteten är beroende av både att tillhöra grupper som uppskattas och att uppnå personliga mål och inneha personliga kvaliteter. Kvinnorna förlorar mycket av både sin grupptillhörighet och sina personliga mål vid migrationen. Utifrån Ferlanders (2007) översikt av socialt kapital kan det ses som att kvinnorna har förlorat mycket av sin starka bonding som vänskapsrelationer och sin starka bridging till exempel med nära släkt och familj. Dessa slag av socialt kapital är enligt Ferlander (2007) viktiga för emotionellt stöd och välmående. De flesta kvinnorna har i alla fall delvis kunnat bygga upp detta kapital igen men det har varit en svår tid dessförinnan. En del av dem som Evin och Nadira har dock fortfarande inte tillgång till detta slag av socialt kapital. Att som kvinnorna komma från en mer kollektivistisk kultur till en mer individualistisk kultur innebär också större skillnader mellan deras personliga kulturella värderingar och med de kulturella värderingar det svenska samhället har. Detta ger ökad psykologisk stress och kräver

fler copingstrategier enligt Matsumoto och Juang (2004). Detta kan också vara en förklaring till upplevelsen av en första svår tid som finns hos flera av kvinnorna.

Om man ser till det sociala livet hos kvinnorna i ljuset av Berrys m. fl. (1988) teori om akulturation finns det många tecken på att de kvinnor som presenteras i horisonten *Det sociala livet* har en hög värdering av både sin egen kultur och den nya kulturen. Några exempel på detta är att Selma, Evin och Zeineb pratar varmt om gemenskapen i sitt ursprungsland. Selma och Zeineb har skaffat sig många vänner i Sverige. Evin längtar inte tillbaka mer och trivs i Sverige nu. Nasim skaffar sig så många sociala kontakter som möjligt för att förstå svenskarna bättre. Detta skulle då enligt Berry m. fl. (1988) leda till integration. Kvinnorna framstår också som mestadels väl integrerade i det svenska samhället. Kvinnorna har också berättelser om att ha med sig en stark självkänsla från början som skyddar dem.

I horisonten *Sysselsättning* blir det tydligt att arbetet för kvinnorna är en stor och viktig del av livet. De uttrycker mycket engagemang, yrkesstolthet och glädje över sitt arbete. Med tanke på de många erfarenheterna av förlust, både av grupp tillhörigheter, språk och identitet kan det tänkas att fokus på arbete blir en viktig del av identitetsskapandet i det nya landet. Det kan vara ett sätt att hålla fast vid självkänslan. Detta överensstämmer med Matsumotos och Juangs (2004) beskrivning av hur arbetet har större betydelse för identitet, tillhörighet och meningsskapande i kollektivistiska kulturer. För Zeineb är yrkesstoltheten över att vara sömmerska stor. För Suad är det en viktig del av identiteten att vara geolog. För Rana är det av mycket stor betydelse att slutligen få ett arbete. För Nasim upptar den egna verksamheten en stor del av hennes engagemang och energi. I berättelserna uttrycks det också osäkerhet kring om de egna förmågorna och kompetensen är tillräcklig i det nya landet. En stor del av denna oro handlar om språket vilket också i flera fall har varit ett hinder för att få arbete. Detta blir tydligt till exempel i Ranas berättelse. För Suad är det svårt att inte kunna arbeta med det hon är utbildad till. Hon talar om att hon inte uppfyllt sina drömmar. För Suad har migrationen inneburit ett avbrott i hennes livsprojekt när det gäller sysselsättning. Yrkesidentiteten kan ses som en del av den inre berättelsen om det egna livet som för vidare in i framtiden. Hos till exempel Selma och Nasim finns exempel på hur livsmål sätts genom yrkesidentiteten. Detta stämmer också väl med Colik-Peisker och Walkers (2003) studie som visar på vikten av att immigranternas humankapital tas tillvara i det nya landet. Även tidigare erfarenheter påverkar kvinnornas livsvärld när det gäller

sysselsättning. Rana upplevde det som att sitta i fängelse att först inte kunna få arbete i Sverige. Detta blir ännu mer förståeligt mot bakgrund av hennes berättelse om att först ha arbetat som lärare i många år i Afghanistan och sedan som kvinna inte längre få lov att arbeta efter det att Taliban-regimen tog makten.

Familjen är också för en del av kvinnorna ett socialt kapital när det gäller sysselsättning. Zeinebs och Ranas män hjälpte dem att få arbete. Men det kan också vara tvärtom som för Nadira vars man inte ville att hon skulle gå i skolan eller arbeta. Flera kvinnor uttrycker också vikten av balans mellan arbete och familj. För Nasim är barnen och arbetet det som är viktigast i livet och strävan efter att få en högre livskvalitet är viktig både på fritiden och i arbetslivet. I Suads berättelse blir det tydligt att hon balanserar mellan sina egna ambitioner och familjens behov.

I horisonten *Fördomar & diskriminering* framkommer det många erfarenheter av fördomar och av att bli dåligt bemötta av andra. I denna horisont blir identitet ett återkommande tema. Selma har erfarenhet av att känna att hennes identitet är hotad av samhällets krav på anpassning. Nasim har när hon var yngre upplevt att hennes identitet och självtillit i stort sett försvann av det bemötande hon fick. Moshgan berättar att hon varken känner sig iransk eller svensk. Suad berättar om de stereotypa bilder hon upplever att svenskar har om invandrare. Det är tydligt att kvinnorna upplevt att det bemötande de fått har påverkat deras identitet. Utifrån *social identitetsteori* som den beskrivs av Forsyth (1998) är den personliga identiteten och uppfattningen om självvärdet sammankopplade med grupp tillhörighet. Kvinnorna uppfattar att de nu anses tillhöra en grupp med lägre status. Om de själva identifierar sig med gruppen invandrare eller inte, tycks utifrån deras erfarenheter inte spela någon roll. Upplevelsen av att nu tillhöra gruppen invandrare är dock individuell, meningsskapandet är personligt. Det tycks ändå för de flesta vara kopplat till att inte bli sedd för den man upplever sig vara. Nasim upplever att hennes sociala status inte spelar någon roll. I det nya landet försvinner den sociala differentieringen - klass, utbildning eller yrke spelar inte längre någon roll. Det finns upplevelser av att bli etiketterad som något man inte är. Moshgan längtar till ett land där hon inte blir bemött som en invandrare utan som den person hon är. Suad efterfrågar ett möte där svensken inte börjar med att fråga var hon kommer ifrån och om hur det är att ha slöja. Selma säger att man måste ha en stark personlighet för att klara av att leva utomlands. Upplevda krav på anpassning från majoritetssamhället är ett återkommande tema som kvinnorna måste förhålla sig till. Även här

skiljer de sig åt. Vissa betonar vikten av att anpassa sig, medan det för andra är viktigare att hävda rätten till sin särart. Utifrån Berrys m. fl. (1988) teori om akulturationsstrategier kan man ändå se det som att samtliga kvinnor använder integration som akulturationsstrategi. De värdesätter både sin egen kultur och den svenska. Det är emellertid inte så enkelt att de tar det bästa av de två kulturerna. Utifrån kvinnornas berättelse är det en process som är mycket ansträngande och tar mycket energi, även för dem som betonar att man fokuserar på det positiva och planerar inför framtiden istället för att uppehålla sig vid det negativa och det som varit. Flera av kvinnorna betonar sitt eget ansvar för hur de reagerar på omvärldens bemötande. Man kan välja att se det dåliga och negativa eller att se det positiva och ignorera det negativa. Det finns alltså i deras livsvärld en omvärld som kan vara negativt inställd och som man måste förhålla sig till. Kvinnorna hanterar situationen på olika sätt, de utarbetar egna strategier. En strategi är att sätta upp mål inför framtiden, en annan att stänga om det förflutna. Det gäller att hitta ett sätt att fortsätta berättelsen om sitt eget liv, antingen genom att börja på ett nytt kapitel eller att vända blad. Även om man kan se migrationen som ett avbrott i livsberättelsen tycks dessa kvinnor ha lyckats integrera detta avbrott i sina liv. Det finns hos flera av kvinnorna ett visst mått av sorg eller missnöje med de roller de tilldelats i dramat. Kvinnorna tycks nu ha som sitt mål att skapa sig en roll som de trivs bättre med.

Att familjen har stor betydelse framgår hos flera av kvinnorna. I horisonten *Familj* säger Evin att hon inte längtar efter något mer nu när hon kan se sin mamma, sin pappa och sina syskon. Rana beskriver hur hon lever genom sina barn och Zeineb berättar hur barnen och mannen kommer före allt annat. Det framstår som en stark värdering hos dem att familjen är viktig. Att vara en del av familjen är en viktig del av deras identitet. Hos Zeineb märks detta när hon säger att ”vi österländska kvinnor lever så och här i Sverige lever vi som vanligt”. Det finns en stolthet hos henne i detta. Även om kvinnorna uttrycker denna värdering är det dock inte så att de bara satsar på familjen. De tycker alla tre också att det är viktigt att ha ett arbete. De ser det som självklart att både värdera familjen högt och att ha ett eget arbete. Detta står inte i något motsatsförhållande för dem. Det är också så att de alla tvingats vara åtskilda från familjemedlemmar och har upplevt svåra tider med familjemedlemmar. Detta kan också vara en bidragande faktor till att de värderar det mycket högt att kunna vara med familjen. Evin uttrycker också tacksamhet för att hennes föräldrar inte utsätter henne för tvång och låter henne välja själv. Hon ställer detta i kontrast till hur hon sett andra tjejer bli behandlade i Turkiet. Hennes berättande kan också ställas i kontrast

till den mediabild som ofta finns i Sverige där förtryck och kvinnomisshandel inom invandrargrupper ofta kopplas till kulturella faktorer. Kanske finns det en oro eller förväntan att intervjuaren skulle ha en sådan bild. Det framstår som en stark salutogen faktor för kvinnorna att ha en familj som förstår dem och betyder mycket för dem. Det finns också i Nadiras berättelse exempel på hur svårt det kan bli utan en man eller utan sin mamma och systrar. Hon upplever att andra familjer drar sig undan i umgänget när hon inte har någon man och hon har ingen att prata med när mamman eller systrarna inte är där.

Det finns exempel på förtryck utifrån genus i berättelserna. Författarna vill understryka att det endast är ett par av kvinnorna som uttrycker detta. De flesta uttrycker att de som kvinnor lever ett bra liv i förhållande till sina män. Nadira ger dock många exempel på upplevelser av att ha blivit förtryckt i sin berättelse. Mannen vill inte att hon ska utbilda sig eller arbeta. Han vill inte att hon ska ta körkort. Hon ska vara någon som ska behöva honom och vara i beroendeställning. Hon ska städa och laga mat även om hon är sjuk. För Nadira blir detta en extra stressor ovanpå allt det andra. Det försvårar hennes möjligheter att bli delaktig i samhället och det skapar mycket besvikelse och frustration hos henne. Att istället som Zeineb eller Rana få hjälp av sina män att skaffa meningsfulla arbeten innebär en stor skillnad mellan kvinnornas förutsättningar. Detta kan också jämföras med Thapas och Hauffs (2005) antagande att status och rollskillnader mellan män och kvinnor gör att kvinnor från Mellanöstern upplever mer stress än män från Mellanöstern.

Nadiras och Nasims horisonter under *Stress och ohälsa* visar hur faktorer som har med migrationen och dess orsaker att göra påverkar måendet, som för Nadira att ha förlorat socialt kapital och för Nasim att ha upplevt förföljelse. Även faktorer i det nya landet påverkar dock, som för Nadira att gå igenom en skilsmässa och bli sviken och för Nasim att uppleva en dag med hög stressnivå. De olika faktorerna förstärker varandra. Det finns en ökad sårbarhet efter migrationen. Ökad stress i nutid kan också påverka så att denna sårbarhet aktualiseras. Vilken inverkan stress har påverkas också av den förmåga att hantera svårigheter som finns hos personen, som till exempel de olika copingstrategier dessa kvinnor uppvisar. Detta stämmer väl med Lindencronas m. fl. (2008) teori om att både pre- och postmigrationsfaktorer spelar roll för välmåendet.

Kvinnorna förhåller sig olika till hemlandet. Medan en del inte pratar om hemlandet särskilt mycket alls, är tankarna på hemlandet mycket närvarande för andra. Rana vill inte berätta för sina

arbetskamrater att hon kommer från Afghanistan för att hon skäms över sitt land. Suzana pratar gärna om minnen från Irak, både bra och dåliga och har som mål att återvända till hemlandet en dag. Zeineb längtar till Turkiet när hon är i Sverige och till Sverige när hon är i Turkiet, hon verkar ha skapat sig två hem. Moshgan däremot, känner sig varken hemma i Iran eller i Sverige, men när ett hopp om att kanske hitta ett hem i ett tredje land. Evin som första tiden i Sverige längtade tillbaka till Turkiet gör det inte längre nu. Melika vill gärna åka och hälsa på i Irak men är orolig över säkerhetsläget. Nadira har inte råd att åka till Libanon så ofta som hon vill. Nasim vill inte åka till Iran i fruktan för att komma i kontakt med obehagliga minnen och känslor.

Stressorer och salutogena faktorer

För att som professionell kunna bemöta människor som har samma eller liknande erfarenheter som dessa kvinnor på ett bra sätt är det viktigt att beakta både stressorer och salutogena faktorer. Med stressorer menar författarna här stressande faktorer som har en negativ inverkan i individens upplevelsevärld. Utifrån dessa kvinnors berättelser innebär migrering från Mellanösternområdet till Sverige en utsatthet för stressorer. Vilka stressorer, hur tunga och vilken mening de får för kvinnan varierar. Det kan röra sig om stressorer från före migrationen, i samband med den eller efter den första tiden i Sverige när kvinnan etablerat sig i landet. Dessa stressorer interagerar ofta med varandra. Dessa kvinnor har varit med om stora och omfattande förändringar i sitt liv, oftast många samtidigt. De har genomgått separationer från nära anhöriga, från sin kulturella och sociala kontext och från sin livsmiljö. De stressorer som förekommit i dessa kvinnors berättelser är dels premigrationsstressorer som upplevelser av krig, förföljelse, förtryck, våld, hot om våld och död, förlust av anhöriga och andra viktiga personer och separation från familjemedlemmar och andra nära anhöriga. Själva migrationen i sig innefattar också stressorer som att ha tvingats vara åtskilda från familjemedlemmar och känna stor oro för familjemedlemmar, att fly och vara rädd för sitt liv, att inte veta vart man ska eller om man ska få stanna, att inte veta hur det nya livet ska bli. Den första tiden efter ankomsten har också inneburit svåra påfrestningar för kvinnorna. De har befunnit sig i en helt ny och ovan miljö utan att riktigt veta hur de ska hantera situationen. De har upplevt ovisshet, vilshenhet, ensamhet, alienation och svårigheter att kommunicera med omvärlden. De har kommit till ett land där kulturen skiljer sig från den egna och där de rådande värderingarna och uppfattningarna kan skilja sig från de egna. De har därför

genomgått en process där de utsatts för förvirring och ambivalens vad gäller sin egen kultur och identitet. De har ofta upplevt en konflikt inom sig när det gäller identitet och självkänsla. Många upplever att de har utsatts för krav på anpassning på bekostnad av sin egen person, identitet och sina värderingar. De har upplevt ambivalens och motstridiga känslor som att både vilja anpassa sig och hålla fast vid sin identitet. De har dessutom fått uppleva diskriminering, fördomar och stereotypisering. De har förlorat sitt sociala kontaktnät och sitt sociala kapital och tvingats återuppbygga detta. Detta har varit olika svårt för dem. För kvinnor som kommer från en kollektivistisk kultur kan detta vara en oerhört tung stressor som i stor grad kan påverka självkänslan, jämför Matsumoto och Juang (2004). De har också genom detta saknat det sociala stöd som skulle kunna ha avlastat kvinnorna från andra stressorer. De har också varit med om att förlora sin yrkesidentitet och andra sociala markörer. De har ofta haft svårt att få arbete i Sverige. De har upplevt avbrott i sina livsprojekt och har utsatts för tvivel om den egna kompetensen. För en del kvinnor tillkommer extra stressorer i form av att bli förtryckt som kvinna inom hemmet. Detta kan försvåra integrationen i det nya samhället. Individuella stressorer som till exempel fysisk sjukdom, olyckshändelser och skilsmässa tillkommer också. Dessa stressorer samverkar med övriga stressorer. Många av kvinnorna kommer från länder där det fortfarande är oroligt, situationen i hemlandet kan vara en stressande faktor för kvinnorna fastän de inte längre bor där. Det finns också exempel på att ha anhöriga i Sverige som inte får uppehållstillstånd och som de oroar sig för.

Det finns också många salutogena faktorer hos kvinnorna. Familjen är en viktig sådan. Flera kvinnor beskriver familjen som väldigt betydelsefull och att de lever genom sina barn. Detta hindrar inte dem från att också tycka att arbetet är mycket viktigt. Arbetet ger dem livsmål och mening i livet. Det får dem att känna sig behövda och kompetenta. Tillgången till socialt nätverk och vänner är en annan salutogen faktor. Att ha kunnat återskapa ett socialt nätverk ger mycket glädje och stöd. Det är också gemensamt för kvinnorna att de beskriver att livet har blivit bättre när de behärskar språket bättre. I kvinnornas berättelser framkommer det också att engagemang för andra och viljan att hjälpa andra är till hjälp för kvinnorna själva. Det ger mening och kan vara en del av att skapa ett positivt sammanhang. Kvinnorna har gått igenom och klarat många oerhört svåra påfrestningar vilket i sig är värdefulla erfarenheter som de kan tänkas ha nytta av i framtiden. De har sett att de kan överleva. De har sett att de kan vända sin situation från oförmåga och maktlöshet till handling. De har lyckats utveckla copingstrategier som de kan

använda i nya sammanhang. De visar många exempel på problemlösande copingstrategier, som att själva ta kontroll, ansvar och planera för sitt välbefinnande och att upprätta nya livsmål i en svår situation. Detta är något som ofta ger kvinnorna mening och styrka. Att ha överlevt många svåra umbäranden kan också tänkas ha gett kvinnorna en existensiell mognad. Flera kvinnor uttrycker också hur de haft en stark självkänsla med sig sedan barndomen och att det är denna som skyddar dem. De har känt sig älskade av sina föräldrar. Flera kvinnor beskriver också sin pappa som sin bästa vän.

Validitet och generaliserbarhet

Författarna har varit måna om att det ska vara kvinnornas meningvärld som så långt det är möjligt ska komma fram i arbetet och att minimera författarnas egen påverkan. Faktorer som författarna menar bidragit till detta är som följer; att författarna inte har haft en specifik hypotes som utgångspunkt utan att explorativt har velat undersöka det som finns i kvinnornas livsvärld, att frågan till kvinnorna ställts som en bred fråga där kvinnorna i möjligaste mån fått berätta fritt, att de temaindelningar/horizontindelningar som gjorts, har gjorts separat av författarna och sedan har diskuterats, att en mycket grundlig fenomenologisk analys av det sedan utvalda materialet har gjorts, att varje steg i denna process har dokumenterats och att författarna underhand har läst in sig på relevant teori för att också ha en teoribakgrund att jämföra med. Sammantaget menar författarna att detta höjer validiteten. En valid forskning om människan bör enligt Sages (2003) orienteras mot att förstå meningen i de komplexa interaktioner av meningar som subjektivt uttrycks och erfars av individen själv. Sages menar också att en valid forskning radikalt ska förändra forskarens förförståelse under forskningsprocessen.

Den uppfattning författarna har fått vid intervjuerna är att kvinnorna har velat berätta sin historia och att de har varit mycket engagerade i berättandet. De har vid flera tillfällen bett intervjuerna att sätta på bandspelaren igen för att de har haft något mer viktigt att säga. Författarna har mött uppskattning för att ha lyssnat och visat intresse för det som kvinnorna tycker är viktigt. Det har hänt att intervjuaren har blivit tackad för sin tid och intervjuerna har känt sig mycket välkomnade av kvinnorna. Författarna upplever att full samverkan har funnits och att kvinnorna har upplevt det som givande att vara med. Full samverkan är enligt Sages (2003) något som höjer validiteten.

Författarna menar inte att all kunskap som kommer från kvinnorna är generaliserbar till alla kvinnor från Mellanösternområdet och angränsande länder. Istället menar författarna att det som är av vikt är att ur denna kunskap föra fram hur det kan vara att vara kvinna från Mellanöstern, migrera till Sverige och sedan leva i Sverige. Författarnas avsikt är i huvudsak att förstå själva de fenomen som finns. Sages (2003) menar med sitt begrepp exemplarisk validitet (exemplary validity) att man genom att förstå det specifika hos individen kan få kunskap som kan appliceras på flera individer. Författarna har genom sin djupstudie av individen eftersträvat hög exemplarisk validitet. Författarna menar att det är viktigt att psykologer har sådan kunskap. Med kunskap om hur det kan vara att vara en kvinna som migrerat från Mellanösternområdet kan psykologer ha en bättre förståelse vid mötet med människor från dessa kulturer. Det är också en viktig kunskap som bör finnas i det svenska samhällets olika instanser som möter människor som migrerat till Sverige.

Begränsningar i metoden

En analys i MCA Minerva av hela materialet hade varit det optimala om man vill minska risken ytterligare att inte missa något av betydelse i kvinnornas upplevelsevärld. Detta har inte varit möjligt då denna analys är mycket tidskrävande. Det faktum att författarna gjort ett urval på andra kriterier än de rent fenomenologiska har kunnat påverka att visst innehåll kommit med eller inte kommit med. Det ändrar dock inte betydelsen i det material som valts att tas med och analyseras i Minerva.

En fenomenologisk analys går ut på att försöka, så långt det är möjligt, att minska påverkan från författarna. Det är inte rimligt att tro att författarna helt och hållet skulle ha lyckats med detta. Författarna har säkerligen haft påverkan till exempel vid intervjun, vid analysen och vid tolkning av resultatet. Dock finns en sådan påverkan vid alla typer av forskningsansatser. Vid användandet av någon form av teori eller uppställandet av en hypotes har forskaren redan varit med och påverkat. Författarna ser därför inte sin använda forskningsansats som någon garant för ett 100 % objektiva resultat utan som ett sätt att problematisera subjektiv påverkan från författarna och så långt det är möjligt arbeta för att minska den.

Det hade kunnat vara intressant att göra ett annorlunda urval och studera till exempel olika åldersgrupper, fler kvinnor med mer uttalade psykiska ohälsosymtom, kvinnor som uppfattar sig integrerade i det svenska samhället till skillnad från kvinnor som inte uppfattar sig så. Urvalet har dock av den tidsram författarna haft blivit relativt slumpmässigt och beroende av tillgång på intervjupersoner. Författarna har satt upp vissa ramar som det geografiska området och att kvinnorna ska ha kommit hit som vuxna. Forskningsfrågan och resultatet hade kunnat utveckla sig annorlunda med ett annat urval. Detta påverkar dock inte meningsbetydelsen i det resultat som analyserats.

Slutsatser

Det är viktigt i mötet med dessa kvinnor att vara medveten om att meningsskapandet och meningsbetydelsen av migrationen är individuell. Kvinnorna har olika bakgrund, olika anledningar till att lämna sitt land, olika upplevelser av migrationen och har skilda erfarenheter av att leva i Sverige. Det som är gemensamt för kvinnorna är dock att de upplevt påfrestningar på sin identitet och därigenom utsatts för stress. Detta har varit i olika grad och på olika sätt men innehåller flera gemensamma faktorer som arbete, familj, socialt kapital, kulturskillnader, språket, fördomar och diskriminering, uppbrott och avbrott i livsprojekt, alienation och främlingskänslor, traumatiska upplevelser inklusive förluster och separationer. De har samtliga varit utsatta för många stora förändringar samtidigt.

Att få arbete i Sverige är en salutogen faktor. Att inte få det eller att inte få det inom det område man är utbildad till är en påfrestning och kan ge upphov till känslor av alienation, av att vara instängd och av att inte kunna förverkliga sina livsmål. Att ha ett arbete påverkar skilda livsområden som upplevelse av mening, att kunna fortsätta sitt livsprojekt, att känna sig behövd, att bli delaktig socialt och i samhället, att ha ett mål att sträva mot, att få känna sig kompetent och förbättrar möjligheterna att lära sig språket.

Familjen är en stark salutogen faktor när den finns och ger stöd. Den ger upplevelse av mening, ger stöd både socialt och praktiskt, ger livsmål, glädje och gemenskap. Vikten av familjen är också en stark värdering hos kvinnorna.

Det sociala livet utsätts för avbrott, förluster och separationer vid Ensamhet är en stor påfrestning. Att kunna återupprätta det sociala livet är en stark salutogen faktor. Det ger tillgång till meningsupplevelse genom gemenskap och att få ge och ta emot. Det ger glädje, stöd vid andra stressorer, kontakter och praktisk hjälp.

Att inte kunna språket ger upphov till maktlöshetskänslor och skapar oro över kompetens och förlust av identitetskänsla. Det ger också svårigheter att kunna fortsätta livsprojektet inom arbete och att kunna återupprätta det sociala livet.

Stora kulturskillnader ger upphov till främlingskänslor, alienation, konflikter mellan egna värderingar och samhällets. Krav på att förändras kan upplevas stressande. En helt ny miljö och att uppleva sig annorlunda kan ge upphov till alienation och sorg.

Fördomar, diskriminering och rasism innebär stora påfrestningar på identitet och självvärde. Att etiketteras med attribut som inte är självvalda och att påtvingas att tillhöra grupper som invandrare är en påfrestning. Att bli betraktad som annorlunda ger också upphov till främlingskänslor och stress.

Tidigare upplevda trauman som förluster, separationer, upplevelse av krig, förtryck, våld, hot och förföljelse är tunga stressorer som påverkar.

Hur de olika stressorerna påverkar medieras av övriga stressorer, salutogena faktorer och kvinnornas förmåga till olika copingstrategier. Flertalet av kvinnorna i denna studie har tillgång till mycket inre styrka och effektiva copingstrategier. Flera uppger att det är en god självkänsla från barndomen som skyddar dem. Många sätter upp meningsfulla mål att sträva mot. Kvinnorna lever genom sitt arbete, sin sociala gemenskap och genom sin familj. De skapar mening genom att deras barn mår bra och är glada. De har strategier för att hantera negativa tankar och påverkan, till exempel att stänga av tankar på sitt gamla land helt, att själv ta ansvar för att förändra situationen och att välja att fokusera på det som är positivt.

Förslag till ytterligare forskning

Författarna anser att mer forskning inom kulturell psykologi behövs och att migration är ett viktigt område. Författarna anser att det vore bra med fler fenomenologiska narrativa studier för att få fram individernas egna upplevelser och meningsskapande. Det hade varit intressant att jämföra människor som kommer från olika delar av världen till Sverige, som har eller inte har psykiska ohälsosymtom, olika åldersgrupper, olika utbildning och yrkesstatus och olika socioekonomiska grupper. Det hade även varit intressant att ytterligare jämföra olika migrationsvägar till exempel om man har kommit hit direkt eller via andra länder, om man har kunnat resa öppet eller har smugglats hit, om man har fått vänta länge på uppehållstillstånd eller inte, hur olika skäl att migrera påverkar samt att fördjupa studiet i hur tillvaratagandet av individens humankapital i ankomstlandet påverkar.

Referenser

- Berry, J. W., Kim, U., & Boski, P. (1988). Psychological acculturation of immigrants. *International and Intercultural Communication Annual*, 11, 62-89.
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98 (2), 310-357.
- Colic-Peisker, V. & Walker, I. (2003). Human capital, acculturation and social identity: Bosnian refugees in Australia. *Journal of community & applied social psychology*, 13, 337-360.
- Denoux, P. (2007). The trajectory - linked factor to etiopathogeny of mental disorders in migration *Annales medico-psychologiques*, 165 (7), 492-502.
- Erikson, M. (1999). Psykologi och hermeneutik. I Allwood, C. M. & Erikson, M. G. (Red). *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper* (s. 287-326). Lund: Studentlitteratur.
- Ferlander, S. (2007). The importance of different forms of social capital for health. *Acta Sociologica*, 50 (2), 115-128.
- Forsyth, D. (1999). *Group Dynamics*. Belmont: Wadsworth.
- Grillo, R. (2007). Betwixed and Between: Trajectories and projects of transmigration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33 (2), 199-217.
- Hallberg, M. (1999). Hermeneutik. I Allwood, C. M. & Erikson, M. G. (Red). *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper* (s. 73-100). Lund: Studentlitteratur.
- Husserl, E. (1989). *Fenomenologins idé*. Göteborg: Daidalos.
- Lindencrona, F., Ekblad, S., & Hauff, E. (2008). Mental health of recently resettled refugees from the Middle East in Sweden: the impact of pre-resettlement trauma, resettlement stress and capacity to handle stress. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43 (2), 121-131.
- Matsumoto, D. & Juang, L. (2004). *Culture and psychology*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Matsumoto, D. & Juang, L. (2007). *Culture and psychology*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Miller, K. E., Worthington, G. J., Muzurovic, J., Tipping, S., & Goldman, A. (2002). Bosnian refugees and the stressors of exile: A narrative study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 72 (3), 341-354.

- Pantelidou, S., & Craig, T. (2006). Culture shock and social support. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 41 (10), 777-781.
- Sages, R. (2003). Truth as unveiling. I Lindén, J. & Szybek, P. (Red). *Validation of knowledge claims in human science* (s. 51-80). Lyon: l'Interdisciplinaire.
- Sander, Å. (1999). Edmund Husserls fenomenologiska tradition. I Allwood, C. M. & Erikson, M. G. (Red). *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper* (s. 101-141). Lund: Studentlitteratur.
- Statens folkhälsoinstitut. (2006). *Resultat från nationella folkhälsoenkäten 2006-psykisk hälsa*. Hämtad 2008-04-14, från http://www.fhi.se/upload/PDF/FolkhalsoEnkat/Psykisk%20hälsa_nationellt06.pdf
- Statens folkhälsoinstitut. (2007). *Socialt kapital och psykisk hälsa*. Rapport nr A 2007:05. Hämtad 2008-04-08, från http://www.fhi.se/upload/ar2007/Rapporter%202007/A2007_05_Socialt%20kapital%20och%20psykisk%20halsa.pdf
- Thapa, S. B., & Hauff, E. (2005). Gender differences in factors associated with psychological distress among immigrants from low- and middle-income countries. Findings from the Oslo health study. *Social Psychiatry and Psychiatric epidemiology*, 40 (1), 78-84.

Till kvinnor födda i mellanösternområdet och närliggande länder

Vi är två studenter som läser sista året på psykologprogrammet vid Lunds universitet. Under vintern -07 och våren -08 kommer vi att göra vårt examensarbete.Handledare för uppsatsarbetet är universitetslektor Roger Sages.

Vårt intresse väcktes av att "Folkhälsoenkäten 2006" genomförd av Folkhälsoinstitutet visade att psykisk ohälsa i Sverige är störst bland kvinnor födda utanför Europa. Vi tänker oss inte att alla kvinnor födda utanför Europa lider av psykisk ohälsa. Men vi blev nyfikna på hur kvinnor födda i andra länder själva upplever sin tillvaro och sitt mående. Hur har de det. Vi ville att vårt arbete skulle handla om detta. Vi tycker att det är viktigt att människor själva får göra sina röster hörda i forskningen om dem. Vi vill bygga vår studie på kvinnors egna berättelser.

I Sverige bor det idag kvinnor från hela världen och det är svårt att göra en studie där alla blir representerade. Vi har därför valt att arbeta med kvinnor från mellanösternområdet och närliggande länder, dels för att det finns många människor med rötter i mellanöstern i Sverige och dels för att en av oss själv är från mellanöstern och vi på så sätt redan har en del kunskaper om området. Vi vill väldigt gärna höra hur du som kvinna och född i mellanösternområdet själv upplever din tillvaro. Vi hade därför varit tacksamma om du ville delta i vår studie och bli intervjuad i ca 45 minuter. Vi kommer att be dig berätta om hur ditt liv och din vardag ser ut.

I vår analys av intervjuerna kommer vi sedan att använda oss av fenomenologisk metod. Denna metod fokuserar på individen och sätter hennes tankar och upplevelser i centrum. Det väsentliga är individens egna tankar, funderingar och känslor. Det finns således inget "rätt" eller "fel" sätt att berätta.

Bearbetning och av materialet kommer att ske med hjälp av analysmetoden Meaning Constitution Analysis (MCA Minerva) som konstruerats av Roger Sages, Universitetslektor vid Lunds Universitet och med hjälp av programvaran Sphinx Lexica. Den information du berättar kommer att avidentifieras och inga personliga data kommer att nämnas i arbetet. Vi är båda psykologkandidater som är vana vid att arbeta under tystnadsplikt.

För den som är intresserad kommer arbetet att finnas tillgängligt i juni 2008.

Tack för din medverkan!

Avin och Camilla

Avin Botani	0739 233 201	avin.botani.866@student.lu.se
Camilla Wahlfrid	0735 150560	camilla.wahlfrid@bredband.net
Roger Sages, handledare	046-2228756	roger.sages@psychology.lu.se

Bilaga 2. Delsteg för Ranas horisont ”Svåra upplevelser i hemlandet”

Tabell 1. *Entiteter i Ranas horisont ”Svåra upplevelser i ursprungslandet”*

Entiteter
Jag, vi, talibanerna och Mujahedin, kvinnor, min dotter, livet, de, man (allmänt), raketer, bomber, flickor, mitt liv, min dotter, mina barn, min kusin, min mamma, min pappa, läkarna, barnen, elever, skolor, skolan, tiden, människor, barn, Röda Kors-hjälpare, kvinnoföreningen, arbetsledare, kvinnan, burka, min man, medicin

Tabell 2. *Sammanfattning av entiteter med tillhörande predikat i Ranas horisont ”Svåra upplevelser i ursprungslandet”*

Entiteter	Predikat
Jag	<p>Som kan vara lärare, som var lärare, som är från Afghanistan, som hade en stor lägenhet då stor plats, som hade ett mycket tråkigt liv i Afghanistan, som hade två bröder till, som har en bror till, som har en lägenhet, som inte mår bra när jag tänker på det, som inte vill säga att det är mitt land för att hela mitt liv inte är bra, som inte vill säga att jag är från Afghanistan till dem, som kan ha ett tråkigt liv, som skulle kunna ha ett inte tråkigt liv, Som inte kan svara till dig nu,</p> <p>Som gick till apoteket för att köpa medicin, som behöver hjälp, som inte får visa ansiktet, som ska köpa medicin, som skrek oh min gud min dotter är skadad,</p> <p>Som gav sprutor till dem, som kan ge sprutor, som hade hand om schema, som kan hjälpa skadade människor, som kan vara Röda Kors-hjälpare, som var Röda Kors-hjälpare och hjälpte kvinnor hela tiden, som i kvinnoföreningen hjälpte kvinnor hela tiden, som kan passa barn, som hjälpte kvinnor och barn, som hjälpte skadade</p>

	<p>människor, som när skolan var stängd på vintern inte stannade hemma under 3 månader, som skulle kunnat ha stannat hemma, som kan se på radio och TV, som kan stanna hemma, som kan vara med i kvinnoföreningen, som var ungefär som en arbetsledare, som såg på radio och TV när Mujahedin och talibanerna kom till staden</p>
Vi	<p>Som behöver gömma oss, som gömde oss i källaren i 2 veckor, som kan gömma oss i källaren, som kan ha eld och mat eller inte, som kom ut efter en vecka, som var instängda, som var trötta och ledsna, som var utan eld och mat</p> <p>som hjälpte kvinnor att studera, som hjälpte dem hela tiden, som kan hjälpa eller gå på jobbet eller studera, som kan vara där med eleverna, som var där med eleverna, som var där och hjälpte dem, som knackade på dörren, som var 4-5 arbetsledare och hade personal,</p> <p>Som inte behövde hjälpa eller studera eller gå på jobbet, som när talibanerna kom fick stanna hemma, som stannade hemma i 5 år,</p>
Kvinnor	<p>Som inte kan köpa allt, som skulle kunna köpa allt, som behöver hjälp, som behöver hjälp att studera, som inte kan handla, som kunde sitta hemma, som skulle kunna inte sitta hemma, som skulle sitta hemma, som fick sitta hemma</p>
Flickor	<p>Som fick sitta hemma, som skulle kunna inte sitta hemma</p>
Kvinnoföreningen	<p>Som kan hjälpa kvinnor, som en kvinna kan flytta till, som kvinnan flyttade till oss,</p>
Talibanerna och Mujahedin	<p>Som kom till Afghanistan, som kastade en bomb på min lägenhet, som kastar bomber</p>
Säkerhetspolisen	<p>som ser ditt ansikte, som sa varför har du inte burka? som en gång började slå mig, som kan slå mig hårt, som slog mig hårt två tre</p>

	gånger mycket hårt, som säger varför visar du ansiktet,
Min dotter	Som fick en skada, som har bitar av bomben kvar i kroppen, som har fått en skada av en bomb två gånger, som inte kan springa, som skulle kunna springa, som springer i skolan och kommer hem och säger mamma det gör ont i benet, som är skadad, som leker, som lekte när de kastade bomben
Min kusin	Som leker, som lekte när de kastade bomben
Läkarna	Som inte kan operera, som säger att vi kan inte operera för det är en muskel och det är farligt
Tiden	Som kan vara farlig, som kan vara inte farlig, som var mycket farlig
Livet	Kan vara farligt, kan vara ledsamt och tråkigt, kan vara tråkigt eller inte, som skulle kunna vara inte farligt, som var mycket tråkigt, som var på samma sätt när vi gick till skolan också, som är mitt, som är hela mitt liv, som är mycket farligt mycket ledsamt och tråkigt, som mitt är inte bra, som mitt är hela så
Burka	Som kan användas, som man måste använda, som skulle kunna inte användas
Mina barn	Som föddes på den tiden, som föddes alla när det kom bomber och raketer
Barn	Som behöver hjälp, som behöver passas, som också stannade hemma
Skolan	Som man går i på sommaren, som kan vara stängd, som är stängd på vintern i 3 månader, där det kom raketer och bomber
Arbetsledare	Som kan ha personal
Bomber och raketer	Som kan skada, som kastas på lägenheter, som kan finnas kvar i

	kroppen, som kan komma, som kom, som kommer hela tiden
Afghanistan	Som är mitt land, som jag inte vill säga är mitt land
Elever	Som kan dödas och skadas, som många skadades och dödades
En bror	Kan dö i kriget, som min dog när han var 26 år, som mina andra bröder dödades i kriget när de var 25 och 17 år gamla, som jag har en till
Min mamma och min pappa	som fick en hjärtattack, som skrek hela tiden mycket, som dog, som skulle kunna inte ha dött
Min man	Som hade åkt till Sverige
Mina arbetskamrater	Som frågade varifrån jag kommer
Människor	Som är skadade
Röda Kors hjälpare	Som kan hjälpa

Tabell 3. Ranas modalitetskategorier i horisont ”Svåra upplevelser i ursprungslandet”.

Modaliteter	
Tro	Uttrycks huvudsakligen med doxa-affirmation.
Funktion	Uttrycks mestadels perceptivt med konkreta händelseförlopp. Det som är signitivt fylls ut med perceptivt berättande också.
Tid	Hon berättar huvudsakligen om dåtid och de traumatiska upplevelser hon har varit med om i krigets Afghanistan. Men hon berättar också om hur detta återverkar på nutiden. Hur hon inte längre vill kännas vid sitt land, hur hon mår dåligt när hon tänker på det som varit och hur hennes dotter fortfarande lider av sviter efter skador från en bomb.

Affekt	<p>De affekter som finns med är mestadels negativa affekter i dåtid.</p> <p>Det finns mycket sorg och ledsnad hos Rana över det hon varit med om i krigets Afghanistan. Det finns också ledsnad och sorg i nutid som t.ex. handlar om vad hon varit med om tidigare och som handlar om att det fortfarande inte är bra med dotterns ben.</p>
Vilja	<p>Mycket engagemang uttrycks när det gäller att hjälpa skadade människor och att hjälpa kvinnor och barn. Rana var engagerad i kvinnoföreningen och arbetade också som Röda Kors hjälpare när skolan var stängd. Hon beskriver hur hon gav sprutor, passade barn och hjälpte kvinnor att studera. Hon uttrycker också mycket engagemang i sin dotter. Mycket uttrycks med en önskan att det inte hade hänt, som att flera bröder har dött i kriget och föräldrarna dött av en hjärtattack efter detta, som att bli slagen för att hon visar ansiktet när hon ska hämta medicin till dottern, som att ständigt bli attackerad av bomber och raketer.</p>
Subjekt	<p>Det mesta berättas utan att använda jag eller vi. Det handlar mycket om hur saker har varit och vad andra har gjort. Annars uttrycks något mer i jagform än i vi-form.</p>
Tillhörighet	<p>Mina barn, min dotter, min man, min kusin, mina bröder, min bror, min mamma, min pappa, mitt liv,</p>

Modality	Category	Meaning Unit
Affects	negative-prospective	█
	negative-retrospective	██████████
	neutral	██████████
	positive-retrospective	█
Belief	doxa-affirmation	██
	possibility	█
	question	█
Function	perceptive	██
	signitive	██
Subject	I	██████████
	one-all	██
	unspecified	██████████
	we	██
Time	past	██
	pres -> pas	█
	present	██
Will	engagement	██
	none	██████████
	unengagement	█
	wish-negative	██
	wish-positive	█

Figur 1. Ranas frekvens av modalitetskategorier inom horisont "Svåra upplevelser i ursprungslandet".